

Inventarisatierapport 2013

Vogels in en om Den Haag

Telgegevens van:

Vogelrustgebieden, overige groengebieden, nestkasten, MUS-project, ooievaarsring-project.

Activiteiten van anderen:

Weidevogelwerkgroep Solleveld, Nootdorp-Leidschendam, Vogelringstation Meijndel, Veenweidegebieden tussen Leiden en Den Haag.

Haagse Vogelbescherming

Website:

www.haagsevogels.nl

Informatie:

Voor alle vragen over (wilde) vogels en vogelbescherming kunt u terecht op

info@haagsevogels.nl

of bij onze telefonische informatiepost:

T: 06 - 46 42 68 09

Correspondentieadres:

Altingstraat 12, 2593 SX Den Haag

Contributie 2014:

leden: € 12,50 per jaar

jeugdleden tot 16 jaar gratis

lidmaatschap voor het leven: eenmalig € 250,00

Ledenadministratie:

Ingrid Megens

Riouwstraat 206, 2585 HZ Den Haag

Email: hvbliden@planet.nl

Tel: 070 - 350 53 88

IBAN: NL49 INGB 0000 2752 00

Coördinator Veldwerk:

Boudewijn Schreiner

Email: birdeye@planet.nl

Contactpersoon inventarisatierapport:

Ruud van der Waard

Email: famvanderwaard@hetnet.nl

Alarmnummer milieuzaken:

Frederik Hoogerhoud, M: 06 - 41 27 15 31

Email: frederik@hoogerhoud.nl

Ruud van der Waard, M: 06 - 47 46 01 59

Email: famvanderwaard@hetnet.nl

Martin van de Reep, M: 06 - 55 78 10 30

Email: reepos@casema.nl

Vogelasiel De Wulp:

Heliotrooplaan 15, 2555 MA Den Haag

Tel: 070 - 323 15 68

b.g.g. 06 - 46 42 68 09

IBAN: NL83 INGB 0005 0926 75

Email: vogelasieldewulp@gmail.com

Werving nieuwbouw/renovatie Vogelasiel:

IBAN: NL75 RABO 0160 2808 26

Inhoudsopgave

Voorwoord	5	ATV "Zonnegaarde"	28
Methode van onderzoek en toelichting op de cijfers	6	Landgoed Overvoorde	29
		Wilhelminapark	30
		Hoekpolder	30
Vogelrustgebieden*:	9	Eikelenburg	30
Dr. Abraham Schierbeektuin	9	Park Vreugd en Rust en Park 't Loo	31
Eilandjes Meer en Bos	10	Landgoed Voorlinden*	31
Marlot	10	Groot Haesebroek	32
Ockenburgh	11	Backershagen / Wiltzanck / Hartenkamp	33
Gravin van Bylandtreservaat	11	De Paauw en Bos Ruys	33
Henk van Dongenreservaat	12	Park Rozenrust	33
Overvoorde	13	Duivenvoordse- en Veenzijdse Polder	34
André van der Laantuin	13		
Eendenkooi Zuiderpark	14	Teloverzicht andere telgebieden	36
Paroussia	15		
		Nestkastenonderzoek	42
Teloverzicht vogelrustgebieden	16	Telgegevens nestkasten	43
		MUS-project	44
Andere telgebieden:	18		
Haagse Bos	18	Project Ooievaars	67
Clingendael / Oosterbeek	19	Ooievaarsringen	67
Arendsdorp / Oostduin	21	Wintertelling	68
Vallei Meijndel	22	Ooievaarsnesten	69
St. Hubertuspark	22		
Park Sorghvliet*	23	Diverse activiteiten van anderen	70
Haagse Beek (middenloop)	24	VWG Solleveld	70
Wapendal*	25	Vogelringstation Meijndel	70
Landgoed Meer en Bos	25	Weidevogelwerkgroep Nootdorp-L'dam	72
Westduinpark (noordelijk deel)	26	Veenweidegebieden Den Haag Leiden	75
Westduinpark (middendeel)	26		
Westduinpark (zuidelijk deel)	27	Overzichtskaat	77
Crematorium Ockenburgh	27		
Hyacintenbos	27		
Heempark H.J. Bos	27		
De Heimanshof*	28		

**Alleen toegang met vergunning of toegangskaat*

Het inventarisatierapport is **GRATIS VOOR LEDEN** van de Haagse Vogelbescherming. Niet-leden kunnen "Vogels in en om Den Haag" bestellen door overmaking van € 4,50 op giro 358 61 85 t.n.v. Haagse Vogelbescherming te Den Haag, onder vermelding van "Inventarisatierapport 2013". Instellingen en organisaties worden uitdrukkelijk verzocht volledige naam en adres te vermelden van degene aan wie het rapport moet worden toegezonden.

Illustraties en tekening omslag :

uit Teixeira (1979), Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Sovon (met toestemming)

Coördinator telgegevens:	Ruud van der Waard
Eindredactie:	Frank Kooper
Lay-out:	Aletta de Rooter
Statistiek:	André Saanen
Final check:	André Saanen, Frank Kooper en Tom Looij

Voorwoord

Dit jaar overtreft het Inventarisatierapport zichzelf weer eens door een record aantal pagina's. Het zijn er acht meer dan het vorig jaar en de oorzaak ligt vooral in het uitdeinende rapport van MUS.

IR-aartsvader Tom Loorij heeft alle stedelijke cijfers in de statistiek gezet en dat vraagt om ruimte. Er komt vast een moment dat de MUS-rapportage een eigen ringbandje nodig heeft, al was het maar omdat het totaal aan resultaten niet meer in de paginatabel van dit verslag zullen passen.

Maar ook de ooievaarsrapportage heeft uitbreiding en dat betekent dat er intensief en enthousiast aan dit betrekkelijk nieuwe HVB-onderzoek wordt gewerkt. Hulde aan alle betrokkenen.

Bij de waarnemingen van de "Vogelrustgebieden" en de "Andere telgebieden" zien we een rustige dynamiek. Ik vind het zelf altijd verrassend dat de beheerders en tellers elk jaar weer nieuwe details waarnemen. Verschillende anekdotes maken de verslagen spannend en geven een goed beeld van persoonlijke betrokkenheid en voortschrijdende natuurlijke processen in de verschillende gebieden. Prettig is het om te mogen constateren dat ook Vogelwerkgroep Solleveld weer van de partij is. De telresultaten staan dit keer niet in een eigen tabel, maar zijn verwerkt bij de "Andere telgebieden".

Als speciale vermelding wil ik Piet Post noemen, die dit jaar een lange periode van 19 jaar afsluit. Hij stopt met zijn telrondes in de Duivenvoordse- en

Veenzijdsepolder vanwege een verhuizing naar de Veluwe. De HVB zal hem op afstand op de hoogte houden van het wel en wee van de vereniging.

Andere afzwaaiers uit het rapport zijn Nicolette Rab en Ton Haase die dit jaar voor het eerst geen telling hebben gedaan in de Nieuwe Scheveningse Bosjes.

Verder is er nog een kleine wijziging het vermelden waard: in de kopjes van de telgebieden is expliciet aangegeven hoe er is geteld en of de telgegevens zijn doorgestuurd aan Sovon. Daar willen we in de toekomst meer aandacht aan gaan besteden. Een weerkerend dilemma is de tenaamstelling van de verschillende gebieden. Sommige vogelrustgebieden hebben nog de oude benaming "tuin" of "reservaat". Officieel zou het allemaal vogelrustgebied moeten zijn, maar die consequente benoeming blijkt heel statisch over te komen. Na lang wikken en wegen hebben we er toch voor gekozen om alleen het hoofdstuk "Vogelrustgebieden" te noemen en de subkopjes de naam van het gebied te geven plus eventueel de oude toevoeging. Ongeveer hetzelfde dilemma betrof de benaming "landgoed". Daar is per gebied een afweging gemaakt. Beslist niet consequent, maar wel herkenbaar.

Rest mij mijn medecommissieleden te bedanken voor de zeer complete, snelle en plezierige samenwerking, Dankzij de emailcommunicatie bleek het uitwisselen van drukproeven weer een fluitje van een cent. We wensen u veel leesplezier.

Aletta de Ruiter
namens de Commissie Inventarisatierapport

PS: De gebruikte tekeningen zijn willekeurig door het rapport geplaatst en hebben geen relatie tot de waarnemingen die op de betreffende pagina worden genoemd.

Ruigpootuil

Methode van onderzoek en toelichting op de cijfers

Cie. Veldwerk

De commissie Veldwerk is de commissie binnen de Haagse Vogelbescherming die de tellingen coördineert. Zij leidt hiertoe de mensen op die de inventarisaties uitvoeren, de zgn. veldwerkers.

De commissie organiseert voor deze mensen ook opleidingscursussen en zorgt voor begeleiding van beginnende tellers. Jaarlijks houdt de commissie de gebieden bij die geteld moeten worden en probeert de beschikbare tellers zo goed mogelijk over de gebieden te verdelen. Hierbij wordt waar mogelijk rekening gehouden met de gebieden die beleidsmatig van belang zijn.

Hoewel het tellen van de vogels natuurlijk voor een belangrijk deel voor het plezier gebeurt, houdt de commissie daarbij wel een beleidsdoel voor ogen. De vogelstand moet behouden en zo mogelijk verbeterd worden. Door jaarlijks dezelfde gebieden volgens dezelfde methode te onderzoeken, kan men zien of er wijziging optreedt in het aantal vogels per soort. Als we veranderingen in aantallen ook nog kunnen verklaren, hebben we helemaal een goede basis voor vogelbescherming.

Steltkluut

De vogelrustgebieden

De vogelrustgebieden (voorheen vogeltuinen en -reservaten) hebben tot doel het creëren van kleine centra in groengebieden. Door hun beveiliging en begroeiing zijn het productiecentra voor jonge vogels en ze verrijken het vogelleven in de omringende bos-

sen, plantsoenen en woonwijken. Deze gebieden zijn door de gemeente in beheer gegeven aan de Haagse Vogelbescherming.

Ze zijn 0,15 tot 5 hectare groot en niet toegankelijk voor publiek. Hoewel het onderscheid niet altijd even scherp is, kan gesteld worden dat "vogeltuinen" vanuit hun aanleg een kunstmatig karakter dragen en als het ware vanuit het niets zijn aangelegd ten behoeve van een optimale broeddichtheid. "Vogelreservaten" zijn gebieden, waar binnen een bestaande en te handhaven begroeiing bijzondere voorzieningen voor de vogels zijn getroffen zonder het besloten karakter van het gebied aan te tasten.

In de loop der jaren is vastgesteld dat de broeddichtheid in alle vogelrustgebieden veel hoger is dan in de andere gebieden.

Het onderhoudswerk, vrijwilligerswerk, wordt voornamelijk in de herfst- en wintermaanden verricht. Dit werk houdt in: snoeien, bijplanten, rooien, aanleg en onderhoud van takkenrillen en houtstapels (voornamelijk in wigwamvorm en rillen) en onderhoud van de afrastering. Gedurende het gehele jaar wordt gecontroleerd op vernielingen en op "insluipers". Ook het nestkastenonderhoud en de inventarisatiewerkzaamheden behoren tot de normale taken van de beheerder.

De vogelrustgebieden zijn alleen bij uitzondering en onder begeleiding van de beheerder toegankelijk. Dat zal overigens altijd buiten het broedseizoen zijn.

Andere gebieden

De andere gebieden die geïnventariseerd worden, lopen in grootte en aard van het terrein sterk uiteen. De duingebieden hebben een heel ander karakter dan de stadsparken of landgoederen. Ook de openbare toegankelijkheid verschilt. In de inhoudsopgave zijn met een * aangegeven die gebieden, die alleen met een vergunning of toegangkaart door het publiek bezocht mogen worden.

De soortendichtheid in de parken wordt sterk beïnvloed door de aan- of afwezigheid van grote waterpartijen, gazons, speel- en ligweiden en weilanden. Zo zijn de dichtheden in gebieden als Madestein en De Uithof relatief laag. In meer parkachtige gebieden (bijvoorbeeld Arendsdorp/Oostduin, Sorghvliet en

De Voorden), met een veel hoger percentage bos en struikgewas, liggen deze veel hoger.

Nestkastenonderhoud

Om de broedgelegenheid voor holenbroeders te vergroten worden in veel gebieden nestkasten opgehangen, vooral daar waar weinig natuurlijke holten voorhanden zijn. Koolmees, pimpelmees, torenvalk, bosuil, grauwe vliegenvanger, ze hebben allemaal hun eigen kastensoort. In totaal worden er nog 317 nestkasten actief beheerd. Deze worden jaarlijks schoongemaakt, gerepareerd en zonodig vernieuwd. Plaatsing en onderhoud geschiedt door de veldwerker, eventueel in overleg met de terreineigenaar en de Veldwerkcommissie. Zie verder het hoofdstuk nestkastenonderzoek.

Methode van onderzoek

Alle inventarisaties zijn op vrijwillige basis verricht in de vrije tijd van de waarnemers. Jong en oud beleeft hier plezier aan. De één is er intensiever mee bezig dan de ander. Daarbij werden er verschillende telsystemen gehanteerd. Voorzover mogelijk is de gevolgde methode steeds in de verslagen gemeld.

De laatste tijd brengen de tellers echter steeds meer systematiek in hun telmethoden en verslaggeving. In de meeste gebieden wordt nu volgens de door Sovon uitgewerkte Broedvogel Monitoring Project (BMP)-methode geïnventariseerd.

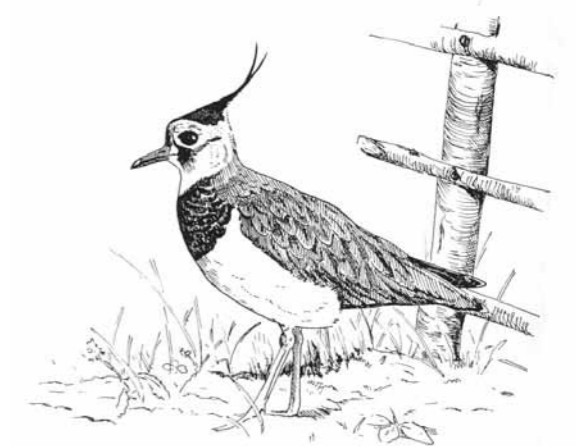
In veel inventarisatiegebieden zijn meerdere waarnemers actief. In dit geval is er één contactpersoon en coördinator die de gegevens verzamelt en bewerkt. Steeds vaker worden de telgegevens, die volgens de BMP-methode zijn verkregen, ook doorgestuurd naar Sovon (Vogelonderzoek Nederland). Hierdoor wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de registratie van de landelijke trends onder de broedvogels. De meeste tellers registreren ook de waargenomen soorten buiten het broedseizoen, maar zeker niet allemaal intensief. Dit houdt in, dat in de waarnemingsoverzichten van een aantal parken zeer algemene trekvogels en wintergasten kunnen ontbreken. Dit wil echter niet zeggen dat deze soorten niet in deze parken waar te nemen zouden zijn, maar eerder dat de bezoekenintensiteit van de tellers te gering is geweest.

In de waarnemingsoverzichten is een onderscheid gemaakt tussen territoriumhoudende soorten en tijdelijk verblijvende soorten.

Het is van belang op te merken, dat het aantal territoriumhoudende vogels niet identiek hoeft te zijn aan het aantal broedgevallen. Het is heel goed mogelijk dat sommige wel het hele jaar of een deel daarvan een territorium hebben verdedigd, maar hierin niet tot broeden zijn gekomen. Anderzijds is het aantal territoria ook niet gelijk aan het aantal nesten bij die soorten die meer dan één broedsel per jaar grootbrengen, zoals veel zangvogels.

Met tijdelijk verblijvende soorten worden die soorten bedoeld die het terrein tijdelijk gebruiken als voedselgebied, slaapplek of anderszins.

De tellingen van de vogels per soort zijn verwerkt in tellijsten. De veranderingen in het gebied zoals groot

Kievit

onderhoud of ander menselijk ingrijpen, worden in het verslag vermeld. Tellijst en verslag samen geven een indicatie van de waarde van een gebied voor de vogels.

Eventuele aanslagen op een groengebied doen het leefgebied van vogels afnemen. In dit inventarisatierapport kan men zien om welke vogelsoorten en aantallen vogels het gaat.

Toelichting op de cijfers

Welke soorten en hoeveel er jaarlijks in een gebied

worden vastgesteld is sterk afhankelijk van verschillende factoren:

1. Veranderingen veroorzaakt door externe factoren

- Fluctuaties die het landelijk beeld van vooruitgang of achteruitgang volgen;
 - Veranderingen in het gebied door natuurlijke successie (van "jonge aanplant naar volwassen boom");
 - Verandering in inrichting en gebruik van het gebied (nieuwe aanplant, recreatiedruk);
 - Verrichten van (al dan niet intensieve) onderhoudswerkzaamheden in de parkachtige gebieden;
 - Inrichtingswerkzaamheden in de vogelrustgebieden (aanbrengen van wigwams, ophangen van nestkasten, terugsnoeien natuurlijke begroeiing, enz.);
- #### 2. Veranderingen veroorzaakt door het telsysteem
- Verandering van waarnemer; wellicht een van de belangrijkste factoren. Verschillen in ervaring en ken-

nis en verschillen in werkwijze kunnen de uitkomsten van de inventarisatie sterk beïnvloeden;

- Veranderingen in telmethode (aanbevolen wordt zoveel mogelijk de gestandaardiseerde BMP-methode van Sovon toe te passen);
- Veranderingen in telintensiteit, telperiode en teltijdstip.

Waar veranderingen zijn opgetreden is dit zo goed mogelijk in de verslagen van de desbetreffende gebieden beschreven.

Wie meer wil weten van een bepaald gebied of denkt relevante informatie hierover te hebben doet er goed aan zich in verbinding te stellen met de erbij vermelde contactpersoon. Adres en telefoonnummer zijn bij de commissie Veldwerk te verkrijgen. Voor gegevens zie colofon op pag 2.

Vogelrustgebieden

Dr. Abraham Schierbeektuin (D-H)

Oppervlakte: 0,75 ha
Beheerders: Hetty Mos, Hilde Küpfer
Telling: Via regelmatige observaties

De in het vorige verslag vermelde humes bladkoning heeft zeker nog twee weken in de omgeving gebivakkeerd. Er stonden rond de tuin een heleboel vogelaars die graag naar binnen wilden, maar dat kan niet in een vogelrustgebied! Er zijn foto's gemaakt, waarop goed te zien is dat het inderdaad om een humes bladkoning gaat.

Op 13 januari viel de vorst in, twee dagen later gevolgd door een laag sneeuw, die varieerde van 17 tot 30 cm. De vogels hadden grote behoefte aan het voer, want ze trokken zich niet veel van je aan wanneer er wat te eten viel.

Op 22 februari zijn een dode buizerd (bleek later) en een opgegeten houtsnip gevonden.

Op de 24e zag ik - vlak voor mijn neus - drie staartmezen op de kokosnoot met vet, drie staartmezen op de pindasilos, glanskoppen en een zwarte mees op de voedersilo, evenals een rondstappende houtsnip. Ook zijn er door Ruud van der Waard drie houtsnippen losgelaten.

Op 8 maart zag ik één vuurgoudhaan bij het ronde drinkbakje en een groepje sijzen in de bomen; deze laatste zijn tot eind maart in de vogeltuinen te zien geweest. Tevens vond ik een door een sperwer geplukte zanglijster.

Half maart heb ik een rondje gelopen met Hans Kruidrink (groenbeheerder van Segbroek).

Eind maart heb ik heggenmussen waargenomen in de wigwam, rechts van de ingang bij de houtstapel naast het schuurtje en in de houtstapel bij de ronde bak. Zo is goed te zien wat het nut van de houtstapels en wigwams is.

We tellen en voeren, bizar zo koud als het is. Het is de koudste maart in meer dan zestig jaar.

Aan het einde van de maand maart is het hek (binnen en buiten) nog steeds kapot. Ik heb erover gebeld en binnen drie dagen was het gemaakt. Nu maar hopen op een ongestoorde zomer. De bosuilenkast, die door Ap en Rogier Mos is opgehangen, is door een paartje holenduif in bezit genomen.

Eindelijk werd het zomer en in juli zag ik een jonge

eekhoorn (met een dun staartje en geen idee wat hij nu moest doen) op het pad voor de hut en een paartje goudvinken.

De boomvalk is weer in de Bosjes van Poot aanwezig en komt regelmatig buurten.

De Aldi had een wildcamera in de aanbieding. Ik heb hem gekocht en bij de oude drinkbak geïnstalleerd.

Het resultaat viel een beetje tegen, dus heb ik hem eind augustus bij de ronde drinkbak opgehangen.

Dat was heel wat anders. Het was een komen en gaan van vogels, eekhoorn, vos, drie katten uit de buurt en een koolmees, die op de lens landde om de boel te inspecteren.

Later kregen we nog een extra verrassing, want begin oktober stond er ineens een (boom)marter op de foto! Zoon Martin twijfelde of het geen steenmarter was vanwege de grootte van de borstvlak.

Eind oktober zijn drie professionele wildcamera's opgehangen. Die leverden mooie foto's op, maar geen marter. Het blijft spannend.

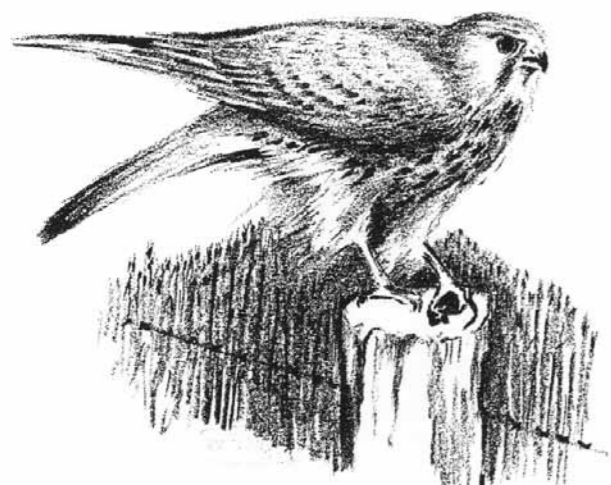
Er was weer een enthousiaste groep geïnteresseerden voor de excursie op 12 oktober. Er hadden zich zoveel mensen opgegeven dat er een wachtlijst van dertig personen is, die te zijner tijd een uitnodiging voor een volgende excursie zullen ontvangen. Er is veel animo voor bezoek aan een vogelrustgebied.

Op 2 en 23 november vonden vogelwachterswerkdagen in de tuin plaats, waarbij weer een hele hoop werk verzet is.

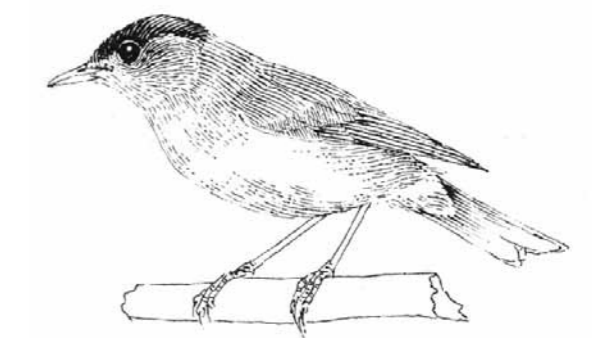
Het hek bleek weer kapot te zijn geknipt. Binnen een dag na melding was het gerepareerd. Chapeau!

De nestkasten waren slecht bezet, hetgeen waarschijnlijk toch te wijten was aan het koude voorjaar.

Tenslotte danken we Judith Baars en Ap Mos voor hun hulp.

Torenvalk

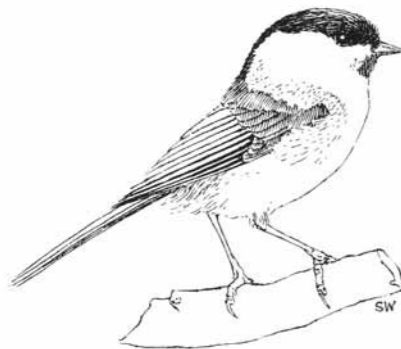

Zwartkop

Eilandjes Meer en Bos (Den Haag)

Oppervlakte: ca. 1,5 ha
Beheerder: Rogier Mos
Contactpers. gemeente: Jan Gemmink
Telling: BMP-methode
(telgegevens niet naar Sovon: dat doet Wouter van As voor heel Meer en Bos)

Ook 2013 zijn mijn vader en ik weer fris begonnen! We hebben een paar houtstapels en een stammenmuurtje opgezet. Net daarna begon het te vriezen, maar gelukkig niet heel hard en niet heel lang. Waarschijnlijk daarom is deze keer het hout wel gewoon blijven liggen, of de ongenode bezoekers van 2012 hebben het nu minder koud gehad. Ik ben blij dat het werk nu niet voor niets was. Rond deze vorstperiode kwam er ook een groep sijen op en rond de eilandjes voor, die vooral de elzenproppen erg lekker vonden. Af en toe kwam er ook nog een groepje putters langs voor de afwisseling. Tijdens een van mijn telrondes kwam ik een paar vechtende roodborsten tegen, net buiten mijn eilandjes, iets wat ik nog nooit in de broedperiode heb gezien. En een spreekwoord! Ook weer net naast het eiland, maar wel erg leuk. Hij of zij zat op het pad lekker te zoeken naar iets te eten, toen ik aan kwam

Matkop

lopen. Hij vloog eerst naar het grote eiland, zocht nog wat, had wat en ging met een bek vol eten richting de huizen. Normaal zie ik ze echt nooit in deze tijd, zeker niet 'nest indicierend' (met voer in de bek). Zo af en toe denk je dat alle val-gevaarlijke bomen onderhand wel platliggen. Dit najaar bleek niets minder waar te zijn. Er vielen er twee op het grote eiland en één boom op het kleine eiland brak op een meter of zes hoog af, precies bij het nestgat van een halsbandparkiet en viel midden in de sloot. De

gemeente had hem al gevonden dus daar hoefde ik niets aan te doen, maar één van de andere op het grote eiland hing half in een andere boom en ik kon niet inschatten of -als hij zou vallen- hij het wandelpad zou halen. Dus wat doe je als je niet weet wat je moet doen, juist! Net als vroeger... "Papa! Help!" Dus de dag nadat ik het had gezien ben ik met pa en zaag naar het eiland gegaan om hem plat te leggen, zodat hij viel als er niemand liep; weer een houtstapel erbij. De week erna hebben we de andere omgevallen boom verwerkt en nestkasten schoongemaakt en daarbij kreeg ik buiten mijn vader en moeder ook nog hulp van de familie Hoeing. Een mini vogelwachters- werkdag! Het was erg gezellig en we hebben een hoop gedaan.

Het grote werk was toen klaar en ik hoefde eigenlijk alleen nog maar te voeren, wat prachtframboos te trekken en wat kleine dingen te doen. En toen ging de gemeente dunnen om voor wat meer 'licht en lucht' te zorgen..... Daarbij zaagden ze ook een paar bomen om die over de sloot heen op het grote eiland konden vallen. Ze zaagden de dikke stam weg en lieten een heleboel takken op het eiland liggen. Toen ik de silo's ging bijvullen, zag ik een mooie ijsvogel langs vliegen. Maar toen ik keek waar hij op ging zitten, zag ik een lelijke rommel van dikke takken over de sloot. Dus wat doe je dan tussen kerst en de jaarwisseling? Opruimen, een houtstapel en een ril maken. Je laat een hoge tak als uitkijkpost voor de ijsvogel boven de sloot hangen en zorgt dat alles klaar is, zodat je het volgende jaar echt fris begint... Met een schone lei.

Marlot (Den Haag)

Oppervlakte: 0.15 ha
Beheerders: Rick en Marianne Hoeing
Telling: Op alternatieve wijze

Marlot is in 2013 erg in het zicht blijven liggen. De beplanting buiten het rustgebied is niet erg aangeslagen. Het broedresultaat in de nestkasten is dan ook flink gedaald, van 70% naar 40%.

Wij doen de werkzaamheden in Marlot nu met Hetty, Ap en Rogier Mos samen.

Het gereedschapsschuurtje, dat meer in het zicht was komen te staan, bleek nu zelfs klachten op te leveren en is daarom afgebroken. We hebben een nieuw schuilhutje geplaatst en geprobeerd dit meer

uit het zicht te zetten. Tijdens het werken aan het hutje werden we herhaaldelijk scherp in de gaten gehouden door een geringde buizerd. Deze wintergast ging rustig vlak bij onze werkzaamheden zitten eten en liet zich een aantal malen goed fotograferen. Dat onze werkzaamheden gewaardeerd worden merkten wij na het opstoppen van een houtstapel: er kwam meteen een winterkoninkje op af. Er is eenmalig een snelle vogelwaarneming gedaan door Hetty Mos. De telresultaten zijn daarom ingevuld als tijdelijke waarnemingen, helaas.

Ockenburgh (D-H)

Oppervlakte: ca. 3,5 ha
Beheerders: Rick en Marianne Hoeing
Telgegevens: Hetty Mos
Telling: BMP-methode (telgegevens naar Sovon gestuurd)

Ockenburgh is samen met Hetty en Ap Mos beheerd, later ook met Rogier Mos. Wij hebben de gewone werkzaamheden verricht, zoals snoeien van de meidoorns en opvullen van houtstapels, rillen en wigwams. Ap en Rick hebben erg veel esdoorn weg kunnen zagen aan een van de slootkanten. Door het koude voorjaar was alles laat, dus ook de vogels. Het aantal reigers is helaas teruggelopen naar vier. Hetty noteerde tijdens het tellen de volgende waarnemingen:

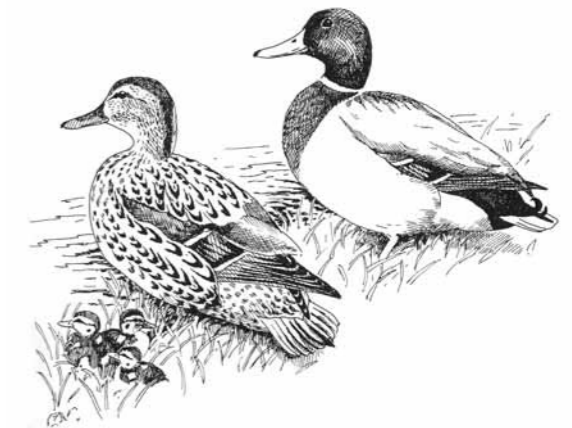
Op 2 april vloog een baltsende houtsnip op (uit het meidoornbosje vlak bij het wandelpark). Nadien is die niet meer gehoord of gezien.

Op 27 maart heb ik een vink horen zingen.

Op 3 juni bleken in de oude uilenkast kauwen te huizen. Ze hebben duidelijk jongen.

Tijdens het werken in september en oktober hoorden we overal om ons heen veel roepende boomklevers. Soms wel vijf tegelijk.

De oude eiken laten soms takken vallen, dit keer bovenop een lijsterbes. Begin september is er een dode eik van 20 cm doorsnee omgevallen (ook op een lijsterbes). Deze is begin oktober opgeruimd. Een grote tak met veel blad is afgebroken, vermoedelijk in de sinterklaastijd. Later waaiden er ook nog een dikke eik om en een dunne boom met veel klimop. De stormen hebben dus flink huisgehouden. Tijdens de schoonmaakronde van de vele nestkasten in het late

Wilde eend

najaar bleek in koolmeeskast nr. 29 een vleermuis te wonen. Het diertje bewoog zich even, waarna we het kastje maar weer direct gesloten hebben om het beestje zijn rust te gunnen. Ook hebben we in het late najaar een wildcamera opgehangen en ondanks dat we hem niet helemaal goed gericht hadden, toch nog een leuke bonus gekregen, te weten: een badderende bosuil in de nacht.

Gravin van Bylandtreservaat (Wassenaar)

Oppervlakte: 0,6 ha
Beheerders: Boudewijn Schreiner, Ingrid Megens
Telling: Jaarrond in terrein

Een dik pak sneeuw en aanhoudende vorst brachten de HVB ertoe om op 22 januari een officiële wintervoeding te starten.

Vijf dagen later viel de dooi in en kon de balans worden opgemaakt.

Op een aantal vaste voederplekken in het vogelrustgebied moest dagelijks worden gevoerd om aan de hongerige vraag tegemoet te komen.

Door de zware sneeuwval had de struikbeplanting ernstig te lijden gehad. Een groot aantal prachtframbozen was bezweken onder het gewicht en moest worden afgezet.

Op een vogelwachterswerkdag in februari werd een begin gemaakt met de uitvoering van het beheerplan, door het 'vrijmaken' van een segment-vormig deel van de zuidoever voor de aanleg van een natuurvriendelijke oever.

Omdat er nogal wat weerbarstige boomstronken

moesten worden verwijderd en er veel grondverzet nodig was, moest er zwaarder materiaal worden ingezet.

Een klein graafmachientje klaarde dit klusje en realiseerde een mooie glooiende walkant met een flauw aflopende oever. Een deel van de oever werd steil afgegraven met een knipoog naar de ijsvogel, die zich af en toe laat zien.

Om de natuur een handje op weg te helpen werd zowel het natte als het droge gedeelte van de oever spaarzaam beplant.

Het was leuk om te zien hoe diversen plantensoorten er zich spontaan vestigden.

Een wakend mannetje wilde eend had er al snel een oogje op laten vallen.

Op andere vrijgekomen plaatsen in het vogelrustgebied werden nieuwe bomen aangeplant.

Het voorjaar verliep te koud en te nat voor de tijd van het jaar, zoals dat zo mooi heet, maar leidde niet tot noemenswaardige veranderingen in de broedresultaten.

De inventarisatie heeft niet volgens de BMP –methode plaatsgevonden, maar is gebaseerd op frequente observaties.

Op 11 september kwam ik bij binnenkomst een vos tegen die opgejaagd werd door een hond. Het lukte mij gelukkig om de hond aan zijn halsband te pakken en over te dragen aan zijn wanhopig zoekende baasje. Hoe ze allebei binnen zijn gekomen, is mij nog steeds een raadsel.

Omgewaaid bomen die de inspectiepaden blokkeerden, zijn opgeruimd en de afrastering bleef in 2013 gespaard.

Henk van Dongenreservaat (Wassenaar)

Oppervlakte: 0,32 ha

Beheerder: Boudewijn Schreiner

Telling: Jaarrond in terrein

Het is half januari. Een mooie witte sneeuwdeken ligt over het vogelrustgebied.

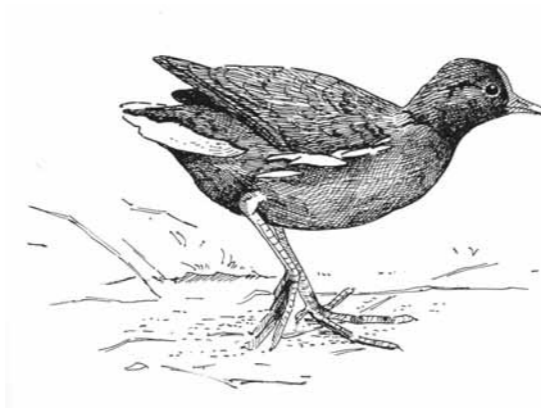
Een houtsnip maakt zich snel uit de voeten, wanneer ik het toegangshek achter me dichtdoe. Ik kan de vogel goed volgen tijdens zijn loopje onder de besneeuwde kruinen van de prachtframboos. Zijn schutkleur laat hem lelijk in de steek.

Bij mijn aankomst bij de voederplek vliegt er van

alles weg. Voornamelijk bosvogels, maar ook rennen een paar waterhoentjes die met hun lange nekken tussen de spijlen van de silokooi een graantje proberen mee te pikken, weg in de richting van de bevroren tankgracht.

Nadat de lege silo's zijn bijgevuld, verschuil ik mij nog even in het observatiehuisje om te zien wat er zoal op het voer afkomt.

Na enkele minuten bungelen al twee staartmeesjes aan de verse bollen en zijn ook de meeste andere vogels weer terug.

Waterhoen

In zo'n koude januarimaand zijn er soms wel vijftwintig tot dertig merels tegelijkertijd op de voederplek.

In april werd tijdens een harde oostenwind een grote es ontworteld. De afrastering vlak naast het toegangshek raakte hierdoor beschadigd en moest met een noodreparatie worden hersteld.

De gemeente heeft enkele esdoorns langs de tankgracht verwijderd. Een groot exemplaar werd op mijn verzoek omgeduwd, zodat de achtergebleven wortelkruit broedgelegenheid voor de ijsvogel biedt.

14 april: de weldaad van deze eerste lentedag met 21 graden waarop één citroenvlinder en één kleine vos rondvlogen, werd een beetje overschaduwd door de vondst van een dode vrouwtjeshavik. De vogel leek een rustige plek te hebben uitgekozen om te sterven.

De in haar nabijheid aangetroffen plukresten van een jonge bosuil zouden best wel eens tot galgenmaal kunnen hebben gediend.

Op 3 mei wordt een oranjetipje waargenomen en een paartje krakeend inspecteert de oever langs de tankgracht.

Het broedseizoen verloopt zonder incidenten en de vogels maken dagelijks gebruik van de drink- en badderpoel.

Enkele vuurgoudhaantjes verbleven ook dit najaar op hun vaste plek bij de taxussen.

Overvoorde (Rijswijk)

Oppervlakte: 0,5 ha

Beheerders: Conny de Bruijn, Eric Wisse

Telling: Jaarrond in terrein

Elk landschapstype kent zijn natuurlijke dynamiek en dus zou je niet raar op moeten kijken wanneer er iets verandert in je gebied. Desalniettemin kan zo'n verandering vanuit ons menselijk gezichtspunt als ingrijpend worden ervaren. Zo ging een enorme, oude beuk in ons vogelrustgebied steeds schever staan, tot hij tijdens de laatste hevige storm omwaaide. Het resultaat was een enorme ravage, een verandering in de indeling van het gebied en veel licht. Forse takken met klimop waren van andere bomen gewaaid. Misschien dat ramptoeristen zich wilden verdringen, want het hek was ongeveer gelijktijdig opengeknipt. (Ook worden er nog steeds brandjes gesticht voor de ingang.) Vlak voor hij zijn Gouden Wulp in ontvangst nam, kwam Peter Weenink mij helpen met de omgevallen reus.

Opmerkelijk was verder de ijsvogel die ons reseruaat weer bezocht, en een fazant die er zijn intrek heeft genomen. Daarnaast nog steeds vrij veel.....ratten. De buizerd hangt steeds vaker rond en een sperwer heeft een vaste plukplaats op een houtstapel. Dit lijkt iets te zeggen over de plaatselijke vogeldichtheid, die als het zo doorgaat eveneens tijdelijk is.....

Tenslotte heb ik een enorm nest gevonden, maar wel op nauwelijks drie meter hoogte, in een bosschage. Het was niet omlaag gevallen. Het leek op dat van een kraai, maar blijft voor ons toch nog even een vraagteken.

André van der Laantuin (Den Haag)

Oppervlakte: 1,5 ha

Beheerder: Jan Gemmink

Telgegevens: André en Muriel Kommer.

Telling: Observatie in het terrein

De inventarisatieperiode begon met een aantal koude

ochtenden, waarop de vogels zich nauwelijks lieten horen. We wachtten op betere tijden en die kwamen gelukkig. De eerste standvogels zoals pimpelmees, koolmees, roodborst en heggenmus lieten zich weer volop horen. De schuwe buizerd die we hier iedere telronde observeerden, bekeek ons op grote afstand van uit een hoge boom. In juni hoorden we hem vliegend boven de vogeltuinen baltsen. Waar hij precies broedt hebben we echter nooit kunnen vaststellen. Van de staartmees hebben we in 2013 geen territorium kunnen ontdekken, ofschoon er in de tuin voldoende coniferen staan. De grote bonte specht is een succesvogel in, maar ook even buiten de tuin. Eigenlijk is er altijd wel een aanwezig. Helaas hebben we de groene specht niet in de vogeltuinen kunnen waarnemen, ofschoon we de soort wel regelmatig hoorden kju-kju-kju-kju-en. Tot in april waren er nog vinken aanwezig, die op de laatste restjes zaad in de silo's afkwamen.

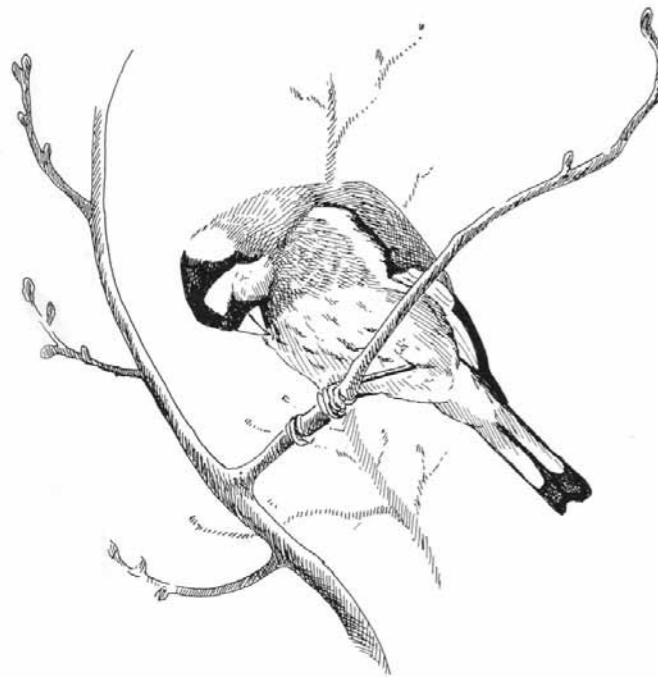
Omdat de grauwe vliegenvanger in oudere inventarisatie rapporten soms als territoriumsoort voorkwam,

Raaf

hebben we op de vogelwachterswerkdag in december 2012 een vliegenvangerkast geplaatst. Op die dag werd ook een bosuilenkast geplaatst, om het voor deze fraaie nachtvogel aantrekkelijk te maken. Helaas hebben we de grauwe vliegenvanger niet kunnen waarnemen. Toch laten we ons niet ontmoedigen en hebben besloten de kast op dezelfde plek te laten hangen. De bosuilenkast werd al heel snel door een paar kauwen in gebruik genomen. Na het broeden bleek de kast beschadigd: het voorpaneel bleek los te zitten en is op de laatste werkdag weer gerepareerd. We hebben een sterk vermoeden dat

de sperwer een regelmatige bezoeker moet zijn, gezien de plukresten die we er regelmatig aantreffen. Het paartje holenduiven liet in 2013 verstek gaan, maar we hebben goede hoop dat ze seizoen 2014weer aanwezig zullen zijn. Bij de inventarisatie volgden we ook seizoen 2013 de richtlijnen van het BMP en raadpleegden we regelmatig de Handleiding Broedvogel Monitoring Project Sovon, 2004.

Putter

Eendenkooi Zuiderpark (Den Haag)

Oppervlakte: 1,2 ha
 Beheerder: Ruud van der Waard
 Telling: Jaarrond in terrein

Wat mij echt opviel deze keer tijdens het reinigen van de nestkastjes, was dat er nog zoveel achtergebleven was. Op drie na is in alle kastjes gebroed en merkwaardig genoeg vond ik steeds in een te reinigen kast een of soms meer niet uitgebroede eitjes en ook een aantal keer skeletjes van jonge vogeltjes. De bosuilkast en een houtbeton koolmeeskast zijn als slaapkast gebruikt. De halfopen kast is nog nooit gebruikt. In de vleermuiskast trof ik twee keurig naast elkaar gelegen nestjes aan van de pimpelmees. Het is een bijzonder gezicht als je ziet hoe zo'n meesje door die smalle spleet aan de onderzijde van die kast naar binnen kruipt. Maar de bescherming van dat nest is wel optimaal. Geen enkele andere predator

kan daar in. Van mijn broedkorven voor de eenden waren er twee helemaal verrot en vielen bijna uit elkaar. Deze heb ik vervangen. Op 1 november 2013 heb ik met de groenbeheerder een ronde gelopen door mijn reservaat. Daags daarvoor had er een pittige storm gewoed en voor de nodige schade gezorgd. Twee essen zijn omgegaan maar bleven binnen de grenzen van het groengebied. Twee grote zwarte aarden schijven laten de plekken des onheils nog steeds zien, maar er hoeft niet opgeruimd te worden. Ze bieden weer schuilgelegenheid aan allerlei levensvormen aldaar. Een forse boom is van buiten mijn terrein over de sloot gevallen en vormde een brug. Deze is binnen een week verwijderd. Het hout daarvan is in een takkenril veranderd. Er is voor groenbeheer nog heel wat werk te doen voor de aanvang van het nieuwe seizoen. De oevers rond de vijver moeten allemaal weer vrijgesteld worden van dikke struiken en overhangende begroeiing. Ook de schermen moeten weer allemaal recht gezet worden: vijftientig palen waren alweer doorgerot. Toen ik op 2 maart weer een inventarisatie van de reigernesten deed, viel het me op dat er zoveel kauwen en halsbandparkieten volop op zoek waren naar geschikte holten om als nestplaats te kunnen dienen. Uiteindelijk heb ik maar twee holten gevonden, waar de kauwen in nestelden en een holte voor een halsbandparkiet. Wat deze laatste betreft was ik op zoek gegaan naar een nestplek door te zoeken naar voormalige spechtengaten in de stammen. Ik vond er een en heb een paar minuten staan wachten. Er gebeurde niets. Ik heb toen maar een paar keer op de stam geklopt en ja hoor, een paar tellen later verscheen er het groene koppie van zo'n rakker. Dat was even een leuk experimentje.

Het was een 'pokken'-voorjaar, met langdurig aanhoudende koude, sneeuw en ijs, daarna lang droog en daarna ineens weer aanhoudend nat. De natuur was van slag. Het loof liep weken later pas uit. Normaal zit half april al het loof aan de bomen, waardoor dus alles achter liep, ook de insecten dus: 'the main food source' voor de meeste vogels. Maar toen na een eerste en een tweede bui eindelijk het groen ontloek, was het ook direct een groenexplosie. Al dat groen leek verstopt in die eerst nog kale takken en was er gewoon ineens. Langzaam maar zeker kwam de natuur op gang. Eindelijk!

Op 4 mei, de zonsopkomst was om 6.05 uur, zag ik om 5.40 uur al / nog een dwergvleermuis fladderen

rond mijn schuur. Meestal zag ik ze alleen 's avonds laat. Het was nu een verrassing. Op 25 mei heb ik een wielewaal op visite gehad. Ik heb gedurende vijf minuten zijn typisch jodelende roep gehoord, vrij dichtbij, maar door het gebladerde en het tegenlicht, heb ik hem helaas niet kunnen zien. Het was eindelijk eens een keer droog en windstil, heerlijk weer voor een vroege telling.

Paroussia (Wassenaar)

Oppervlakte: 1 ha
 Beheerder: Frank Kooper
 Telling: BMP-methode

Het extreme weer in 2013 heeft ook Paroussia getroffen ondanks de beschutte ligging binnen de strook landgoederenbossen.

De schade begon met de voorjaarsstormen. Bij inspectie bleek de hangsilos in een taxus met het hardplastic gebroken op de grond te liggen. Omdat het hangstelsel nog intact was, heb ik hem toch maar geplakt.

De stormschade in het najaar was van een andere orde. Paroussia wordt afgesloten door een stalen toegangshek. Liever gezegd: wérd, want twee omgewaaide woudreuzen pal er tegenover hebben dat grotendeels tot schroot vervormd. Het gebied is nu redelijk eenvoudig binnen te klauteren, zodat ik voor de derde maal binnen drie jaar contact met de gemeente Wassenaar heb opgenomen over de omheining.

Aan beheermaatregelen heb ik – vóór de najaarsstorm – twee dagen besteed. Die betroffen vooral het gebruikelijke uitroeien van de woekerende prachtfamboos. Ook heb ik twee dichtgegroeide gedeelten van de inspectiepaden met elkaar verbonden, zodat ik efficiënter mijn rondes kan doen. Bij de burens – Het Huis met het Blauwe Dak – zijn de dichte hoge laurierstruiken gedecimeerd, wel-

Paapje

licht als anti-inbraakmaatregel. Ik ben benieuwd of het gebrek aan beschutting de broedvogelstand in Paroussia zal beïnvloeden.

Uiteraard is er ook geteld. Maar tengevolge van één van de koudste lentes van de afgelopen honderd jaar ben ik pas gaan monitoren vanaf eind maart, en wel tot en met begin juli. Ik heb in die periode een zevental BMP-bezoeken aan Paroussia afgelegd. Het (broed)vogellevens gaat al jaren z'n gangetje, helaas zonder spectaculaire nieuwe 'gasten'. Eén waarneming van een buizerd maakte volgens de BMP-normen nog geen broedgeval, en omdat een béétje ornitholoog niet aan 'Diederik-Stapeltjes' doet, heb ik de buizerd 'slechts' als tijdelijk verblijvende soort genoteerd. Het totale aantal soorten bedroeg 19 (drie minder dan in 2012), en het totaal aantal territoria 35 (vier minder).

Op negen oktober heeft Arris Jan van Ekris de nestkasten geïnspecteerd, geïnventariseerd en gereinigd. Voor het eerst sinds hij daar de nestkasten inventariseert, betrof het bezettingspercentage maar 45% voor de elf nestkasten.

Inventarisatie van Vogelrustgebieden in 2013

	Vrg Dr. Abraham Schierbeektuin	Vrg Eilandjes Meer en Bos	Vrg Marlot	Vrg Ockenburgh	Vrg Gravin van Bylandt	Vrg Henk van Dongen	Vrg Overvoorde	Vrg André van der Laantuin	Vrg Eendekooi Zuiderpark	Vrg Paroussia
Dodaars	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-
Fuut	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Aalscholver	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-
Blauwe Reiger	tijd	tijd	-	4	tijd	tijd	tijd	tijd	27	-
Knobbelzwaan	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Canadese Gans	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	tijd	1	-
Nijlgans	-	1	-	1	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-
Krakeend	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	1	-
Wintertaling	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Wilde Eend	-	2	-	1	1	1	tijd	-	4	-
Slobeend	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	2	-
Kuifeend	-	5	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Havik	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Sperwer	tijd	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-
Buizerd	tijd	1	tijd	1	tijd	tijd	tijd	tijd	1	tijd
Boomvalk	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Waterhoen	-	1	-	1	1	tijd	-	-	1	-
Meerkoet	-	2	-	2	2	1	tijd	1	3	-
Scholekster	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Houtsnip	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-
Kokmeeuw	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Zilvermeeuw	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Holenduif	1	1	-	3	tijd	1	-	-	2	2
Houtduif	2	2	tijd	3	2	2	tijd	3	7	3
Turkse Tortel	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Halsbandparkiet	tijd	2	tijd	1	tijd	tijd	2	-	1	-
Bosuil	-	tijd	-	tijd	-	tijd	-	-	1	-
Gierzwaluw	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IJsvogel	-	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-
Groene Specht	-	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	-	1	1
Grote Bonte Specht	1	2	tijd	3	1	1	tijd	1	1	1
Gele Kwikstaart	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	5	5	tijd	8	3	5	2	5	5	2
Heggenmus	4	2	-	1	4	3	tijd	1	tijd	1
Roodborst	3	1	tijd	5	6	6	tijd	2	2	3
Merel	7	4	tijd	7	7	7	3	4	8	6
Kramsvogel	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-

Inventarisatie van Vogelrustgebieden in 2013 (vervolg)

	Vrg Dr. Abraham Schierbeektuin	Vrg Eilandjes Meer en Bos	Vrg Marlot	Vrg Ockenburgh	Vrg Gravin van Bylandt	Vrg Henk van Dongen	Vrg Overvoorde	Vrg André van der Laantuin	Vrg Eendekooi Zuiderpark	Vrg Paroussia
Zanglijster	2	1	-	3	2	2	-	1	3	2
Koperwiek	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-
Zwartkop	5	3	tijd	5	5	4	tijd	2	3	2
Tjiftjaf	4	2	-	4	3	3	tijd	2	1	1
Fitis	-	-	-	-	-	tijd	-	tijd	-	-
Goudhaantje	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-
Vuurgoudhaantje	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Staartmees	2	tijd	-	tijd	1	2	1	tijd	tijd	-
Glanskop	1	tijd	-	-	3	3	-	-	-	-
Zwarte Mees	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Pimpelmees	2	3	2	10	5	4	2	5	2	4
Koolmees	7	2	2	5	11	6	2	5	4	3
Boomklever	tijd	-	tijd	2	1	1	tijd	-	1	1
Boomkruiper	2	2	-	2	1	1	tijd	1	1	1
Wielewaal	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Gaai	tijd	1	-	1	1	1	tijd	1	1	1
Ekster	tijd	tijd	-	1	tijd	1	tijd	1	1	-
Kauw	tijd	1	-	3	1	tijd	1	1	2	tijd
Zwarte Kraai	tijd	2	-	1	tijd	tijd	tijd	tijd	4	-
Spreeuw	-	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Vink	1	1	-	tijd	2	2	tijd	tijd	tijd	1
Keep	-	-	-	-	tijd	tijd	-	tijd	-	-
Groenling	1	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Putter	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	tijd	-	-
Sijs	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-
Goudvink	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Totaal territoria	50	49	4	78	63	57	13	36	92	35
Totaal soorten	36	49	12	31	49	50	29	31	41	19
w.v. met territoria	17	24	2	25	21	21	7	16	29	17
w.v. tijd. verblijvend	19	25	10	6	28	29	22	15	12	2

Waargenomen, maar niet meegenomen in bovenstaande inventarisatie!

Humes Bladkoning	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
------------------	------	---	---	---	---	---	---	---	---	---

tijd = tijdelijk verblijvend

+ = wel territoria, aantal onbekend

- = niet waargenomen

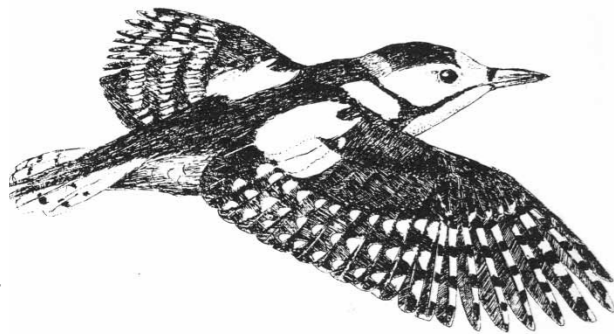
Andere telgebieden

Haagse Bos (Den Haag)

Oppervlakte: 85 ha
Contactpersonen: Wim Kooij, Frederik Hoogerhoud
Telling: Losse waarnemingen

De buizerd hoort er al weer helemaal bij, 's winters en 's zomers. Tijdens de nestkastenronde in februari 2013 vloog een exemplaar met een grote witte pen rechts achter aan de staart ogenschijnlijk voortdurend met ons mee. Ook tijdens de controle van het afgelopen broedseizoen werd een (ander) exemplaar enige malen gezien. Die zorgde voor veel commotie bij een groep van zestig houtduiven. Het zou me niet verbazen wanneer het totaal van de groep rond zonsondergang met eentje is afgenomen. Of zelfs met twee.....want ook de slechtvalk komt rond zonsondergang nog vaak even kijken of er iets te halen valt.

De laatste controle leverde bovendien mooie resultaten op. Er zijn inmiddels minder dan zestig kasten over, maar daarvan was wel maar liefst 97% bezet.

Grote bonte specht

Daar tussen bevond zich een schoolvoorbeeld van een boomklevernest met eikenbladen als hoofbestanddeel en ook twee prachtig gevormde nesten van de glanskop. Nestkasten controleren blijft altijd weer een avontuur, ook als je het al meer dan vijfendertig jaar doet. Opeens vliegt er een houtsnip op of sta je op de ladder op ooghoogte met een brutale halsbandparkiet. Of een groep vinken zorgt voor een rode gloed op het bruine bladertapijt en zodra ze opvliegen, laat ten minste eentje ervan er geen misverstand over bestaan eigenlijk een keep te zijn.....

Ook tijdens de sneeuwrijke weken aan het begin van het jaar werden er veel vinkachtigen gezien, die het bos wat kleur gaven. Het meest fantastische wat je kan overkomen is, dat je in de sneeuw een door de zon beschenen mannetje goudvink in een boomtak ziet zitten. Ik was zelf de gelukkige die dit mocht meemaken. Goudvinken werden nog tot in april aangetroffen. In maart werd ook enkele malen een appelvink gesignaleerd.

Op het water van de Bosvijver is het gedurende het gehele jaar druk. Het was een goed jaar voor dodaarzen. Tijdens de vorstperiode werden in het wak in de Bosvijver, aan de kant van - toen nog - het paleis van de koningin, op de ijskoude 25ste januari maar liefst negen exemplaren tegelijkertijd gezien. Tot ver in mei vonden vervolgens ontmoetingen met solitaire exemplaren plaats. Volgens Sovon is dat territorium indicierend, maar van daadwerkelijke pogingen tot broeden ontbrak elk spoor.

Iets soortgelijks geldt voor de ijsvogel. Alleen in de maanden juni en juli zijn voor zover bekend geen waarnemingen gedaan, wel nog in mei (op de 2e) maar voor een broedgeval in of in de directe nabijheid van het bos ontbreekt een harde indicatie. Wellicht vanwege het koele voorjaar werden er ook grote gele kwikstaarten nog tot ver in de lente waargenomen. Een vermoedelijk laatste overwinteraar uit de regio kruiste laag over de Bosvijver op 7 mei.

In de zomer liet de aalscholver zich meer dan ooit rond de Bosvijver zien, soms zelfs in aardige aantallen. Op 4 juli stond daar de teller pas stil na vaststelling van de aanwezigheid van achttien exemplaren. Het was ook een periode dat een keur aan roofvogels zich presenteerde: buizerd, slechtvalk, sperwer en later in de zomer ook enige malen wespindief en boomvalk; dat zou een onwaarschijnlijke lijst zijn geweest in pakweg de jaren zeventig.

In oktober werd een bladkoning waargenomen door Herman van der Meer. Het was dezelfde periode dat ook de vuurgoudhaan haast traditioneel zijn opwachting maakte. Meestal verdwijnen ze daarna weer snel van de radar, maar in 2013 werden vervolgens nog losse exemplaren gesignaleerd tot aan de jaarwisseling.

Op 24 december zwom een smient in de kleine Bosvijver. Voor het Haagse Bos een vermeldenswaardige soort, eigenlijk ondenkbaar wanneer je een half uur-

tje doorfietst naar de plas bij Starrevaart, daar waar ik er een dag eerder drieduizend bij elkaar zag.....

Clingendael/Oosterbeek (Wassenaar)

Oppervlakte: 55 ha
Contactpersoon: Wim Kooij
Telling: Losse waarnemingen

Clingendael

Grote paniek op 30 augustus. De woonboerderij langs de oprijlaan werd deels verwoest door brand. In de naastgelegen schuur aan de Laan van Clingendael lagen zo'n 3500 hooibalen opgeslagen. Dat wilde behoorlijk fikken, het blussen heeft daarom lang geduurd. Gelukkig konden alle dieren van de boerderij worden gered.

Niet in de afgebrande schuur maar iets verderop broedden drie paartjes boerenzwaluw. Ook de witte kwikstaart nestelde in de nabijheid van de boerderij. De jongen liepen vervolgens de hele zomer tussen de ezels en geiten.

Om nog in de zomer te blijven: op een goede zomerdag kun je meer dan vijftig soorten waarnemen in het park. Alle broedvogels natuurlijk, maar ook de in het centrum broedende slechtvalk komt volgaarne aan de randen van de dag even langs. Om een prooi uit de lucht te plukken. Zoals de aalscholver dat in het water doet. En dan zijn er in het water ook nog de eenden. Daarvan valt tegenwoordig zelfs hartje zomer een aardige lijst op te bouwen. Kuifeenden en slobbeenden broeden niet, maar waren in alle maanden, ook in juli, te zien. En een rosse stekelstaart was vrijwel de gehele zomer aanwezig.

De krooneend was vooral in de tweede helft van het jaar te zien. Op 23 november zag ik voor het eerst in mijn leven zowel een krooneend (mannetje) als twee witoog eenden (mannetje en vrouwtje). Beide in de tankgracht vlakbij Oosterbeek, iets verderop zwom nog een mannetje tafeleend met twee vrouwtjes. Een bijzonder tafereel, althans op een landgoed aan de rand van de stad.

Ijsvogels werden op verschillende plaatsen door verschillende waarnemers gemeld, in zowel de eerste vier als de laatste vier maanden van het jaar. Vooral langs het deel van de tankgracht in de buurt van de Van Brienelaan was de mogelijkheid tot een treffen kansrijk.

Nachtegalen trokken door medio april en een man-

netje zong tussen 24 april en 29 april direct naast de entree van de ANWB. De bonte vliegenvanger liet zich tussen 30 april en 2 juni enkele malen zien,

Bruine kiekedief

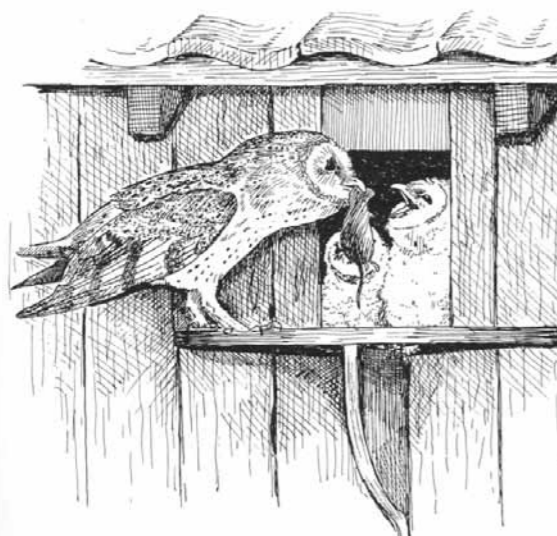
steeds op een andere plaats, in alle gevallen solitair en op basis van uiterlijke gegevens ook telkens een ander exemplaar. Later bleef er één doorzingen op de aangrenzende golfbaan Groenendaal, zoals in de meeste jaren het geval is. Hier was duidelijk sprake van een territorium. Een spotvogel zong daar tijdens de eerste junidagen. Toen die net weg was kon er enkele dagen genoten worden van een mannetje wielewaal. Jan Bais meldt bovendien op 11 juni balts te hebben waargenomen.

In oktober werd een nieuwe soort verwelkomd. Gedurende enkele dagen was een jonge raaf te gast in en rond het park.

Voor roofvogels spotten is het najaar ook een goede tijd. Een buizerd had een vaste stek achter de Hollandse tuin. En een sperwer maakte het Sterrenbos onveilig. Eind september verbleef, mogelijk even een wat langere tussenstop houdend onderweg naar zuidelijker oorden, een mannetje boomvalk in de omgeving van de Grote Speelweide en hij werd al eerder genoemd: de Slechtvalk. De laatste maanden van het jaar kreeg het park dagelijks kort voor zonsondergang bezoek, vaak in de buurt van de oprijlaan. Niet zelden zal zo'n bezoek gepaard zijn gegaan met het einde van het aardse bestaan van een spreek of een houtduif. Op 4 december werd in ieder geval live aanschouwd dat na een duizelingwekkende rake stootvlucht een exemplaar van laatstgenoemde soort roemloos aan zijn einde kwam.

Oosterbeek

Verbijstering alom toen de gemeente Den Haag in oktober een kapaanvraag deed voor 126 bomen in Oosterbeek. Het gaat om majestueuze eiken langs drie prachtige laantjes die daar al meer dan 150 jaar (!) staan. Ook een aantal beuken, esdoorns en andere boomsoorten zouden moeten sneuvelen omdat hun kroon veel licht wegneemt voor nieuw te planten eikenbomen.

Kerkuil

Want dat is het plan, zogenoemde 'revitalisering' van het landgoed. De aanleiding is ook wat bizar. Er was nog 'een potje', zoals dat wel eens eufemistisch wordt genoemd, een compensatiefonds van het aangrenzende bouwterrein van de nieuwe Amerikaanse ambassade. Daar waar allemaal bomen zijn weggehaald is ter 'compensatie geld beschikbaar gekomen om nog meer bomen weg te halen. Terwijl de Amerikanen zelf uiteindelijk weer geen geld hadden voor die hele ambassade, maar dat ter zijde.

Het karakter van het oude landgoed in de lanen zou met dat geld kunnen worden 'teruggezet naar de aanlegfase'. Na 150 jaar staan niet alle bomen meer strak naast elkaar en er is tussentijds wel eens eentje verdwenen, maar welke geldige reden is er te bedenken om dergelijk schaars groen op te offeren voor een tekentafelplan? Dat bovendien niet gaat werken, omdat de kruinen van omringende bomen die blijven staan zijwaarts zullen uitgroeien, waardoor er voor het jonge geboomte nooit genoeg licht ontstaat om te volgroeien.

Er is best wat te zeggen voor aanpassingen, bijvoorbeeld door het herstel van zichtlijnen bij het eilandje

in de vijver. Maar doe het gefaseerd en haal de balansen niet weg uit het landgoed, omdat er nu toevallig geld is. Er zijn gelukkig inmiddels aanwijzingen dat de gemeente bereid is de plannen aan te passen.

Laat ik vooral optimistisch blijven (maar dat was ik – onterecht – ook met de beukenlaan van Oostduin.....) En dan toch maar even naar de vogels. Want uitgerekend die oude eiken zijn verantwoordelijk voor een prachtige collectie holenbroeders. In het fraaie eikenlaantje dat langs het Van Dongenreservaat loopt broedt elk jaar zowel de glanskopmees als de boomklever in een natuurlijke nestholte en zowel in 2012 als in 2013 de grote bonte specht.

Genieten deed ik ook van een prachtige groep barm-sijzen op 24 maart, een stuk of vijftig vlakbij het padvindershuisje. Het was dezelfde dag dat ik bij het eiland mijn mooiste waarneming deed van een ijsvogel, die minuten lang roerloos op een tak bleef zitten.

De vogel van de lente was voor mij de fluit. Niet gezien, maar ik kan euforisch worden van het geluid. Op Bevrijdingsdag dromerig 's-avonds op een bankje gezeten en alleen maar luisteren. Op de achtergrond zong een nachtegaal en in de nabijheid verder merels, veel merels. Oorstrelend lentegenot.

Bijzonder was verder, maar dan zijn we ruim een half jaar later: de jonge raaf, die enige tijd in de omgeving rondzwierf. Tenminste drie keer werd hij gezien begin oktober, door verschillende waarnemers. Goudhaantjes en vuurgoudhaantjes lieten zich in het najaar niet onbetuigd en relatief veel vinkachtigen hielden zich in de herfst in het oude eiken- en beukenbos op. Een witooggeend zat enige tijd in de tankgracht en begaf zich tenminste één keer nieuwsgierig in het hart van het park.

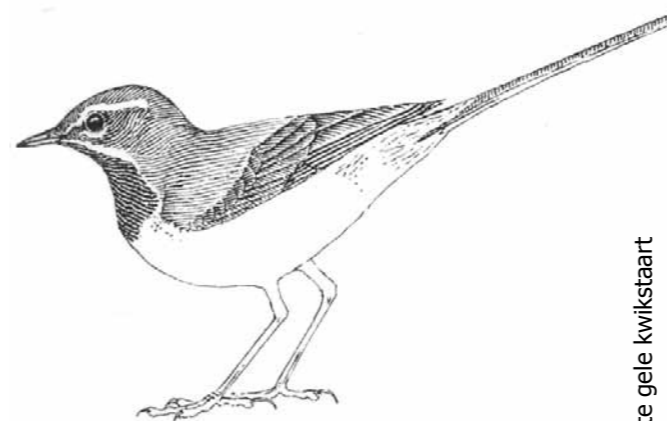
Op 9 december werd een schuwe (maar dat zijn ze - behalve wanneer het vriest dat het kraakt - eigenlijk altijd) waterral waargenomen, dat was een weerzien sinds zeer lange tijd. Waterhoentjes blijven een vertrouwde verschijning in de wintermaanden op het grote grasveld, ook al lijken de aantallen met de jaren toch duidelijk af te nemen. In de druilerige regen op 27 december telde ik vijfenveertig, dat was voor mijn gevoel weer een hoger aantal dan ik de laatste jaren had gezien (achter het Grote Huis in Clingendael telde ik er dezelfde dag ongeveer zeventig).

Arendsdorp / Oostduin (Den Haag)

Oppervlakte: 17 ha
Contactpersoon: Wim Kooij
Telling: Losse waarnemingen

Een akelig jaar voor landgoed Arendsdorp-Oostduin ligt achter ons. Het traditierijke terrein gaat gaandeweg meer de gedaante aannemen van een spookdorp. Daarvan maken deel uit twee grote lege lelijke kantoorgebouwen, een half leeg nog lelijker kantoorgebouw, twee rusthuizen met een lage bezetting en een vleugel met aanleunwoningen dat nu voor antikraak door het leven gaat.

Toch werd in februari 2013 door de gemeenteraad het omstreden Bestemmingsplan Oostduin-Arendsdorp aangenomen. Dat bevat de toestemming om in het park het licht op groen te zetten voor sloop/nieuwbouw van serviceflat Arendsdorp.

Grote gele kwikstaart

De initiatiefnemers hadden brutaal ingezet op een volumevergroting van 55%, het objectieve feit negerend dat er al zoveel leegstand is in hetzelfde park en ook in de omliggende wijk Benoordenhout. Voor de hand had gelegen om over te gaan tot teruggave aan het park van de veel te ver het groen in gebouwde stenen massa. Weldra had dan aan het eerdaags vrij komende Shell/ Lummus-gebouw aan de Oostduinlaan, na enige verbouwingen, een zorgfunctie kunnen worden gegeven. Raar idee? Dat vonden veel wijkbewoners niet, bovendien is een dergelijke transformatie elders in Nederland aan de orde van de dag.

Vrijwel uitgesloten bovendien dat uitgerekend in de wijk met de grootse kantoorleegstand van heel Nederland (!) zich nog een nieuw bedrijf vestigt. En

anders betrek je elders weer een gebouw met als gevolg blijvende leegstand wat verderop. Helaas lijkt de gemeenteraad als zodanig niet erg warm te lopen voor de groenfunctie van het park. Enkele minimale aanpassingen zoals volumebeperking met 5 % werden gehonoreerd. En de bestaande in/uitweg kan gehandhaafd blijven waardoor de bomenrij langs de Wassenaars weg onaangetast blijft. Maar goed, dachten we die bomenrij te hebben gered en dan wordt kort voor de jaarwisseling de halve oprijlaan langs de Oostduinlaan neergehaald! Er verkeerden daar inderdaad twee beuken in slechte conditie, dat was reden genoeg om de andere ongeveer 90 jarig oude beuken langs de eerste helft van de oprijlaan ook maar neer te halen. Hiermee kon dan het uniforme uiterlijk dat bij een oprijlaan past gehandhaafd worden. Daarom zijn er nu wat spruitjes neergezet, ja, wel allemaal op elkaar gelijkend. Heel akelig, net nu die, vrijwel allemaal kerngezonde, beuken hun mooiste decennia tegemoet zouden gaan.

En zeker is dat er meer beuken gaan sneuvelen. Want de stammen van degene die nu de eerste rij vormen missen de dekking tegen de zon die de gesneuvelde exemplaren boden. En die gaan het dus straks begeven, eind in zicht van ook de tweede helft van de oprijlaan.

Ik heb nog geen vogel genoemd, realiseer ik me. Voor de holenbroeders was 2013 echter een heel aardig jaar, maar vermoedelijk voorlopig het laatste. Immers ook aan de Arendsdorp-zijde ondervonden zij qua toekomstperspectief aanzienlijk meer hinder van de kap dan van de drie stevige stormen die in het najaar plaatsvonden. Eén van de vier boomklever-territoria bevond zich de laatste vijf jaar tot driemaal toe in een boom die nu is gesneuveld. Er zijn verder twee bomen verdwenen waar afgelopen jaar een grote bonte specht zijn nest had, één waar een glanskopmees broedde, dat was dezelfde waar ook een paartje holenduif besloot zich voort te planten. Vermoedelijk heeft nog een ander paartje holenduif eveneens gebroed in een inmiddels geveld boom. We gaan het terugzien in de cijfers van 2014. De forse ingrepen, die eerder in het jaar in het struikgewas plaats hadden gevonden, manifesteerden zich al fors in de stand van de zangertjes. Van de zwartkop werden nog maar twee paar geregistreerd, ook van de merel was sprake van naar schatting een derde minder paartjes.

Mooi blijft toch altijd de rustige zogenaamde 'moestuï', dat alle letterlijke en figuurlijke stormen aan zich voorbij laat gaan. Hier werd in het najaar meermaals een vuurgoudhaan waargenomen, had een houtsnip het in november duidelijk naar zijn zin en liet een prachtig mannetje goudvink zich in de vroege ochtend van oudejaarsdag bewonderen. Zojuist, eind januari van het nieuwe jaar, zijn ook de nestkasten weer gecontroleerd. Het zijn er steeds minder, omdat er al jaren niets is bij gehangen. Opvallend is dat de laatste drie 'nieuwe' kasten alle zijn verdwenen. Reden: die hingen in de oprijlaan en zijn tezamen met de gekapte beuken gesneuveld.

Vallei Meijendel (Wassenaar)

Oppervlakte: 20 ha
 Contactpersoon: Wim Kooij
 Telling: Losse waarnemingen

Meer dan 80% van Meijendel is ook in 2013 weer door de sinds de jaren vijftig actieve werkgroep geteld. Zelf heb ik mijn kavel 54A in de vallei in 2013 na enige jaren pauze voor een jaar opgepakt. Dat leverde niet zo gek veel verrassingen op. Waar in Meijendel als geheel een voorzichtige neergaande trend is van het aantal broedvogels, is deze in de vallei tamelijk stabiel. Niet zo vreemd, de vegetatie is hier nauwelijks aan verandering onderhevig, hoewel al met al het geboomte wel gaandeweg wat ouder wordt. Spechten doen het dan ook goed. In 2013 mocht ook de kleine bonte specht weer als broedvogel worden verwelkomd. Het nest bevond zich in een afstervende berk. De jongen vlogen al vroeg uit en tot ver in de zomer werden juvenielen waargenomen. Dat was ook het geval in de naburige Oude Rijs en op de Waalsdorperlakte. Mogelijk betreft het de nazaten van meerdere paartjes uit de omgeving, die op broedsucces kunnen bogen. Ook de kauw, met vijftientig paar de meest algemene broedvogel van het door mij getelde deel, en de halsbandparkiet, nu met acht paar, bevestigen het feit dat bomen hier ouder worden en er voldoende holen zijn om in te nestelen. Het terrein blijft een mezenparadijs met zes broedende soorten, waaronder vijf glanskop-paartjes, drie paartjes staartmees én kuifmees en ook nog een paartje zwarte mees. De wiewaal heb ik een paar keer gehoord, maar hij

had zijn territorium net buiten het door mij getelde gebied. De goudvink in de sneeuw in februari was een zintuiglijk genot. Ook later in het voorjaar werden

Kuifmees

waarnemingen gedaan, waarmee bovendien aan de criteria van een territorium werd voldaan. Aanwijzingen ontbreken echter dat het ook tot een daadwerkelijk broedgeval is gekomen. In de vroege herfst werd twee maal de bladkoning gemeld, helaas niet door mijzelf, dat is zo'n soort die ik bijna altijd misloop. Ook al ben ik de laatste jaren zeker begin oktober zeer gespist op het geluid, want jaarlijks passeren ze dan onze regio. Wel trof ik tijdens die fraaie nazomerdagen meerdere kruisbekken, ook in november volgden nog een paar ontmoetingen met deze liefhebber van naaldbos. Anders dan tijdens de aanvang van het jaar ontbrak tijdens de laatste dagen elke aanwijzing voor een naderende winter. Het verblijvende mannetje zwartkop, dat op zowel 24 als 28 december werd waargenomen was daarom ook nauwelijks een verrassing

St. Hubertuspark (Den Haag)

Oppervlakte: 17 ha
 Contactpersoon: Henk Wardenaar
 Telling: BMP-methode

De aanplant bij de mond van de Hubertustunnel lijkt niet goed te zijn aangeslagen en dat gedeelte vormt een relatief open plek in het bos. In de rest van het bos neemt de ondergroei toe. Van groenbeheer door de gemeente lijkt geen sprake te zijn. De bosuil en sperwer die in vroegere jaren zijn waar-

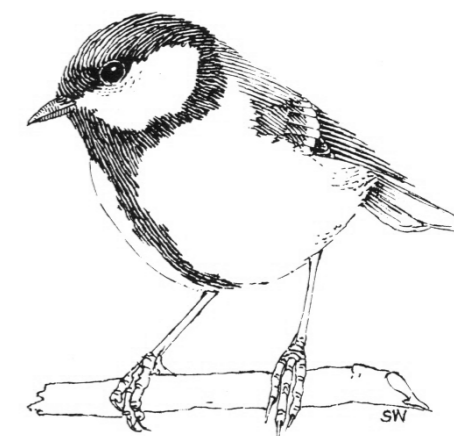
genomen, zijn in 2013 niet aanwezig geweest. Het aantal waargenomen soorten lijkt in de loop der jaren te verminderen. Het bos heeft vooral een recreatieve waarde: het dient als gebied om honden uit te laten, leerlingen van de naastgelegen Vrije School maken gebruik van het bos gedurende vrije uren en kantoorpersoneel maakt er zijn lunchwandeling. Het hoge uitzichtpunt aan de zuidzijde biedt een mooi uitzicht op het stadscentrum. Het Hubertuspark maakt deel uit van het paraboolduin, zoals recent door de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming Den Haag e.o. is omschreven (Haagwinde 03, september 2013, blz 4 en 5). De parabool loopt van het Van Stolkpark met als hoogste punt het Belvédère naar de Nieuwe Scheveningse Bosjes met als hoogste punt het Parasolduin. De huidige grasvlakte van het Westbroekpark vormt de laaggelegen windkuil van waaruit vroeger het zand tegen het paraboolduin werd opgeblazen. Het Hubertuspark ligt aan de luwe zijde van het paraboolduin en daar ontstonden nieuwe toppen toen de wind opnieuw weer vat op het zand kreeg. Het Hubertuspark is een binnenduinpark, met een gevarieerde bomengroei, waar nog een (oude) stuifvlakte in voorkomt.

Park Sorghvliet (Den Haag)

Oppervlakte: 22,5 ha
 Contactpersonen: Erik Evers, Hetty Mos
 Telling: BMP-methode

Als het niet te extreem is, trekken de vogels zich niets van de winter aan. Op 3 januari hoorden we de eerste zanglijster zingen en was een grote groep vinken aan het fourageren. In week 3 werd het menens, met vorst en maandagmiddag sneeuw. Op dinsdag viel er 20/30 cm. Het werd gelijk een stuk stiller in het bos. Op 25 januari werd een vrouwtjesmerel aangevallen door ekster. Toen we besloten hadden te hulp te schieten, was het nog een hele toer om haar te vinden. Ze was weggekropen in een in de sneeuw uitgehakt holletje. Je moet je er eigenlijk niet mee bemoeien, want de verwondingen waren zodanig dat ze is overleden in vogelasiel De Wulp. In februari vlogen twee donkere en één lichte buizerd rond en op 9 februari was al een paartje hollenduif in de dubbele beuk getrokken en op de 17e is

een havik gehoord en gezien. Op de 24e is de eerste vinkenslag waargenomen en op de 25e een goudvink en een kleine bonte specht. 4 maart hebben we de eerste fitis gehoord en op de 5e heeft Wim Kooij een zwarte specht gemeld. Eind maart werd een verzwakte buizerd vanuit Sorghvliet bij De Wulp afgeleverd. Hij bleek het geel te hebben en is uit zijn lijden verlost. Door het koude voorjaar bleven veel trekvogels langer in Nederland. Op 4 april hoorden we tientallen zingende koperwieken! Ook vonden we een cadeautje van de vos dat we na veel moeite konden determineren als de vleugel en schouder van een canadese gans. Ria den Heijer zag op 7 april een paartje wintertaling in de beek. Toen ik op 15 mei in de trekkerstalling het onderste laatje van een kastje open deed, kreeg ik bijna een koolmees die daar een nest aan het bouwen was, in mijn gezicht. In juni liet de bosuil zich weer in de holle beuk bewonderen. Wandelaars kwamen melden dat er

Koolmees

een bloot vogeltje op het pad lag (merel?). Het bleek blauwe plekken te hebben en was waarschijnlijk uit de snavel van een nestrover gevallen. Het was te slecht om nog naar het asiel te brengen, dus is het op een rustig plekje overleden. Begin juni waren er jonge pimpelmezen bij huize Evers en op 10 juni waren de koolmezen uit het laatje in de trekkerstalling net uitgevlogen. De hele familie was nog in de buurt. In de beek kom je af en toe iets onverwachts tegen. Op 16 juni zijn drie man kuifduiker door een wandelaar gemeld. De grote bonte specht nestelt in de populier naast de trekkerstalling en we zien de jongen uit het gat

hangen. Altijd weer een schitterend gezicht. Twee dagen later krijgen we een show van drie winterkoningen op de luiken van Klein Domeinen. Ze hippen en rommelen minstens twee minuten rond en dat op zo'n 60 centimeter van je gezicht.

In augustus hoorden we de bedelroep van een juveniele roofvogel. Gedurende een week bleef die in de buurt en later bleken het twee volwassen wespdenieven met kind te zijn.

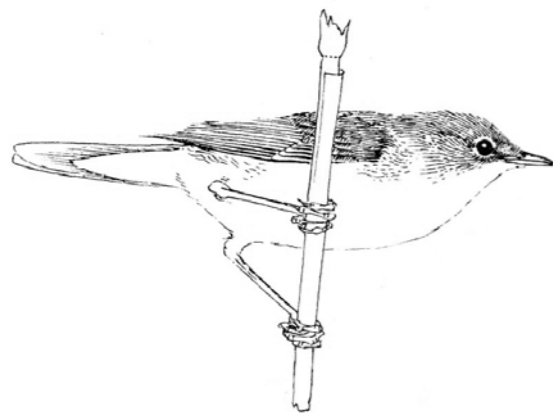
Op 10 oktober vloog een grote zilvereiger op uit de beek.

Tijdens de storm van 26 oktober is de bovenkant van de 'uilenbeuk' afgebroken. We hopen dat het 'dak' niet lekt, zodat er in 2014 weer gebroed kan worden. In september en november is een ijsvogel gemeld.

Haagse Beek, middenloop (D-H)

Oppervlakte: ca. 12,4 ha
Contactpersoon: Ineke Leyenaar
Telling: BMP methode

In 2013 kwam de lente niet op gang, het regende helemaal nooit. Het was zo koud dat ik zelfs de eerste twee vroege vogelwandelingen aan de Laan van Poot heb overgeslagen. Mijn eerste telling was pas op 1 april, tweede paasdag, het was koud maar zonnig. En inderdaad de zwarte kraai is er al vroeg bij, ik zie twee nesten en het lijkt er op dat ze bezet zijn en er al gebroed wordt. Dat is ondanks de kale bo-

Kleine karekiet

men toch nog moeilijk vast te stellen. Ook is er nog een buizerd, die wordt erg lastig gevallen door de kraaien. Broeden doet de buizerd niet in dit gebied, ik denk dat ze naar de Scheveningse Bosjes gaan, of

de duinen. Ik zie nog tien koperwieken op doorreis naar het hoge noorden. Leuk.

Tijdens de tweede telling op 17 april was er een mooie zonsopgang om 7.03 uur. De zwartkop is weer terug! De halsbandparkieten zijn nog reuze bezig met nest zoeken of elkaar verjagen. Ik zie een boomkruiper bij een nestkast. Het was een gaaiendag, ze kunnen zingen en roepen. Ik zie parende heggemussen en koolmezen, fitis, tjiftjaf, winterkoning, merels, alles is bezig met nestbouw of met de partner of indringer. De meerkoet heeft al zeker twee jongen, maar moeder zit er op dus het kunnen er meer zijn. De buizerd zit weer te kijken en het zwanepaar uit vijver 1 is overgestoken. Ook hoor ik goudhaantjes zingen. Leuk.

Vandaag 18 april zag ik een paartje zwartkoppen, meestal zie ik alleen het mannetje. Prachtig. De zwarte kraaien zijn nu zeker aan het broeden, één in mijn park en aan de overkant. Ik zag een winterkoning baltsen en al vijf nijlgansjongen op het oude knobbelzwaannest. Ook zijn de vele verschillende soorten bloemen een lust voor het oog. Het roodborstje roept schier tjet, nog nooit gehoord. En een jonge zilverbreeuwer probeert een zoetwatermossel, die hij heeft opgedoken – zo lijkt het - te kraken, wat niet echt lukt. De tjiftjaffen zijn aan het baltsen, ze hebben inderdaad zwarte pootjes.

Bij de vierde wandeling vanaf 6.15 uur zie ik veel flessen in het water, het was Koningsnacht! Het is een mooie dag, windstil, ik zie twee scholeksters overvliegen, misschien heb ik een grasmus gehoord en ik zie vier kauwen die van een balkon uit een kleedje paardenhaar of zoiets plukken. Een paartje bezet een nestkast. De zwarte kraai wordt verjaagd door een ekster en ik hoor nog tweemaal scholeksters. Vroeger had ik ze broedend op de daken, nu hoop ik dat ze buiten mijn gebied toch nog jongen groot brengen.

Telling 5 is een avondtelling, het is zonnig en de meerkoet op het nest wordt gevoed door haar man. Er zijn nu heel veel muggen, het tweede knobbelzwaanpaar kreeg zeker drie jongen en de zanglijster zingt nog na 21 uur. Er zit weer een aalscholver in de boom en ik zie de nijlgans met vier jongen, en de meerkoet ook met kroost. Ik vraag me af of die mooie platanen nog wel bladeren krijgen, het ziet er raar uit. De beuk krijgt ook nu pas blaadjes. Leuk vandaag ook dat ik nu een wilde eend vrouw onder de struiken zag gaan en zij kroop in een hol,

de zwarte kraai jaagt een eend weg en er sprong een enorme goudkleurige vis uit het water. Ik zie de meerkoet met vijf jongen.

Tijdens telling 6 zie ik vier eksters schreeuwend in een boom. Zijn dat volwassen vogels of vogels met jongen, het is niet te zien. Een groene specht heb ik wel gehoord maar niet kunnen vinden. Wel heb ik een kleine karekiet gehoord en ik zag een kleine mantelmeeuw, die een kreeft op at. Het was best wel een grote kreeft. Eindelijk hoor ik gierzwaluwen overvliegen, wat een heerlijk geluid toch. Het is al 14 mei. Er vliegt steeds een merelvrouw onder de brug, zou ze daar voeding vinden? Een houtduif zit boven in de boom te broeden, de zwarte kraai broedt zeker en voor het huis van mijn moeder broedt een gaai, we kunnen het heel goed zien op oog- hoogte. En ik hoor en zie voor het eerst een rietzanger in het hoge riet bij vijver 4.

Op 28 mei (telling 7) ligt een dode jonge gaai onder aan de boom. Het heeft zoveel geregend dat hij waarschijnlijk verdronken is. Maar de gaaien beginnen opnieuw. De buizerd jaag ik op. Hij zit op de grond in het metershoge fluitenkruid. Hij heeft een jonge kraai geroofd of gevonden – in ieder geval zijn er vele kraaien geweldig aan het schreeuwen - ook de ouders die er boven broeden. Ik vind het heel zelig om te zien, het jong leeft nog maar is erg beschadigd. Er zijn nu overal naaktslakken en slakken met huisjes te zien, het zijn de eerste twee warme dagen, tot nu toe was het heel koud. Ik zie ook een boomkruiper bij een nestkast. Merels beginnen aan een tweede legsel lijkt het, ze foerageren en slepen met veertjes. De natuur ziet er prachtig uit en de bomen hebben nu eindelijk wat blad. Rode kastanjes, springkruid, smeerwortel, blauwe klokjes en roze bloeiende bomen. Heerlijk is het buiten. Halsbandparkieten ruziën met elkaar.

18 juni is weer een avondtelling. De merels voeren hun jongen, ik zie gele lis en het hoge riet, gierzwaluwen boven het water en een gaai probeert een blauwe reiger te verjagen bij de brug (4). De meerkoet heeft weer nieuwe jongen, een heel hoog nest nu en het grote jong moet voor zichzelf zorgen. 13 juli (telling 9): ik zie jonge eksters en een jonge halsbandparkiet roept om voer. Nu zijn er veel libellen, heel weinig insecten, genoeg bloemen maar geen bijen.

14 juli (nog eens heel vroeg op om 5 uur): de meerkoet heeft drie jongen van zijn derde nest. Net

buiten mijn telgebied bij de Houtrustbrug heb ik een cetti's zanger gehoord en het sperwernest van de laatste twee jaren is nu bezet door een boomvalk, die er zeker twee jongen groot heeft gebracht, en ik heb alles gelukkig mooi op de foto gezet. Deze vogels kan ik wel tellen bij de MUS telling.

Kortom het was weer een heerlijk jaar. Ik telde 31 soorten met territorium en 11 tijdelijke. Het totaal aantal territoria was 258, dat is een kleine achttien uitgang ten opzichte van 2012. Toen waren het er 274. Minder deden het waterhoen, halsbandparkiet, grote bonte specht, vink en kauw. Maar winterkoning, heggemus, gaai en groenling deden het beter. Ik neem aan dat er wel veel legsels in het voorjaar zijn mislukt. Hoeveel een doorstart konden maken, weet ik niet. Voor 2014 hoop ik op vroegere warmere dagen, en geen sneeuw graag in april!!!

Wapendal (Den Haag)

Oppervlakte: 5 ha
Contactpersoon: Dick Pescott
Telling: Observatie in terrein

Wapendal is niet toegankelijk, derhalve kon alleen vanaf de weg worden geteld.

In 2013, evenals in voorgaande jaren, werd door drie Shetland pony's ge graasd in de wintermaanden. De gemeente heeft geen beheermaatregelen uitgevoerd in 2013 waardoor de sleedoorn weer in opkomst is. Er is een nieuw hek geplaatst over ongeveer de helft van de omtrek van het gebied.

Wapendal maakt deel uit van het jachtgebied van de buizerd, sperwer en bosuil die frequente bezoekers waren.

In vergelijking met andere jaren zijn er geen grote verschillen in soort of aantal territoria te noemen.

Landgoed Meer en Bos (Den Haag)

Oppervlakte: 21 ha
Contactpersoon: Wouter van As
Telling: BMP-methode

Het gebied is gelegen tussen, aan de zuidzijde de Laan van Meerdervoort en aan de noordzijde de Machiel Vrijenhoeklaan en verder aan de oostzijde de Muurbloemweg en aan de westzijde de Heliotrooplaan waar ook het vogelasiel De Wulp ligt.

December 2013 en januari 2014 begonnen met veel lentegeluiden, natuurlijk door het zeer zachte weer. Eerst de mezen, daarna de houtduif, zanglijster, roodborst en winterkoning, en tenslotte de heggenmus.

Tengevolge van de zeer koude wintermaanden januari, februari en ook maart ben ik in 2013 pas laat in het seizoen begonnen met monitoren.

Op de eerste teldag van 6 april (2,7 °C) zag ik veel sneeuwklonnes.

Tijdens de tweede (16 april) – met 9 °C – was het mooi weer, en stonden fluitenkruid en klokjes in bloei.

Op de derde en vierde teldag (27 april en 7 mei) – met 4 °C – stond er veel in bloei en was het eveneens prachtig weer.

Tijdens mijn vijfde en zesde bezoek op 16 en 27 mei (9° C) stond alles in bloei, ook de rododendrons, en was de daslook goed te ruiken.

Op 17 juni heb ik een avondtelling gedaan in aardig weer bij 18 °C, en mijn laatste (i.c. negende) telbezoek van seizoen 2013 vond plaats op 29 juni bij 14 °C en in 'het nog zeer donker' met overal plassen. Het bleef dus al met al een koud voorjaar tot ver in juni.

De winterkoning kwam wat aantal broedgevallen betreft weer op de eerste plaats. De vink heeft zich definitief in Meer en Bos genesteld. De kuifeend deed dat met twee broedparen. Ook de boomklever heeft zich gemeld, deze had ik al gespot in de zomer van 2012. Verder heb ik meer tijdelijke gasten gemeld dan vorige jaren, onder andere de kraakeend.

Het hoekje in het Noorden doet het wederom zeer goed. Ik moet nu toch werkelijk overwegen dit in mijn route op te nemen.

Westduinpark – noordelijk deel (D-H)

Oppervlakte: 45 ha

Contactpersonen: Riekje Houweling, Elly de Munk

Telling: BMP-methode

Tussen 8 maart en 17 juni hebben we elf keer geteld. Op die eerste dag, 's ochtends vroeg om 6.30 uur, werden we weer helemaal welkom geheten door het gezang van de merels en de roodborsten. De heggenmussen met hun hoge gepriegel lieten ook van zich horen. Helaas hebben we het fazantenstel niet meer gehoord. In 2012 ook al niet: "Zouden

ze werkelijk verdwenen zijn?" Het telgebied is flink veranderd: grote kaal geschoren vlaktes, voetpaden in aanleg en een nieuw breed zwart geasfalteerd fietspad langs de zeereep. In deze vroege morgen

Graspieper

van 8 maart werden we verrast door TV-West, die een opname maakte op één van de eventuele gifbelten in het duingebied. Bewoners in de omgeving zouden zich zorgen maken en raadslid Richard de Mos vertegenwoordigt hen en men wil, nu men toch bezig is, dat er gekeken wordt naar deze eventuele stortplaats, in verband met het milieu.

Zo rond 9 april lijkt het dan dat de winterse kou echt is afgelopen. We zien veel trekvogels in de lucht. Gaat de lente beginnen??

De tjiftjaffen waren laat in 2013, pas 15 mei. En de nachtegaleen eind april. We hebben echter in 2013 geen sprinkhaanzanger gehoord of gezien.

Op 9 mei hoorden we zingend en piepend een groepje kleine vogeltjes in de struiken aan de rand van het telgebied; namelijk aan de Nieuwboerweg. Het lukte ons niet om ze te determineren. Zouden het mussen zijn geweest? Daar ik bleef twijfelen heb ik ze niet op de lijst gezet.

Westduinpark – middendeel (D-H)

Oppervlakte: ca. 50 ha.

Contactpersoon: Dick Pescott

Telling: BMP-methode (6 rondes)

Het middendeel van Westduinpark ligt tussen de Fuutlaan en een gedeelte ten westen van de De Savornin Lohmanlaan voorbij de Egelopvang.

De buizerd heeft weer met succes gebroed. Mogelijk door beheermaatregelen in het kader van Natura 2000, waardoor veel meer kale plekken zijn gecreëerd door het weghalen van rimpelroos en ander struikgewas langs de zeekant, waren er minder waarnemingen van territoria van de heggenmus en grasmus.

Sprinkhaanzanger en braamsluiper werden in 2013 evenals in 2012 niet door mij waargenomen. Wel weet de nachtegaal zich gelukkig staande te houden met tien territoria.

De uiteindelijke telgegevens zijn bijna gelijk aan die van 2012, wat mijns inziens duidt op een redelijk stabiel leefgebied voor de er wonende vogels.

Tijdens een wandeling werd ik over een afstand van ongeveer 200 meter gevolgd door een erg nieuwsgierige jonge vos. Het dier bleef op niet meer dan 15 meter afstand op het pad lopen.

Westduinpark - zuidelijk deel (D-H)

Oppervlakte: ca. 45 ha

Contactpersoon: André Smit

Telling: BMP methode

Na de grote renovatie in 2011-2012 ziet dit deel van het Westduinpark er volkomen anders uit. Er is heel veel begroeiing (duindoorns, rimpelroos, etc.) verwijderd en de zuidwesthellingen van de duinen zijn in de originele staat teruggebracht. Ook de bijna geheel dichtgegroeide duinplas de Natte Pan is weer in de oorspronkelijke staat teruggebracht en er zijn nu vier duinplassen ontstaan. Het aantal watervogels is hier nog minimaal. In het zuidelijke en middendeel van het Westduinpark is ongeveer 30 ha aangepakt. Het effect op de vogelstand valt wel mee. We hadden gehoopt dat de oorspronkelijke duinvogels er weer zouden nestelen. De tapuit en roodborsttapuit zijn wel als trekker gesignaleerd, maar vooralsnog niet als broedgeval.

In de Natte Pan heeft, voor zover ik weet, voor het eerst een gekraagde roodstaart een nest gebouwd. De roerdomp en de ijsvogel zijn weer gesignaleerd in de winter bij een uitloper van de Haagse Beek (achter de Driedistellaan). De kleine karekiet was ook weer terug in de Paddenpoel.

Crematorium Ockenburgh (Den Haag)

Oppervlakte: 2,6 ha

Contactpersoon: Hetty Mos

Telling: BMP-methode

Het was wederom een koud voorjaar (het koudste in 62 jaar) Het is ook weer een gemiddeld jaar geweest, al kunnen we nu met zekerheid zeggen dat de grote bonte specht een vaste broedvogel is geworden. Op 2 april zag ik nog een goudhaan(tje.) Ik krijg goudhaan niet uit mijn keel, met zo'n minivogeltje. Ik heb één dagtelling extra gedaan, omdat er 's morgens vroeg regen werd voorspeld (en is gevallen). Op 3 juni kwam ik een vos tegen, die op bezoek was.

Hyacintenbos (Den Haag)

Oppervlakte: ca. 13 ha

Contactpersoon: D.G. Baks

Telling: BMP-methode

Geen verslag, wel telgegevens.

Heempark H.J. Bos (Den Haag)

Oppervlakte: 3 ha

Contactpersoon: Hetty Mos

Telling: BMP-methode (telgegevens naar Sovon gestuurd)

Begin 2013 zijn het heempark en de kinderboerderij overgedragen aan Parnassia, die ook voor het onderhoud zal gaan zorgen. Beheerder Frank van Veenendaal heeft een 'straat'naambordje in het park gekregen, dat aan het eind van het telseizoen alweer verwijderd was, omdat het los aan de paal zat. De eerste telronde had ik een wat later tijdstip gekozen, zodat ik met de nieuwe beheerders kon kennismaken en gelijk het nestkastbeheer aan ze kon overdragen. Ik heb een bouwtekening achtergelaten en nu maar hopen dat het aantal nestkasten op peil en in goede staat zal blijven. Door het koude voorjaar (het koudste sinds 1951) was in het begin weinig te tellen, maar gedurende het voorjaar trok het weer aardig bij. Het was een gemiddeld telseizoen, met als uitschieter een rietgors (eenmalig) op 10 mei. Op 17 mei heb ik twee mensen er op aangesproken dat ze hun honden, via de rietkraag in Madestein, in het meer

lieten zwemmen. Tijdens de ronde van 3 juni hoorde ik een heleboel geblaas, geschreeuw en gespetter en toen ik de boel ging inspecteren bleken twee knobbelzwanen aan het vechten te zijn, waarbij er een het onderspit dreigde te delven. Hij lag al op zijn rug in de blubber en de ander deed alle moeite hem te verdrinken. Ik heb eerst voorzichtig met mijn telmap tegen de bovenop staande zwaan aangeduwd. Toen dat niet hielp, heb ik met dezelfde telmap zijn kop opzij geduwd. Ik had er net zo goed niet kunnen

Fluiter

staan. Ten einde raad heb ik maar één voet in de blubber gezet en ben met volle kracht aan de vleugel van de bovenste zwaan gaan trekken. Zo gauw de onderliggende een beetje lucht kreeg ging hij er vandoor, met de ander er achteraan. Tot mijn verbijstering heeft geen van de twee zwanen mij aangevallen. Toen ik mijn telronde voortzette kwam ik bij het meer een familie zwaan met vijf jongen tegen. Pa was zich breeduit aan het wassen. Aan de andere kant van de krekensplaat zag ik een familie zwaan met zes jongen. Had ik verkeerd geteld? Na controle bleken er twee zwanenfamilies te zijn, vandaar het gevecht. Op 29 juni lag er een opblaasboot in het riet. Dat is niet bevorderlijk voor de kleine karekieten. In november stond in de krant dat door vrijwilligers gehoord was.

De Heimanshof (Den Haag)

Oppervlakte: 3,2 ha
 Contactpersonen: Jaap Zoet, Yvonne Vermazen
 Telling: BMP-methode

De Heimanshof, een pareltje van een tuin gelegen in het Zuidpark. Traditiegetrouw is het eerste wat we op 1 januari doen: het bezoeken van de Heimanshof.

Zo heerlijk rustig. De kruitdampen zijn opgetrokken, het lawaai van vuurwerk is verstomd. Het enige wat opvalt is het lawaai van de nijlganzen. Een geringd paar zit boven in de boom hun territorium te verdedigen (WD-G4 en BR-W6). Later verschijnt er nog een paartje Canadese ganzen waarvan één met een groene ring (CN/A). In 2013 is er veel gebeurd in De Heimanshof. Deze zomer zijn nieuwe duurzame informatiebordjes bij de planten geplaatst en de hof werd een boom rijker: de "Jan van der Slikkeboom" in de vorm van een Libanonceder. Als blijk van waardering voor het vele werk dat Jan van der Slikke voor De Heimanshof heeft verricht. Dit werk was zo belangrijk, dat wethouder Baldewsingh zelf de boom kwam onthullen. De storm heeft ook in De Heimanshof enkele bomen het leven gekost. De takken zijn verwerkt in takkenrillen. Gelukkig zijn er genoeg jonge bomen aangeplant en krijgt de kruidenlaag kans zich te ontwikkelen. Op 20 oktober zijn de nestkasten geïnventariseerd en schoongemaakt. Hiermee hadden we beter nog even kunnen wachten, want - wat nog nooit eerder gebeurd was - onze armen zaten onder de vlooiënbenen. De nestkasten zijn nu weer klaar voor de vogels om in te schuilen voor de winter, als deze tenminste nog komt.

ATV Zonnegaarde (Den Haag)

Oppervlakte: 2,2 ha
 Contactpersonen: Yvonne Vermazen, Jaap Zoet
 Telling: Jaarrond

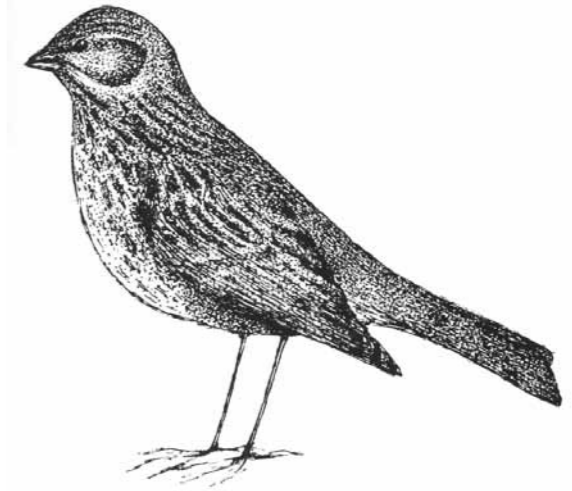
Omdat ik zelf een tuin op dit complex heb en er dus regelmatig ben, werden er het hele jaar door waarnemingen gedaan. Tijdens de barre winterperiode die veel te lang duurde, hebben de cliënten van Sparring ook in 2013 voor de wintervoeding voor de vogels gezorgd. Diverse voedertafels op het complex werden regelmatig voorzien van pindaslingers, zaden en vetbollen. Sparring is een activiteitscentrum voor mensen met een lichamelijke handicap en/of niet aangeboren hersenletsel en heeft op ons complex een tuin gehuurd. Eind februari is er in een gedeelte van de bosschage flink gesnoeid. Een dichtbegroeid bramenstruweel is tot de grond toe weggehaald. Dit heeft zeker invloed gehad op de broedvogels van 2013.

De stormen van 28 november en van 5 december hebben wat schade aangericht aan vooral treurwilgen. Er werden diverse takken afgerukt. Het betrof hier oude exemplaren die aan het einde van de levensfase waren. Het Gemeentelijk Groenbedrijf kwam snel in actie om de afgebroken takken af te zagen. De takken zijn vervolgens in de bosschage verwerkt tot takkenrillen. In het natuurbericht van december was te lezen dat vogeltellers voor de nieuwe vogelatlas van Sovon minder waterhoentjes tellen. Wij waren ook snel uitgeteld. Eén paartje, dat net als in 2012 hun nest in de eendenkorf bouwde. Eind januari werd een witkopstaartmees gezien en in het najaar was de ijsvogel weer present. Het bezettingspercentage van de nestkasten was erg laag. Van de zeven kasten zijn er twee gebruikt.

Landgoed Overvoorde (Rijswijk)

Oppervlakte: 27,9 ha
 Contactpersoon: Theo Hortensius
 Telling: BMP-methode (telgegevens naar Sovon gestuurd)

Landgoed Overvoorde ligt op de grens van Den Haag en Rijswijk en is onderdeel van de landgoederenzone van Rijswijk. Er is in de periode van 8 maart tot 18 juni tien keer geteld. De gegevens zijn ingevuld in de database van Sovon en na autoclustering doorgestuurd. De landgoederen Steenvoorde en De Voorde zijn niet meegenomen in de inventarisatie met uitzondering van de kolonie blauwe reigers. De samenstelling van de broedvogelbevolking vertoonde geen grote verschillen met 2012. De kolonie blauwe reigers is apart geteld. De kolonie is sterk verspreid over zowel Overvoorde als De Voorde en Steenvoorde. Daarbij zie je wel een zekere clustervorming optreden. Het is een lastige klus om het aantal bezette nesten te tellen. Het aantal nesten waarop reigers zijn waargenomen, lijkt behoorlijk gedaald te zijn ten opzichte van voorgaande jaren. De indruk bestaat dat de koude winters van de laatste twee jaren hun tol hebben geëist. Overvoorde is ideaal voor holenbroeders: heel veel oude bomen. Een 'stronghold' voor grote bonte specht, halsbandparkieten en kauwen, maar ook groene specht, nijlgans en holenduif voelen zich

Grauwe gors

thuis. De bosuil heeft zich in 2013 niet aan mij laten horen maar hij/zij verraadt toch zijn aanwezigheid: in Overvoorde is een dood exemplaar gevonden. In maart vloog een houtsnip vlak voor mijn voeten op. Een leuke ervaring. Ook de ijsvogel is in 2013 weer gesignaleerd door regelmatige bezoekers en door de bewoners van het landhuis. Ik heb dat genoeg nog niet mogen smaken. Ook de vos is gesignaleerd. Soms doen zich merkwaardige zaken voor: veel consternatie met een hoop kauwen en kraaien schreeuwend bij een kauwennest. Aan de voet van de nestboom lag een jonge stervende kauw. Zou er een marter actief zijn geweest? In mei trof ik op de pas gemaaide speelweide het paartje scholeksters aan, dat vroeger in het jaar op het bloemenweitje bij de Guntersteinweg foeraageerde. In het kort afgeschoren gras is het kennelijk gemakkelijker voedsel zoeken! Half juni vloog ineens een grote wolk gierzwaluwen boven het bos. Een beetje vreemde ervaring in zo'n oud bos. Na enkele minuten waren ze weer uit het zicht verdwenen. Ondanks de ligging in een dicht bebouwde regio is het park redelijk schoon. Dit dankzij een aantal hondenbezitters die trouw iedere dag tijdens hun ronde alle verspreid liggende troep verzamelen en de politie informeren over vernield parkmeubilair en achtergelaten groot vuil.

Wilhelminapark (Rijswijk)

Oppervlakte: 70 ha
Contactpersoon: Danny Eijsackers
Telling: BMP-methode

Een vraag in het verslag van 2012 was, welke veranderingen er in het Wilhelminapark in de vogelbevolking optreden als gevolg van de uitbreiding van het wateroppervlak en de aanleg van natuurvriendelijke oevers in 2010. Daarnaast is in die periode een deel van de opgaande beplanting verwijderd om plaats te maken voor het water.

In 2013 was te zien dat nieuwe oeverbegroeiing zich nog steeds nauwelijks ontwikkelt en er zich geen nieuwe soorten vestigen langs de oevers. De verschillende ganzensoorten blijven wel toenemen. Deze vogels zouden één van de oorzaken kunnen zijn van het kaal blijven van de oeverzones. De soorten van opgaande begroeiing zijn ondanks het verdwijnen

Europese kanarie

van de stukken bos in de afgelopen jaren niet achteruitgegaan.

Bijzondere soorten waren er in 2013 eigenlijk niet. Helaas liet wel een aantal soorten het afweten. Zo was er geen territorium meer van tureluur op het weiland aan de achterzijde. Ook de slobend was in het broedseizoen afwezig. Hetzelfde geldt voor de cetti's zangers die vorig jaar met succes gebroed hebben. Leuk was het om voor het eerst sinds jaren weer enkele territoria van de bosrietzanger te vinden. Deze geweldige zangers brachten wel wat leven in de brouwerij.

Hoekpolder (Rijswijk)

Oppervlakte: 70 ha
Contactpersoon: Danny Eijsackers
Telling: BMP-methode

In de Hoekpolder blijft het redelijk goed gaan met de vogels. Vóór het broedseizoen zijn de vijvers van de moerasstrook in het zuidelijke deel van het gebied schoongemaakt en was alle moerasvegetatie hier verwijderd. Ondanks dat bleven goede aantallen van soorten als kleine karekiet, bosrietzanger en rietzanger het gebied opzoeken. In 2012 ontstond nog een probleem voor deze soorten toen al half juni in het hele gebied ruige bermen, slootkanten en rietkragen werden gemaaid. In 2013 gebeurde dat gelukkig niet meer.

Net als in het Wilhelminapark is ook in het noord-oostelijke deel van de Hoekpolder in 2010 een aantal waterplassen gegraven. Hier broeden nog steeds onder andere krakeend, kuifeend, kievit en scholekster op het schiereilandje in de waterplas. De kleine plevieren waren er niet meer, daarvoor is dit schiereilandje te zeer begroeid geraakt. Wel was er een paar witte kwikstaarten met jongen. Een interessant idee zou zijn om het schiereiland kaal te houden en ontoegankelijk te maken (vooral voor honden). Dan zou dit op de langere termijn een geschikte broedplaats voor een aantal soorten kunnen blijven.

Heel bijzondere broedende soorten waren er, anders dan in voorgaande jaren (blauwborst, dodaars) niet in 2013, ook niet bij de waterberging in het zuidelijke deel van de Hoekpolder. Hoewel het er even op leek dat ook de torenvalken het gebied hadden verlaten, bleek er laat in het voorjaar toch een paar met jongen in de nestkast naast de Schaapweimolen te wonen.

Eikelenburg (Rijswijk)

Oppervlakte: 55 ha
Contactpersoon: Danny Eijsackers
Telling: BMP-methode

Binnen het gebied Eikelenburg zijn in de afgelopen jaren weinig veranderingen opgetreden. In de direct nabijheid van het gebied verandert echter wel het één en ander. Aan de westzijde is begonnen met de bouw van de nieuwe woonwijk Eikelenburg. Een toegangsweg voor het bouwverkeer is hiervoor al vorig

jaar aangelegd vlak langs de rand van het gebied. Een deel van een oud Essenhakhoutbosje, dat eigenlijk deel uitmaakte van het gebied, moest hiervoor verdwijnen. In 2013 is de bouw echt begonnen, wat ongetwijfeld de nodige verstoring met zich mee heeft gebracht.

Wat de effecten zijn geweest op de vogelbevolking is moeilijk te zeggen. In het aangetaste hakhoutbosje broeden in ieder geval weinig vogels meer. En enkele soorten die in 2012 nog als broedvogel aanwezig waren in deze omgeving, zoals grauwe vliegenvanger en kleine bonte specht, zijn in 2013 niet meer als zodanig aangetroffen.

Verder, in de rest van het gebied, bleef eigenlijk bijna alles bij het oude. De ringmussen brachten in nestkastjes weer hun jongen groot. De bosuil zat op de begraafplaats, net als een territorium van de braamsluiper. De enige verandering was het verschijnen van een paar buizerds in de houtwal aan de rand van de begraafplaats. Twee jaar geleden zaten deze nog in het hakhoutbosje bij de in aanbouw zijnde woonwijk.

Park Vreugd en Rust en Park 't Loo (Voorburg)

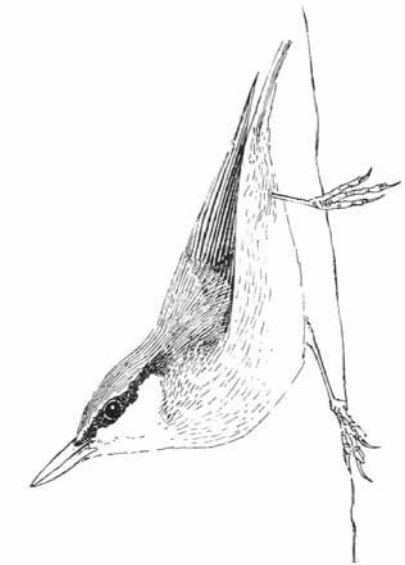
Oppervlakte: 39 ha.
Contactpersoon: Martin van de Reep
Telling: BMP-methode (telgegevens naar Sovon gestuurd)

Ook in 2013 werden we weer verrast door een koud en streng voorjaar. Zelfs de blauwe reigers vonden het te bar en kozen voor lijfsbehoud en staakten het broeden. Met het stijgen van de temperatuur werd de eileg wel weer hervat, maar de voedselschaarste bleef en dit resulteerde in wederom een lager aantal nesten van de blauwe reiger. In 2013 was de daling zelfs 32%. Ook de bosuil die nagenoeg geen jaar overslaat, is spaarzaam gezien of gehoord en heeft geen jongen groot gebracht.

De grauwe gans, kuifeend, putter, sperwer en staartmees zijn in 2013 niet als broedvogel waargenomen. Nieuw zijn de zilvermeeuw, de kleine mantelmeeuw en de krakeend hoewel deze laatste waarschijnlijk niet in het park heeft gebroed, maar volgens de BMP-methode wel tot de broedvogels gerekend moet worden.

Ondanks de drie nieuwe broedvogelsoorten dus een

achteruitgang van twee soorten voor het park. Door de zware storm van de afgelopen herfst zijn tot overmaat van ramp ook nog eens negen broedbomen omgewaaid of afgebroken, waardoor de concurrentie voor de holenbroeders in het nieuwe jaar behoorlijk zal zijn. In 2014 zal Park 't-Loo bovendien opnieuw ingericht gaan worden ten gunste van meer waterberging. Nu zitten in dat deel van het park overwegend broedvogels die zich makkelijk aan de veranderende situaties zullen aanpassen, maar een nieuwe inrichting gaat over het algemeen wel gepaard met een tijdelijke verlaging van het aantal broedparen. Als laatste valt nog op te merken dat in Park Vreugd en Rust een bodemverbetering heeft plaatsgevonden. Blijkbaar heeft men toch ingezien dat niet de blauwe reigers, maar de kwaliteit van de bodem debet is aan de achteruitgang van de houtopstanden.

Boomklever

Landgoed Voorlinden (Wassenaar)

Oppervlakte: 39 ha
Tellers: Aenne Jaarsveld, Adri Remeus
Telling: BMP-methode
(telgegevens naar Sovon gestuurd)

2013: het jaar, waarin Landgoed Voorlinden veranderde van een 'natuurgebied', met weliswaar achterstallig onderhoud maar hoge natuurwaarden, in een aangeharkt en van veel onderbegroeiing ontdaan 'stadspark'. Met al het daarbij behorende lawaai zoals zagen, versnipperen, afvoeren met groot materieel en veel (zwaar bouw-) verkeer.

Op 8 november ging de eerste – door een kunstenaar beschilderde – paal voor het nieuwe museum

feestelijk de grond in en het weiland werd een bak met water en veel bouwactiviteiten. Helaas stond een aantal 150 jaar oude lindes in het 'Lindenlaantje' in de weg en werd gesloopt omwille van het gebouw. Het gebied zelf werd steeds meer uitgesnoeid en opgeruimd, ook tijdens het broedseizoen, ondanks de aanvankelijk gewekte indruk van medewerking en communicatie met de dikwijls al jarenlang monitorende vrijwilligers. Ook langs de vijverrand werd sterk gedund bij de elzen en alle onderbegroeiing weggehaald met het oog op het uitzicht vanuit het toekomstige museum.

Voor de nieuwe – en naar eigen zeggen trotse – eigenaar heeft de bouw van zijn museum natuurlijk prioriteit, tuinliefden willen graag opruimen en geen natuur beheren en die eigenaar heeft misschien geen idee van een beheersplan voor zo'n waardevol gebied

Misschien blijkt dit ook uit het feit, dat 'sportvissers' nu in het riet mogen doen wat zij willen, zoals platgetrapte paadjes maken en vistinten opzetten. Wat de vogelstand betreft: er is sprake van een lichte achteruitgang bij een paar soorten, maar die is zeker (nog?) niet dramatisch. Misschien hebben zij tijdens het broedseizoen nog niet te veel last gehad van de aantasting van het groen.

Een paar vermeldenswaardige punten, aangevuld met waarnemingen van Adri:

- scholeksters zijn in het begin van het seizoen regelmatig te zien, maar niet in de broedtijd; dan lijken zij de burens te prefereren.
- de witte kwikstaart laat zich na jaren als broedvogel - nog steeds - niet meer zien.
- de ijsvogel wordt nog wel eens gesignaleerd, maar buiten het broedseizoen.
- dit geldt ook voor de fuut: het gebied is kennelijk toch niet geschikt om te broeden.
- van nachtegaal en putter zijn er even twee gesignaleerd, maar waarschijnlijk was er van ieder slechts één broedgeval.
- op 16 maart zijn zeventig grauwe ganzen waargenomen.
- in april zijn één onvolwassen havik, een roepende kleine bonte specht en een overvliegende slechtvalk waargenomen.
- ondanks de volledige kaalslag van het riet waren er toch nog vijf kleine karekieten.
- op 3 juli zag ik een familie van ongeveer vijf grauwe vliegenvangers.

- en later in juli een overvliegende wespdepief en in augustus een boomvalk.
 - tijdens de wintertellingen komen er soms grote groepen houtduiven voor (op 12 december een 'inval' van wel 120), evenals vrij veel kauwen (50); tijdens de herfst komen er ook veel pimpel- en koolmezen voor: hun aantallen kunnen dan slechts geschat worden.
 - er zijn ook altijd veel krakeenden: op 14 november 84 en op 12 december 76.
 - op 6 november zag ik 27 kramsvogels, 83 koperwieken en 1 kuifmees.
 - ooievaars worden regelmatig foeragerend gezien
- Wat gaat 2014 brengen? Gaat de eertijds groene oase in deze omgeving op termijn geheel verloren of kan een goed beheersplan nog uitkomst bieden? Het museum wordt – wanneer alles volgens plan verloopt - in 2015 geopend. Hoe zal deze nieuwe situatie, ook wat betreft de bezoekersaantallen, zich ontwikkelen? We wachten af.

Bontbekplevier

Groot Haesebroek (Wassenaar)

Oppervlakte: 11 ha
 Contactpersoon: Arris Jan van Ekris
 Telling: BMP-methode

Van 28 februari tot en met 17 juni is er tien keer geteld. Buiten de broedvogeltelperiode is het landgoed een paar keer bezocht. Op 28 oktober vond de nestkasteninventarisatie en -inspectie plaats. Vijf versleten nestkasten zijn vervangen door nieuwe. Als gevolg van de late winter zijn pas tijdens de vijfde telronde vele broedvogel indicerende waarnemingen gedaan. De holenduif heb ik helaas niet meer waar

genomen, maar wel twee territoria meer voor de meerkoet en een territorium voor de grote bonte specht. De bosuil liet zich veelal laat in de nacht horen. Er is een nieuw territorium voor de tuinfluiter. Op 28 februari en op 2 maart heb ik groepjes foeragerende sijzen waargenomen. Er zijn ook weer meer merelterritoria ten opzichte van het jaar 2012 en het jaar 2011. Er is verteld van een vossenhol met een koppel vos en juvenielen op het terrein. Tijdens een aantal bezoeken zijn weer waarnemingen gedaan van reebokken en hinds. Alle goudhaanterritoria zijn hetzelfde ten opzichte van het jaar 2012. Er staan nogal wat naaldbomen in het terrein waar deze vogeltjes veelal hun voedsel in vinden. Op 15 april heb ik zowel de havik als de buizerd waargenomen in het terrein. Sindsdien zijn geen nijlganzen meer gezien, maar wel weer tijdelijk een koppel grote Canadese ganzen

Backershagen/ Hartenkamp/ Wiltzanck (Wassenaar)

Oppervlakte: 24 ha
 Contactpersoon: Arris Jan van Ekris
 Telling: BMP-methode

Van 6 maart tot 5 juni is er negen keer geteld. Buiten de broedperiode zijn de landgoederen een aantal keren bezocht.

De goudhanen heb ik helaas niet meer waargenomen. Ik zal bij een late koude winter deze vogelsoort met universeel voer proberen bij te voederen. Tijdens deze late winter was op 19 maart de eerste waarneming van de zwartkop. Op 6 maart heb ik midden in het landgoedbos de grote lijster weer horen zingen. Op 26 maart zijn drie koppels kuifeend en op 6 april is een kleine canadese gans waargenomen. Op 29 maart heb ik in de noordoostelijke weide 38 krakeenden gezien. Er is één territorium tjiftjaf meer in het zuidwestelijke deel van het landgoed. Mogelijk staat het in verband met het rustiger weggedeelte van de Backershagenlaan tussen de Rust en Vreugdlaan en de Papegaaienlaan. Voorheen was dit een primaire stadsweg. In Backershagen is ter gelegenheid van de inhuldiging van koning Willem-Alexander een linde als koningsboom geplant. Ik heb op oudjaarsdag 2013 nog tamelijk veel vogels horen zingen. En tenslotte heb ik voor de fitis voor het eerst sinds ik BMP broedvogeltellingen doe, één terri-

torium mogen noteren en ook een eerste territorium voor een koppel krooneend.

De Paauw en Bos Ruys (Wassenaar)

Oppervlakte: ca. 12 ha
 Contactpersoon: Arris Jan van Ekris
 Telling: BMP-methode

Van 2 maart tot en met 17 juni is er negen keer geteld. In verband met evenementen was de weide voor het Oude Raadhuis van 20 mei t/m 10 juni afgesloten. Met name voor het vaststellen van territoria van broedvogels als de koolmees, de pimpelmees, de merel, de zanglijster, de roodborst, de tjiftjaf, de tuinfluiter en de boomkruiper zijn ook de waarnemingen van deze vogels in tuinen grenzend aan De Paauw en Bos Ruys heel belangrijk. De tuinen vormen een geheel met het landgoedpark. In tegenstelling tot mijn (andersluidende) opmerking in het Verslag over 2012 blijf ik de zangvogels in tuinen grenzend aan het landgoed beslist wel meetellen. De nestkast inspectie/inventarisatie vond plaats op 8 oktober. Een aantal versleten nestkasten is vervangen door nieuwe kasten. De winterse onder-nul-koude van 2012/2013 begon tamelijk laat. Op de grote vijver lag van medio maart tot en met eind maart een laagje ijs. De goudhaantjes heb ik in 2013 nergens gevonden, ook de glanskoppen heb ik niet waargenomen. De boomkruipers heb ik op veel meer plaatsen juist wel gesignaleerd. Op 6 april, even voorbij de grens van het landgoedpark, is de huismus waargenomen. In 2013 heb ik helaas geen bosuil gehoord en/of gezien. Buiten de broedvogel telperiode is het landgoedpark enkele keren bezocht.

Park Rozenrust (Leidschendam)

Oppervlakte: ca. 2,1 ha
 Contactpersoon: Ria Hoogstraat
 Beheerder: gemeente Leidschendam-Voorburg
 Telling: BMP-methode

Het gebiedje is gelegen aan de Vliet en langs de Veursestraatweg ter hoogte van huisnummer 102 A te Leidschendam. Vanwege de extreme kou zijn we pas op 12 maart gaan tellen. Die kou had grote invloed op de resulta-

ten, en pas in april werden die beter.

Vanaf begin maart waren er werkzaamheden aan de Vlietoever, deze was afgesloten met een hek, zodat we daar niet konden tellen. Dit duurde het hele telseizoen.

Bij de burens waren er bouwactiviteiten, maar wij hadden niet de indruk dat de vogels er last van hadden.

Rond de plaats van de voormalige opzichterswoning naast de ingang aan de Veursestraatweg verscheen eind maart een hek en vonden graafwerkzaamheden plaats. Er is nu een soort vierkante vijver, waarin in de loop van het jaar de nodige planten zijn opgekomen. Verder waren er geen bouwactiviteiten.

In het slootje dat parallel loopt aan de Vlietoever zat een geelwangschildpad te zonnen op een tak, wat ik slechts een keer heb waargenomen.

Er lopen één of twee katten in het park rond en ook kippen en een haan (van het restaurant).

Bezoekers laten regelmatig lege blikjes, flesjes en ander afval achter tussen de begroeiing.

Ik heb de bomen gecontroleerd op nesten toen ze nog kaal waren.

In de periode tussen 12 maart en 30 mei heb ik, samen met Louise Ras, tien bezoeken aan het park gebracht, te weten: drie maal in de vroege ochtend in maart, vier maal in april en drie maal in mei.

Op 2 april telden we de eerste tiftjaf, en op 23 april de eerste fitis. We hebben in 2013 geen vroege

avondtellingen gedaan.

Buiten het broedseizoen zijn aan het park een paar bezoeken gebracht. In februari hebben we veel mezen horen zingen, maar niet geteld, en daarna werd het stil vanwege de extreme kou. Bij de novemberstorm is de wilg bij de zandbak gesneuveld en kort boven de grond afgezaagd. In de uilenkast is geen activiteit ontdekt. Wat betreft de koolmezenkastjes: twee zijn gebruikt door koolmezen en van de pimpelmezenkastjes bleef er één leeg, net zoals in 2012, dus hebben we die op een andere plek in het park opgehangen; in december is ook één nieuw kastje opgehangen ter vervanging van het in 2012 vernielde kastje.

Duivenvoordse- en Veenzijdsepolder (Leidschendam)

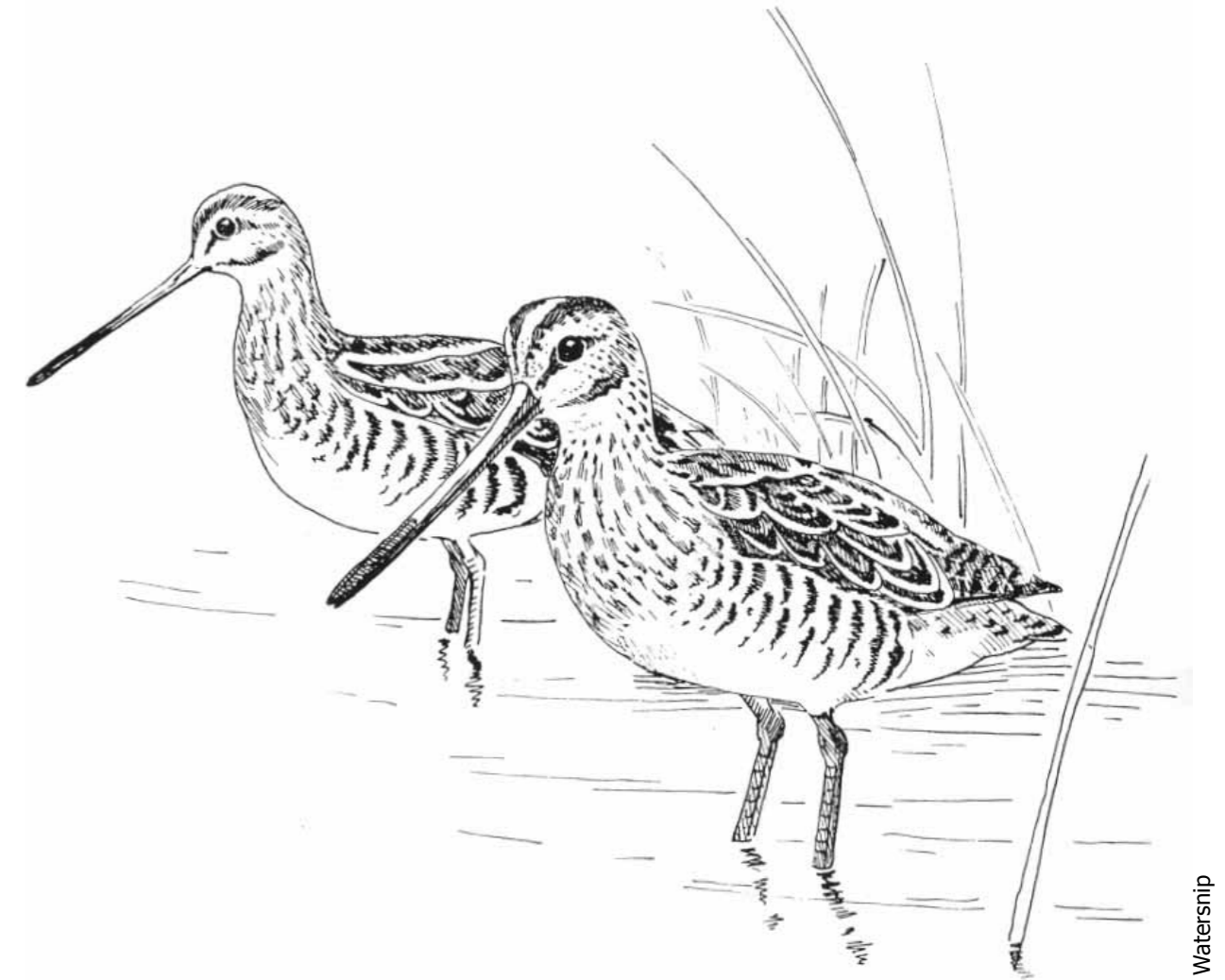
Oppervlakte: 100 ha (deels geteld)

Contactpersoon: Piet Post

Telling: BMP-methode

Het was een redelijk jaar voor de weidevogels. Het totaal aantal soorten is ongeveer gelijk gebleven, de wulp was in 2013 weer met twee paar vertegenwoordigd. Ook in 2013 waren weer weinig waarnemingen van de watersnip, die ik anders altijd veel zie als doortrekker. De zangvogels zijn in het algemeen wat aantal soorten betreft ongeveer gelijk gebleven. De rietvogels blijven het goed doen. De eenden blijven redelijk op peil, alleen over de slobbeend maak ik mij zorgen. Ik heb jaren gehad met tien paar slobbeenden, nu maar twee. In 2013 waren er ook bergeenden in het gebied, maar niet broedend. De ganzen blijven het goed doen. Een hoogtepuntje in 2013 was de waarneming van de roerdomp. Ik weet dat hij er wel komt, maar je ziet hem eigenlijk nooit. Nu vloog er echter eentje uit het riet, vlak voor mijn neus langs!

Dit was mijn laatste teljaar in dit prachtige gebied. Na negentien jaren stop ik er mee, omdat ik ga verhuizen naar Epe. Ik heb vele honderden uren doorgebracht in deze polder en kende er zo langzamerhand elke graspol. Maar ook in Epe zitten vogels en daar ga ik dus vrolijk verder. En natuurlijk blijf ik lid van onze prachtige vereniging om het Haagse vogelgebeuren te kunnen volgen!

Watersnip

Grutto

Inventarisatie van Andere gebieden in 2013

	Haagse Bos	Clingendael	Oosterbeek	Arendsdorp, Oostduin	St. Hubertspark	Park Sorghvliet	Haagse Beek (middenloop)	Wapendal	Westduinpark (noordelijk deel)	Westduinpark (middendeel)	Westduinpark (zuidelijk deel)	Landgoed Meer en Bos	Crematorium Ockenburgh	Hyacintenbos	Solleveld
Dodaars	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Fuut	+	1	2	2	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	4
Aalscholver	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	94
Roerdomp	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Grote Zilverreiger	tijd	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blauwe Reiger	tijd	5	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	1	-	-	-
Ooievaar	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lepelaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	1	1	tijd	1	-	-	2	-	-	-	tijd	-	-	tijd	1
Indische Gans	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	tijd	2	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Canadese Gans	2	3	tijd	1	-	tijd	1	-	-	-	-	tijd	-	-	5
Kleine Canadese Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brandgans	tijd	5	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	+	5	1	-	-	2	4	-	tijd	tijd	tijd	1	-	tijd	4
Mandarijneend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bergeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Smient	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Krakeend	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	5
Wintertaling	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wilde Eend	+	+	+	+	-	2	17	-	-	-	tijd	tijd	6	-	1 8
Zomertaling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slobeend	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Krooneend	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witooggeend	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tafeleend	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuifeend	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	2	-	-	18
Muskuseend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wespendief	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bruine Kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Havik	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sperwer	tijd	1	tijd	tijd	-	tijd	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Buizerd	1	1	1	tijd	-	1	tijd	tijd	-	1	tijd	-	tijd	-	2
Torenvalk	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Boomvalk	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slechtvalk	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	7
Waterral	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Waterhoen	+	4	1	3	-	-	4	-	-	tijd	3	2	-	1	4
Meerkoet	+	+	+	+	-	2	15	-	-	1	-	4	tijd	1	20
Scholekster	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Plevier	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Watersnip	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Houtsnip	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-
Grutto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wulp	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tureluur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witgatje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverloper	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Stormmeeuw	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	tijd	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-
Zilvermeeuw	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-

Inventarisatie van Andere gebieden in 2013 (vervolg)

	Heempark H.J. Bos	De Heilmanshof	ATV Zonnegaarde	Landgoed Overvoorde	Wilhelminapark	Hoekpolder	Eikelenburg	Park Vreugd en Rust, Park 't Loo	Landgoed Voorlinden	Landgoed Groot Haesebroek	Landgoed Backershagen, Wiltzanck, Hartenkamp	Landgoed De Paauw en Bos Ruys	Vallei Meijende (kavel 54A)	Duivenvoordse en Veenzijdse Polder	Park Rozenrust
Dodaars	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Fuut	2	-	-	tijd	9	2	1	1	tijd	-	tijd	1	-	1	-
Aalscholver	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	tijd	-
Roerdomp	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Grote Zilverreiger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Blauwe Reiger	tijd	1	tijd	38	tijd	tijd	tijd	21	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd
Ooievaar	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	tijd	-
Lepelaar	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	1	-	tijd	-	tijd	2	tijd	1	-	-	1	tijd	-	1	-
Indische Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	tijd	-	-	-	18	9	tijd	tijd	4	-	1	tijd	-	7	-
Canadese Gans	1	1	-	tijd	22	3	1	-	2	tijd	1	tijd	-	5	-
Kleine Canadese Gans	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Brandgans	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	1	1	tijd	4	12	4	2	5	3	1	1	1	-	3	tijd
Mandarijneend	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bergeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Smient	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	tijd	-
Krakeend	tijd	-	-	-	13	8	1	2	2	-	tijd	tijd	-	7	-
Wintertaling	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	1	-
Wilde Eend	1	2	4	14	17	17	8	59	6	1	12	8	tijd	13	-
Zomertaling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Slobeend	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	tijd	-	-	2	-
Krooneend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Witooggeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tafeleend	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-	tijd	-
Kuifeend	-	-	-	1	9	4	-	tijd	1	-	3	tijd	-	4	-
Muskuseend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Wespendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bruine Kiekendief	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Havik	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	-
Sperwer	-	tijd	tijd	-	1	tijd	1	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-
Buizerd	-	tijd	tijd	tijd	1	tijd	1	tijd	1	tijd	tijd	tijd	1	1	-
Torenvalk	-	-	-	-	tijd	1	tijd	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-
Boomvalk	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	1	-	-
Slechtvalk	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	1	-	-	3	9	6	5	-	-	-	-	-	-	-	tijd
Waterral	-	-	-	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	2	1	1	5	9	8	4	11	tijd	-	-	1	tijd	1	tijd
Meerkoet	8	2	2	10	21	18	7	38	6	2	4	3	-	10	-
Scholekster	-	-	-	1	2	3	tijd	2	tijd	tijd	1	-	-	3	-
Kleine Plevier	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kievit	-	-	-	-	2	7	2	-	tijd	-	-	-	-	15	-
Watersnip	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Houtsnip	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	tijd	-	-
Grutto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Wulp	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Tureluur	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Witgatje	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverloper	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-
Stormmeeuw	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-
Kleine Mantelmeeuw	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	1	-	-	-	-	tijd	tijd	-
Zilvermeeuw	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	2	-	-	-	-	tijd	tijd	-

Inventarisatie van Andere gebieden in 2013 (vervolg)

	Haagse Bos	Clingendael	Oosterbeek	Arendsdorp, Oostduin	St. Hubertuspark	Park Sorghvliet	Haagse Beek (middenloop)	Wapendal	Westduinpark (noordelijk deel)	Westduinpark (middendeel)	Westduinpark (zuidelijk deel)	Landgoed Meer en Bos	Crematorium Ockenburgh	Hyacintenbos	Solleveld
Visdief	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Holenduif	4	+	2	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	2	3
Houtduif	+	+	+	+	3	6	13	3	3	3	-	16	2	3	17
Turkse Tortel	tijd	1	1	tijd	-	-	-	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-
Zomertortel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Halsbandparkiet	18	16	8	+	-	3	4	tijd	-	tijd	-	7	tijd	3	23
Koekoek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosuil	2	2	-	1	-	2	-	tijd	-	tijd	-	-	-	-	3
Ransuil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gierzwaluw	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-
IJsvogel	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Groene Specht	1	2	tijd	1	-	3	2	tijd	tijd	-	-	1	-	tijd	8
Zwarte Specht	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	+	+	2	4	-	9	1	tijd	tijd	1	-	7	1	4	37
Kleine Bonte Specht	tijd	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	5
Boomleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Veldleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Oeverzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boerenzwaluw	tijd	5	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Huiszwaluw	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Boompieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Graspieper	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	29
Gele Kwikstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Gele Kwikstaart	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	tijd	1	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	1
Winterkoning	+	+	+	+	9	23	22	2	4	7	3	39	7	5	77
Heggenmus	+	+	+	+	-	1	14	2	4	3	3	tijd	-	2	74
Roodborst	+	+	+	+	4	12	9	1	3	3	7	23	5	5	51
Nachtegaal	tijd	1	tijd	tijd	3	-	-	-	5	10	11	-	-	-	54
Zwarte Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gekraagde Roodstaart	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	1	-	-	-	5
Paapje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Roodborsttapuit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	17
Tapuit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Beflijster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	+	+	+	+	11	23	23	1	5	4	2	23	5	5	98
Kramsvogel	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-
Zanglijster	+	+	+	+	tijd	7	5	1	2	1	tijd	10	1	2	18
Koperwiek	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-
Grote Lijster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sprinkhaanzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	4
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4
Bosrietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	-	-	-	41
Spotvogel	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Braamsluiper	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	14
Grasmus	-	tijd	-	-	-	-	-	-	3	4	3	-	-	-	72
Tuinfluit	1	1	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	5
Zwartkop	+	+	+	2	5	13	11	1	2	1	2	18	2	4	52
Fluiter	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tjiftjaf	+	+	+	+	4	12	13	2	4	3	4	14	2	1	51
Fitis	1	2	1	tijd	2	7	7	-	4	4	5	-	-	1	82
Bladkoning	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Goudhaantje	1	3	1	tijd	-	tijd	2	-	-	tijd	tijd	-	tijd	-	3

Inventarisatie van Andere gebieden in 2013 (vervolg)

	Heempark H.J. Bos	De Heilmanshof	ATV Zonnegaarde	Landgoed Overvoorde	Wilhelminapark	Hoekpolder	Eikelenburg	Park Vreugd en Rust, Park 't Loo	Landgoed Voorlinden	Landgoed Groot Haesebroek	Landgoed Backershagen, Wiltzanck, Hartenkamp	Landgoed De Paauw en Bos Ruys	Vallei Meijndel (kavel 54A)	Duivenvoordse en Veenzijdse Polder	Park Rozenrust
Visdief	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	tijd	tijd	-
Holenduif	tijd	-	-	3	tijd	tijd	2	4	3	-	1	3	2	1	-
Houtduif	5	4	5	7	42	10	22	35	6	tijd	2	1	19	4	2
Turkse Tortel	1	-	-	-	tijd	1	2	2	-	-	-	-	tijd	-	-
Zomertortel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Halsbandparkiet	tijd	tijd	2	14	3	2	3	63	3	-	1	1	8	-	tijd
Koekoek	-	-	-	-	tijd	1	tijd	-	-	-	-	-	tijd	1	-
Bosuil	-	-	-	tijd	tijd	tijd	1	1	1	tijd	-	-	1	-	-
Ransuil	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-
Gierzwaluw	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	4	-	-	-	-	tijd	tijd	-
IJsvogel	-	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	tijd	-	-	tijd	-	-	tijd
Groene Specht	-	tijd	tijd	2	1	tijd	1	1	2	1	1	1	2	-	tijd
Zwarte Specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	2	1	tijd	6	4	1	2	3	7	1	2	3	6	3	2
Kleine Bonte Specht	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Boomleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Veldleeuwerik	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Oeverzwaluw	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boerenzwaluw	-	-	-	-	tijd	2	1	-	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-
Huiszwaluw	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Boompieper	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	2	-	-	-	-	-	-
Graspieper	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Gele Kwikstaart	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Gele Kwikstaart	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	-	-	-	-	tijd	1	tijd	-	-	-	-	-	tijd	1	-
Winterkoning	8	9	6	20	36	7	14	23	20	5	17	10	14	3	5
Heggenmus	4	2	3	6	17	12	13	2	7	1	1	2	3	-	1
Roodborst	2	4	2	4	6	1	9	17	11	8	16	14	14	4	6
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3	-	-
Zwarte Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gekraagde Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	5	-	-
Paapje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Roodborsttapuit	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tapuit	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beflijster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	6	6	7	17	52	20	34	51	16	9	17	12	21	4	5
Kramsvogel	tijd	-	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	-
Zanglijster	1	1	1	5	9	3	5	7	6	6	7	5	7	1	2
Koperwiek	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-
Grote Lijster	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	tijd	-	tijd	-	-
Sprinkhaanzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rietzanger	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosrietzanger	-	-	-	-	-	3	10	-	-	-	-	-	-	1	-
Kleine Karekiet	5	tijd	-	-	17	26	-	-	5	-	-	-	-	3	-
Spotvogel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Braamsluiper	-	-	-	-	tijd	tijd	1	-	2	-	-	-	1	-	-
Grasmus	1	-	-	-	1	6	-	-	4	-	-	-	5	2	-
Tuinfluit	tijd	-	-	1	8	7	2	-	2	1	1	3	3	2	-
Zwartkop	4	1	1	6	26	8	9	11	10	5	7	6	15	3	1
Fluiter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Tjiftjaf	6	2	1	10	39	15	14	7	7	1	7	5	11	11	2
Fitis	2	-	1	-	8	15	3	tijd	2	-	1	-	6	3	tijd
Bladkoning	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Goudhaantje	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	4	3	-	-	1	-	-

Inventarisatie van Andere gebieden in 2013 (vervolg)

	Haagse Bos	Clingendael	Oosterbeek	Arendsdorp, Oostduin	St. Hubertuspark	Park Sorghvliet	Haagse Beek (middenloop)	Wapendal	Westduinpark (noordelijk deel)	Westduinpark (middendeel)	Westduinpark (zuidelijk deel)	Landgoed Meer en Bos	Crematorium Ockenburgh	Hyacintenbos	Solleveld
Vuurgoudhaantje	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Vliegenvanger	tijd	1	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Bonte Vliegenvanger	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Staartmees	2	2	+	1	-	2	7	tijd	-	1	tijd	-	1	-	8
Glanskop	+	+	+	5	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	2	4
Kuifmees	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Mees	-	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pimpelmees	+	+	+	+	2	19	12	1	tijd	1	-	8	4	5	68
Koolmees	+	+	+	+	5	16	20	3	4	3	-	13	4	5	72
Boomklever	+	+	3	4	-	3	-	-	-	-	tijd	2	tijd	5	10
Boomkruiper	+	+	4	+	1	10	7	tijd	-	-	tijd	5	2	1	21
Wielewaal	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gaai	+	+	+	+	2	1	6	2	tijd	1	tijd	1	1	1	19
Ekster	+	+	+	+	-	tijd	5	2	2	3	1	tijd	-	1	17
Kauw	+	+	+	+	-	2	16	tijd	-	tijd	2	6	2	11	60
Zwarte Kraai	+	+	+	+	3	2	4	tijd	2	2	1	15	1	1	15
Raaf	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spreeuw	+	+	+	+	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	tijd	-
Huismus	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Ringmus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vink	+	+	2	+	-	3	2	tijd	-	tijd	tijd	6	-	3	27
Keep	-	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Groenling	2	+	-	1	-	-	6	-	-	-	tijd	-	-	-	1
Putter	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sijs	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Kneu	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
Barmsijs	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Appelvink	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kruisbek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Goudvink	tijd	tijd	-	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rietgors	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Totaal territoria	+	+	+	+	54	190	258	21	47	57	49	231	40	76	1402
Totaal soorten	86	87	77	73	16	48	41	24	19	42	43	33	24	32	69
w.v. met territoria	37	46	32	32	13	28	31	12	14	20	15	25	15	26	69
w.v. tijd. verblijvend	49	41	45	41	3	20	10	12	5	22	28	8	9	6	0

Waargenomen, maar niet meegenomen in bovenstaande inventarisatie!

Soepeend	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Soepgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stadsduif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Zwaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosse Stekelstaart	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuifduiker	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witkopstaartmees	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

tijd = tijdelijk verblijvend
+ = wel territoria, aantal onbekend
- = niet waargenomen

Inventarisatie van Andere gebieden in 2013 (vervolg)

	Heempark H.J. Bos	De Heimanshof	ATV Zonnegaarde	Landgoed Overvoorde	Wilhelminapark	Hoekpolder	Eikelenburg	Park Vreugd en Rust, Park 't Loo	Landgoed Voorlinden	Landgoed Groot Haesebroek	Landgoed Backershagen, Wiltzanck, Hartenkamp	Landgoed De Paauw en Bos Ruys	Vallei Meijndel (kavel 54A)	Duivenvoordse en Veenzijdse Polder	Park Rozenrust
Vuurgoudhaantje	-	-	-	-	tijd	-	tijd	-	1	-	-	-	tijd	-	-
Grauwe Vliegenvanger	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Bonte Vliegenvanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Staartmees	1	tijd	1	-	4	2	2	tijd	2	-	2	1	3	-	tijd
Glanskop	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	5	-	-
Kuifmees	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	3	-	-
Zwarte Mees	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Pimpelmees	4	4	3	11	13	4	7	5	19	8	16	10	18	4	4
Koolmees	4	4	7	13	20	7	19	15	16	5	8	7	24	5	5
Boomklever	-	1	-	1	-	-	-	4	5	2	8	4	2	-	-
Boomkruiper	4	1	1	8	4	1	4	1	13	3	10	7	8	1	tijd
Wielewaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Gaai	1	1	1	1	3	2	2	1	3	tijd	1	tijd	4	1	tijd
Ekster	1	1	3	3	17	6	8	10	-	-	1	1	3	2	tijd
Kauw	tijd	tijd	tijd	25	tijd	tijd	1	43	17	-	1	6	25	tijd	1
Zwarte Kraai	1	2	2	5	7	2	3	6	3	1	1	2	2	3	tijd
Raaf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spreeuw	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	7	tijd	-	-	-	14	tijd	-
Huismus	-	-	-	-	-	tijd	1	2	-	-	-	-	tijd	-	-
Ringmus	-	-	-	-	-	tijd	3	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Vink	tijd	tijd	tijd	5	2	tijd	1	3	10	2	5	3	8	1	1
Keep	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Groenling	1	tijd	tijd	-	4	6	5	tijd	2	-	-	tijd	1	-	-
Putter	-	tijd	tijd	-	3	2	1	tijd	2	-	-	-	tijd	-	-
Sijs	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-
Kneu	-	-	-	-	tijd	1	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Barmsijs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Appelvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kruisbek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-
Goudvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Rietgors	1	-	-	-	tijd	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Totaal territoria	82	52	54	249	494	279	228	471	248	67	160	121	272	150	37
Totaal soorten	45	39	37	43	93	102	74	53	68	31	47	42	72	64	26
w.v. met territoria	30	22	20	30	40	45	42	37	46	21	34	27	39	42	13
w.v. tijd. verblijvend	15	17	17	13	53	57	32	16	22	10	13	15	33	22	13

Waargenomen, maar niet meegenomen in bovenstaande inventarisatie!

Soepeend	tijd	-	-	-	-	-	-	6	-	-	1	tijd	-	2	-
Soepgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Stadsduif	-	1	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Zwaan	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosse Stekelstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuifduiker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witkopstaartmees	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

tijd = tijdelijk verblijvend
+ = wel territoria, aantal onbekend
- = niet waargenomen

Nestkastenonderzoek

Algemeen

In een aantal vogelrustgebieden en de andere geïnventariseerde gebieden hangen nestkasten. Het aantal hiervan kan per gebied sterk variëren. Dit wordt o.a. bepaald door de noodzaak om extra nestgelegenheid te verschaffen, maar in mindere mate ook door de instelling en inzet van de desbetreffende contactpersonen.

De nestkasten in het Haagse Bos waren oorspronkelijk van Staatsbosbeheer, maar in de loop der jaren zijn die tijdens de onderhoudsronde vervangen door kasten van de HVB. Alle kasten zijn in beheer van de vereniging. Door de ouderdom van het bos ontstaan er nu meer natuurlijke nestholtes, waardoor de 20 kastjes langs het Filosofenpad niet meer vervangen hoeven te worden.

De nestkasten worden door enkele enthousiaste leden van de vereniging in eigen beheer vervaardigd. Niet alle gemaakte kasten worden in de diverse gebieden opgehangen. Een aantal werd via de winkel aan particulieren verkocht.

Voor de normale kasten wordt gebruikgemaakt van houten en houtbetonkasten. De laatste zijn weliswaar duurder, maar gaan ook langer mee. Om het risico van vernieling te verminderen worden deze nagenoeg alleen gebruikt in afgesloten vogelrustgebieden en daarnaast in een enkel goed afgeschermd en bewaakt park.

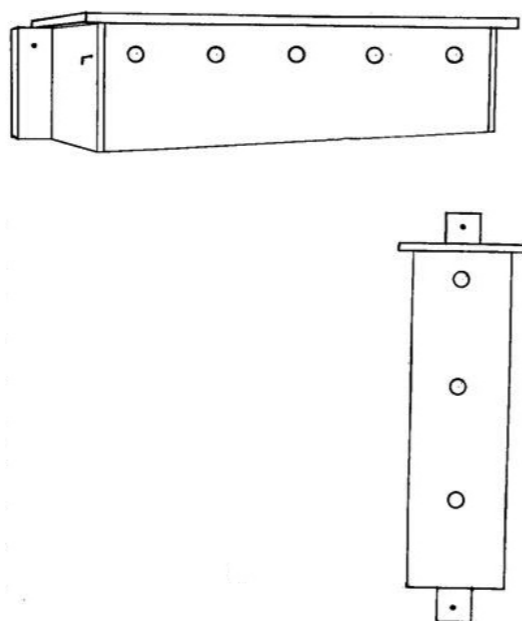
Behalve deze kasten hangen er speciale kasten voor vogelsoorten waarvoor niet altijd geschikte natuurlijke broedgelegenheid voorhanden is. Zo zijn er torenvalkkasten, uilenkasten en vliegenvangerkasten.

Nestkasten voor huismussen

Speciaal om huismussen extra broedgelegenheid te verschaffen zijn de mussenstraat en mussenflat ontwikkeld. Dit zijn twee typen meervoudige kasten die inspelen op het koloniegedrag van de huismus. Ze worden door Hetty Mos gemaakt. De kasten blijken erg gewild bij het publiek. In 2009 heeft het ontwerp van de kast zelfs navolging gevonden in een project van de gemeente Den Haag. Daarbij zijn 1100 mussenkasten met subsidie aan particulieren verkocht. Op zo'n grote productie was de vereniging helaas niet berekend, maar het is aardig dat het idee goed

is aangeslagen en dat nu veel Hagenaars bekend zijn met de mussenkasten.

Voor meer informatie over diverse vogelnestkasten kunt u terecht op www.haagsevogels.nl. Via de verenigingswebsite of via de informatietelefoon 06-46 42 68 09 kunt u werktekeningen verkrijgen of kasten bestellen.

Mussenstraat en mussenflat

Methode van onderzoek

De nestkasten worden in de broedtijd, bijzondere omstandigheden daargelaten, uitsluitend van de buitenkant op bewoning geïnventariseerd. Na de broedtijd worden ze schoongemaakt en zo nodig gerepareerd of vervangen. Ook wordt de gelegenheid benut om aan de hand van de inhoud het broedresultaat te bevestigen.

Toelichting bij de cijfers

In de overzichten is zowel de absolute bezetting opgegeven als het bezettingspercentage. Van belang bij het bezettingspercentage is, dat rekening wordt gehouden met de onderhoudstoestand van de kasten. Een groot aantal in verval verkerende kasten of niet schoongemaakte kasten kan het percentage sterk verminderen.

Inventarisatie van Nestkastgebieden in 2013

	Vrg Dr. Abraham Schierbeektuin	Vrg Eilandjes Meer en Bos	Vrg Marlot	Vrg Ockenburgh	Vrg Gravin van Bylandt	Vrg Henk van Dongen	Vrg André van der Laantuin	Vrg Eendenkooi Zuiderpark	Vrg Paroussia
Totaal nestkasten	25	7	10	38	20	12	18	11	11
totaal bezet	12	4	4	28	9	10	8	9	5
w.v.									
Holenduif	1	1	-	-	-	1	-	-	-
Winterkoning	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gekraagde Roodstaart	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Glanskop	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Pimpelmees	2	2	2	13	3	3	-	4	3
Koolmees	7	1	2	14	5	5	4	4	2
Boomklever	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Boomkruiper	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Kauw	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Stadsduif	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anders dan vogel	-	-	-	1	4	-	-	-	-
Bezettings %	48	57,14	40	73,68	45	83,33	44,44	81,82	45,45

* vleermuis

** bosmuis(2) / eekhoorn(2)

Inventarisatie van Nestkastgebieden in 2013 (vervolg)

	Haagse Bos	Clingendael	Oosterbeek	Arendsdorp	Oostduin	Hyacintenbos	De Heimanshof	ATV Zonnegaarde	Landgoed Groot Haesebroek	Landgoed De Paauw en Bos Ruys	Park Rozenrust
Totaal nestkasten	56	24	6	6	10	5	17	7	21	9	4
totaal bezet	54	22	5	6	9	5	11	2	17	7	2
w.v.											
Holenduif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gekraagde Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Glanskop	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pimpelmees	17	9	1	3	3	3	5	1	8	5	-
Koolmees	34	13	4	3	5	2	5	1	8	2	2
Boomklever	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boomkruiper	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kauw	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Stadsduif	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Anders dan vogel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bezettings %	96,43	91,67	83,33	100	90	100	64,71	28,57	80,95	77,78	50

MUS-project 2013

In 2010 werd een grote actie gehouden onder de Haagse vogelaars om hen te enthousiasmeren deel te nemen aan het MUS-project (Meetnet Urbane Soorten) dat Sovon in 2007 had gelanceerd. Het project sloeg zo aan dat het aantal getelde postcodegebieden in de Haagse regio jaarlijks tussen de 35 en 50 bedroeg, terwijl in de jaren voor 2010 dit aantal slechts 10 was. Hoewel het aantal deelnemers wel wat schommelt, worden tegenwoordig elk jaar in ongeveer de helft van alle betrokken 87 postcodegebieden alle stadsvogels geteld.

In onderstaand artikel worden de resultaten van het project in 2013 beschreven en waar mogelijk met die uit de eerdere jaren vergeleken.

Door: Tom Loorij, coördinator Sovon Haagse regio

1. Respons en tellers (tabel 1)

In 2013 is een record aantal postcodegebieden geteld, 51 van de 87 (59 %) tegen 41 in 2012. Voor 12 niet eerder getelde gebieden hebben zich nieuwe tellers aangemeld, terwijl één nieuwe teller een gebied heeft overgenomen van een teller die ermee gestopt was. Daarentegen hebben in 2013 drie tellers om gezondheidsredenen hun MUS-activiteiten moeten beëindigen. Drie tellers hadden zich wel enthousiast aangemeld, maar hebben het helaas toch af laten weten. In totaal deden 46 verschillende tellers mee omdat maar liefst vier tellers spontaan een extra gebied erbij hebben genomen. Mede hierdoor worden maar liefst 17 postcodegebieden (34 %) geïnventariseerd voor MUS door personen die zelf niet in dat gebied woonachtig zijn. Dat is een positieve ontwikkeling.

Positief was ook dat de nieuwe telgebieden vrijwel allemaal lagen in stadsdelen of gemeenten die in 2012 zwak bezet waren. Vooral de toename in Sche-

veningen, waar het aantal getelde postcodegebieden van 1 op 4 (van de 7) kwam en in Laak (van 1 op 2 van de 5) waren verheugend. En ook in Rijswijk kwam er een gebied bij. Helaas viel in het stadsdeel Centrum, waar toch al slecht geteld wordt, er nog een postcodegebied af, maar kwam er ook één bij. Gelukkig heeft de teller hiervan voor 2014 zelfs nog een gebied in het Centrum voor zijn rekening genomen. Toch blijven, samen met Rijswijk en het stadsdeel Escamp, de stadsdelen Centrum en Laak de zwakke gebieden.

Dit in tegenstelling tot Voorburg waar nog steeds alle postcodegebieden worden geteld en Wassenaar waar 4 van de 5 telgebieden bezet zijn. Haagse Hout en Segbroek zijn de stadsdelen in Den Haag die met stip het best onderzocht worden en waar in elk maar in 2 gebieden niet geteld wordt.

Verheugend was dat vrijwel alle deelnemers alle drie de telronden gelopen hebben; slechts twee hebben een ronde moeten laten schieten en twee anderen de laatste twee, één wegens gezondheidsredenen, maar deze is in 2014 weer van de partij en één is in

de loop van 2013 met MUS gestopt.

Van de 46 tellers zijn er 35 (70 %) lid van de HVB en is er één een vrijwilliger uit het vogelasiel. Van de overige 10 zijn er 5 die al voor MUS telden voordat in 2010 de HVB actief in MUS betrokken werd.

Van deze 46 tellers is 35 % vrouw, waarmee zij maar liefst 36 % van alle getelde gebieden voor hun rekening namen (in 2012 was dat nog maar 29 %).

Met de ervaring van de tellers zit het wel goed: 44 % geeft aan over veel ervaring te beschikken en dat is zelfs 6 % meer dan in 2012. Het percentage met weinig ervaring bleef gelijk op 17 %. De overigen (39%) hebben een gemiddelde ervaring. Degenen met veel ervaring zagen meer soorten dan die met weinig ervaring: de 10 meest soortenrijke postcodegebieden werden alle geteld door tellers met veel ervaring, terwijl op één na alle tellers met weinig ervaring minder dan het gemiddeld aantal soorten telden. Bij het aantal getelde exemplaren werden zelfs de 12 gebieden met de meeste vogels door ervaren tellers geteld.

Ook het gehoor laat bij veruit de meeste tellers weinig te wensen over. Slechts 8 van de 46 tellers gaf aan minder goed hoge tonen te horen. De overigen (83 %) hadden een uitstekend gehoor. Moeilijk is vast te stellen of een minder gehoor wezenlijk van invloed is op het aantal getelde soorten en de aantallen vogels. Wel nemen de tellers die minder hoge tonen horen in de regel wel wat minder exemplaren waar, maar niet significant minder soorten, zoals je eerder zou verwachten.

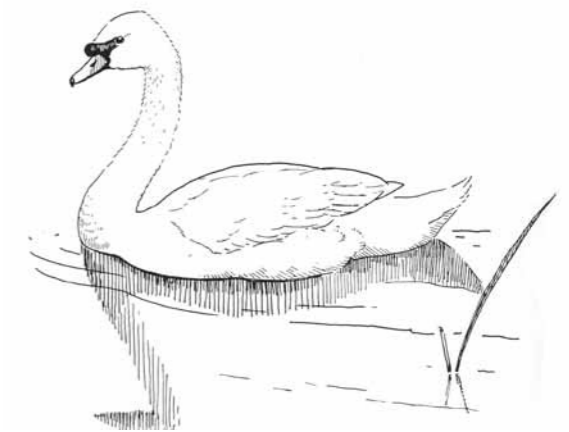
Harde conclusies over de invloed van ervaring en gehoor worden overigens bemoeilijkt doordat er zowel vogel- en soortenarme als -rijke gebieden zijn en zelfs een ervaren teller met een goed gehoor zal in een arm gebied toch minder vogels traceren. Hoewel naar keuze op minimaal 8 en maximaal 12 telpunten geteld mag worden, heeft het overgrote deel (76 %) 10 of meer telpunten op zijn of haar route opgenomen hetgeen de betrouwbaarheid van de waarnemingen vergroot.

Het is voor de hand liggend dat veruit de meeste tellingen werden uitgevoerd in het weekend, waarbij de zondag iets meer favoriet was dan de zaterdag. Vooral in de 2-de telronde waarbij je het vroegst uit bed moet, bleek het weekend veruit het meest ideaal: 70 %. De eerste telronde werd slechts in de helft van de gevallen in het weekend en de andere

helft op een doordeweekse dag gelopen. Voor de 3-de ronde die 's avonds wordt gelopen, is het weekend duidelijk minder in trek: 30 %. Evenals vorig jaar werd een aanzienlijk deel van de derde ronde op maandag gelopen (23 %). Heel opvallend was dat er nauwelijks op donderdag geteld werd: van de 144 tellingen in de drie rondes samen waren er maar drie op donderdag. Een sluitende verklaring hiervoor is er niet.

2. Resultaten algemeen (tabel 2a en 2b)

In totaal werden er in 2013 ruim 16.000 vogels waargenomen, een nieuw record voor MUS in de Haagse regio. Toch betekent dit, rekening houdend met het grotere aantal telgebieden, relatief 8% minder vogels dan in 2012. Voor een belangrijk deel vindt dit zijn oorzaak in het feit dat er veel minder grote groepen van meer dan 100 exemplaren van dezelfde soort zijn waargenomen, slechts 3 tegen 10 in 2012. Zo was de groep kauwen die in 2012 in Vrederust werd geteld (215 stuks), in 2013 nog maar 70 exemplaren groot. Een statistische oorzaak was ook dat in het stadsdeel Centrum twee postcodegebieden uitvielen waar in 2012 resp. een groep van 195 stadsduiven en van 175 halsbandparkieten werd geturfd. En werden er in 2012 in de Bomenbuurt op één telronde nog 189 houtduiven gezien, in 2013 was het hoogste aantal daarvan slechts 41.

Knobbelzwaan

Zoals gebruikelijk de laatste jaren werden er in de eerste telronde de meeste vogels geteld, gevolgd door de tweede ronde en het kleinste aantal in de derde telronde. Vooral in de derde ronde werden aanzienlijk minder vogels geteld (15 % minder) dan in 2012.

Tabel 1. Respons deelname MUS-project									
	Aantal PC-gebieden					% deelname			
	totaal	2013	2012	2011	2010	2013	2012	2011	2010
Den Haag	61	34	26	31	24	56	43	51	39
Centrum	11	5	5	7	5	45	45	64	45
Escamp	13	7	5	5	3	54	38	38	23
Haagse Hout	7	5	4	6	5	71	57	86	71
Laak	5	2	1	1	0	40	20	20	0
Leidschenveen-Ypenburg	7	4	3	3	3	57	43	43	43
Loosduinen	5	3	3	3	3	60	60	60	60
Scheveningen	7	4	1	3	1	57	14	43	14
Segbroek	6	4	4	3	4	67	67	50	67
Wassenaar	5	4	3	2	2	80	60	40	40
Leidschendam	7	4	4	3	3	57	57	43	43
Voorburg	5	5	5	5	4	100	100	100	80
Rijswijk	9	4	3	4	2	44	33	44	22
Haagse regio totaal	87	51	41	45	35	59	47	52	40

Tabel 2a. Totaal aantal waargenomen exemplaren per soort (alleen soorten waarvan in totaal meer dan 10 stuks zijn waargenomen)						
	Aantal exemplaren 2013	Aantal exemplaren per PC-gebied				
		2010	2011	2012	2013	
1 Kauw	2122	43,7	42,2	50,1	41,6	
2 Houtduif	1170	34,2	27,2	32,3	22,9	
3 Zilvermeeuw	1114	20,8	22,1	23,8	24,2	
4 Gierzwaluw	1011	32,1	32,7	23,8	26,6	
5 Merel	960	21,9	19,3	19,5	18,8	
6 Kleine Mantelmeeuw	941	15,1	20,0	22,1	25,4	
7 Koolmees	730	19,1	15,0	13,5	14,6	
8 Halsbandparkiet	671	25,4	31,9	23,6	14,6	
9 Wilde Eend	669	16,9	18,2	16,5	14,9	
10 Zwarte Kraai	572	12,9	11,2	12,4	11,4	
11 Ekster	497	9,9	9,4	9,3	9,8	
12 Meerkoe	487	10,3	9,3	13,1	10,4	
13 Stadsduif	473	20,4	27,4	20,6	16,9	
14 Canadese Gans	355	12,0	15,4	23,3	16,9	
15 Pimpelmees	354	7,5	9,2	7,1	7,9	
16 Nijlgans	312	8,1	8,7	8,3	7,4	
17 Winterkoning	292	7,9	7,3	7,0	7,5	
18 Spreeuw	290	5,9	6,7	7,6	8,8	
19 Huismus	270	12,0	12,2	8,5	10,8	
20 Kokmeeuw	238	8,1	9,2	17,4	9,9	
21 Tjiftjaf	225	5,9	6,1	5,4	5,9	
22 Heggenmus	202	5,3	4,3	4,1	5,3	
23 Roodborst	156	4,3	3,7	3,5	4,2	
24 Waterhoen	136	4,6	4,1	4,4	4,5	
25 Vink	126	3,0	4,3	2,9	3,9	
26 Zwartkop	118	4,1	4,2	4,3	4,2	
27 Gaai	115	2,2	3,1	3,5	3,4	
28 Zanglijster	106	3,9	3,3	3,3	3,8	
29 Groenling	106	3,9	2,7	3,9	3,2	
30 Turkse Tortel	106	4,1	5,0	4,0	4,6	
31 Knobbelzwaan	101	5,3	6,0	3,7	5,9	
32 Scholekster	93	3,9	3,1	3,2	3,5	
33 Visdief	92	2,8	2,8	4,1	8,3	
34 Blauwe Reiger	90	3,3	3,3	3,0	2,7	
35 Soepeend	84	4,6	5,0	5,0	4,7	
36 Grote Bonte Specht	72	2,8	3,7	2,5	2,3	
37 Staartmees	60	4,7	4,1	4,7	4,6	
38 Boomkruiper	54	3,0	3,3	2,7	3,0	
39 Fuut	53	2,9	2,6	3,8	2,9	
40 Aalscholver	52	1,9	4,8	2,3	2,6	
41 Putter	52	3,5	3,4	3,4	3,7	
42 Boerenzwaluw	48	1,9	6,7	4,4	9,6	
43 Kuifeend	48	5,3	4,7	8,2	3,7	
44 Fitis	46	2,6	2,3	2,9	2,7	
45 Huiszwaluw	34	3,0	1,0	10,8	16,8	
46 Groene Specht	32	1,8	1,4	1,5	2,2	
47 Grauwe Gans	28	7,5	10,0	4,5	5,5	
48 Stormmeeuw	24	4,5	4,5	4,6	4,1	
49 Nachtegaal	19	7,0	6,0	5,1	3,9	
50 Kleine Karekiet	15	2,0	3,0	2,2	2,1	
51 Boomklever	14	1,6	1,0	0,8	1,7	
52 Fazant	13	2,0	2,0	2,6	2,1	
53 Tuinfluiter	13	1,0	3,0	1,7	1,3	
54 Krakeend	13	2,0	1,0	3,5	3,2	
55 Holenduif	12	0,0	0,0	2,5	1,6	
56 Grote Mantelmeeuw	11	3,8	18,5	1,5	5,6	
57 Kievit	11	1,6	2,8	3,1	5,4	
58 Sijs	10	6,0	0,0	1,0	2,6	
59 Rietzanger	10	1,5	4,0	3,0	3,2	

Tabel 2b. Aantal PC-gebieden waarin waargenomen per soort (alleen soorten waarvan in totaal meer dan 10 stuks zijn waargenomen)						
	Aantal PC-gebieden 2013	Deel PC-gebieden waarin waargenomen				
		2010	2011	2012	2013	
		%				
1 Kauw	51	100,0	100,0	100,0	100,0	
2 Houtduif	51	94,3	97,8	100,0	100,0	
3 Zilvermeeuw	46	91,4	95,6	95,1	90,2	
4 Gierzwaluw	38	85,7	77,8	75,6	74,5	
5 Merel	51	100,0	100,0	100,0	100,0	
6 Kleine Mantelmeeuw	37	68,6	75,6	75,6	72,5	
7 Koolmees	50	97,1	100,0	100,0	98,0	
8 Halsbandparkiet	46	97,1	91,1	92,7	90,2	
9 Wilde Eend	45	91,4	88,9	92,7	88,2	
10 Zwarte Kraai	50	94,3	91,1	95,1	98,0	
11 Ekster	51	100,0	97,8	95,1	100,0	
12 Meerkoe	47	88,6	91,1	92,7	92,2	
13 Stadsduif	28	65,7	73,3	58,5	54,9	
14 Canadese Gans	21	37,1	42,2	48,8	41,2	
15 Pimpelmees	45	94,3	75,6	87,8	88,2	
16 Nijlgans	42	80,0	86,7	82,9	82,4	
17 Winterkoning	39	82,9	75,6	85,4	76,5	
18 Spreeuw	33	71,4	84,4	63,4	64,7	
19 Huismus	25	42,9	40,0	51,2	49,0	
20 Kokmeeuw	24	42,9	33,3	29,3	47,1	
21 Tjiftjaf	38	77,1	71,1	80,5	74,5	
22 Heggenmus	38	80,0	77,8	82,9	74,5	
23 Roodborst	37	74,3	73,3	75,6	72,5	
24 Waterhoen	30	65,7	60,0	63,4	58,8	
25 Vink	32	51,4	48,9	70,7	62,7	
26 Zwartkop	28	62,9	64,4	63,4	54,9	
27 Gaai	34	74,3	53,3	51,2	66,7	
28 Zanglijster	28	62,9	53,3	70,7	54,9	
29 Groenling	33	37,1	57,8	53,7	64,7	
30 Turkse Tortel	23	51,4	48,9	58,5	45,1	
31 Knobbelzwaan	17	34,3	26,7	39,0	33,3	
32 Scholekster	27	71,4	64,4	65,9	52,9	
33 Visdief	11	22,9	13,3	12,2	21,6	
34 Blauwe Reiger	34	65,7	62,2	65,9	66,7	
35 Soepeend	18	25,7	26,7	41,5	35,3	
36 Grote Bonte Specht	31	60,0	42,2	58,5	60,8	
37 Staartmees	13	31,4	22,2	26,8	25,5	
38 Boomkruiper	18	45,7	37,8	41,5	35,3	
39 Fuut	18	34,3	31,1	36,6	35,3	
40 Aalscholver	20	34,3	13,3	39,0	39,2	
41 Putter	14	42,9	31,1	26,8	27,5	
42 Boerenzwaluw	5	20,0	6,7	14,6	9,8	
43 Kuifeend	13	11,4	22,2	22,0	25,5	
44 Fitis	17	34,3	35,6	39,0	33,3	
45 Huiszwaluw	2	2,9	2,2	2,4	3,9	
46 Groene Specht	15	14,3	22,2	19,5	29,4	
47 Grauwe Gans	5	11,4	11,1	12,2	9,8	
48 Stormmeeuw	6	5,7	4,4	7,3	11,8	
49 Nachtegaal	5	8,6	4,4	7,3	9,8	
50 Kleine Karekiet	7	14,3	15,6	29,3	13,7	
51 Boomklever	8	14,3	4,4	9,8	15,7	
52 Fazant	6	14,3	11,1	9,8	11,8	
53 Tuinfluiter	10	17,1	11,1	24,4	19,6	
54 Krakeend	4	5,7	4,4	4,9	7,8	
55 Holenduif	8	20,0	17,8	19,5	15,7	
56 Grote Mantelmeeuw	2	0,0	0,0	4,9	3,9	
57 Kievit	2	11,4	8,9	4,9	3,9	
58 Sijs	4	2,9	0,0	2,4	7,8	
59 Rietzanger	3	5,7	4,4	4,9	5,9	

Er werden 90 verschillende soorten waargenomen, 5 minder dan in 2012. Hiervan werd van 11 soorten slechts één exemplaar gezien. In 2013 werden 10 soorten niet gezien die in 2012 wel werden geturfd, daarentegen waren er 15 nieuwe soorten t.o.v. 2012. Onder deze soorten waren er zelfs 4 die sinds de start van het MUS-project geheel nieuw waren in de Haagse regio: dodaars, mandarijneend, havik en appelvink. Dit bracht het totaal aantal soorten sinds 2007 op 120. Andere leuke soorten waarvan slechts

Grote karakiet

één exemplaar werd gezien waren o.a. wespandief, rietgors, goudvink en spotvogel. Vooral die laatste soort is wel bijzonder omdat de laatste jaren de spotvogel een uiterst zeldzame broedvogel in de Haagse regio is geworden. Van de in 2012 voor de Haagse regio nieuwe soorten gingen tafeleend, snor, tapuit en ringmus in 2013 helaas niet meer op herhaling, alleen de wespandief was een blijvertje. Dit was dan ook één van de twee wespandieven die landelijk in het MUS-project werden gezien. Ook de Haagse Carolina-eenden en de grote gele kwikstaarten waren (vrijwel) uniek in MUS.

Kauw, houtduif en zilvermeeuw vormen evenals in 2012, onbetwist de top-drie van meest getelde soorten. Door het teruglopen van het aantal waargenomen grote groepen moesten kauw en houtduif wel een duidelijke veer laten; er werden er veel minder van geteld dan in 2012. De zilvermeeuw handhaafde zich op ongeveer gelijk niveau. Grote verliezer was de halsbandparkiet die van plaats 4 naar plaats 8 kelderde in 2013, voornamelijk omdat geen grote groepen van deze soort werden gezien in de getelde gebieden. De gierzwaluw steeg nu van plaats 5 naar

plaats 4 en ging daarmee de merel voorbij. Er werden ongeveer evenveel merels gezien, maar duidelijk wat meer gierzwaluwen. De meerkoet, in 2012 voor het eerst doorgedrongen in de top-10, verdween hieruit weer in 2013 om plaats te maken voor de zwarte kraai.

Er waren vier soorten die landelijk tot de top-10 behoorden, maar dat niet waren in de Haagse regio: huismus, spreeuw, kokmeeuw en Turkse tortel, landelijk resp. op plaats 4, 7, 9 en 10, in Den Haag e.o. resp. op plaats 19, 18, 20 en 30. Hiermee wordt opnieuw bevestigd dat het in Den Haag e.o. slechter is gesteld met huismus en spreeuw dan landelijk. Ook andere aan bebouwing gebonden soorten als huizenboerenzwaluw en zwarte roodstaart scoren in het Haagse uiterst bescheiden in verhouding tot de landelijke cijfers. Verder worden hier duidelijk relatief minder Turkse tortels gezien. Dat kan niet worden gezegd van die andere algemene duivensoort, de houtduif. In Den Haag na de kauw op de 2-de plaats, maar landelijk moet hij behalve de kauw op plaats één, ook de merel voor laten gaan.

Vier soorten kwamen in de Haagse regio wel in de top-10 voor, maar haalden die plek bij lange na niet landelijk in MUS. Dat waren zilvermeeuw (plaats 3 tegen 20 landelijk), kleine mantelmeeuw (6 tegen 18), halsbandparkiet (8 tegen 26) en wilde eend (9 tegen 12).

In de lagere regionen valt op dat in Den Haag e.o. ook relatief wat minder vinkachtigen worden geteld, vink en groenling scoorden een 25-ste en 29-ste plaats tegen landelijk een 13-de en 21-ste plaats. Watervogels deden het daarentegen beter: Canadese gans, nijlgans, waterhoen, knobbelzwaan en blauwe reiger stonden op de Haagse lijst 13 tot maximaal 30 plaatsen hoger dan op de landelijke lijst van MUS. Waar Den Haag e.o. duidelijk iets beter scoort is bij aan bomen gebonden soorten als grote bonte specht, groene specht, holenduif, boomklever en boomkruiper. Deze soorten staan alle, soms flink hoger op de ranglijst dan landelijk.

3. Resultaten per telronde (tabel 3)

In de eerste telronde werden 10.700 vogels geteld waarmee voor het eerst de magische grens van 10.000 werd gepasseerd. Dit was, gecorrigeerd voor het groter aantal getelde gebieden, overigens wel ongeveer evenveel als in 2012. In de 2-de ronde gingen de tellers voor 9.423 exemplaren (gecorri-

Tabel 3. Totaal aantal waargenomen exemplaren per telronde, 2013 (alleen soorten waarvan in totaal meer dan 10 stuks zijn waargenomen)							
	Aantal exemplaren			Aantal PC-gebieden			
	Telronde			Telronde			
	1	2	3	1	2	3	
1	Kauw	1410	1583	1127	50	47	43
2	Houtduif	1003	860	708	50	47	47
3	Zilvermeeuw	911	650	582	41	39	38
4	Gierzwaluw	23	233	930	3	19	35
5	Merel	699	747	706	51	47	45
6	Kleine Mantelmeeuw	647	383	593	33	28	30
7	Koolmees	696	468	211	49	46	39
8	Halsbandparkiet	410	396	419	40	35	37
9	Wilde Eend	441	366	439	40	38	39
10	Zwarte Kraai	418	396	289	48	43	40
11	Ekster	343	371	237	48	44	44
12	Meerkoet	360	287	339	42	43	38
13	Stadsduif	308	233	295	20	19	23
14	Canadese Gans	65	229	224	14	14	11
15	Pimpelmees	302	158	122	41	31	22
16	Nijlgans	220	212	137	39	34	23
17	Winterkoning	232	241	90	38	35	24
18	Spreeuw	180	145	33	25	17	9
19	Huisumus	184	175	88	19	18	14
20	Kokmeeuw	114	35	151	15	10	19
21	Tijftjaf	169	150	87	32	31	26
22	Heggenmus	188	93	54	36	26	19
23	Roodborst	131	93	51	34	27	17
24	Waterhoen	109	60	44	24	20	14
25	Vink	110	47	36	28	19	19
26	Zwartkop	53	104	40	17	22	12
27	Gaai	103	40	35	30	14	12
28	Zanglijster	72	59	29	22	18	12
29	Groenling	64	64	52	22	23	20
30	Turkse Tortel	88	52	25	19	16	9
31	Knobbelzwaan	40	67	47	11	11	9
32	Scholekster	53	59	48	18	19	21
33	Visdief	7	19	75	2	7	6
34	Blauwe Reiger	48	45	46	19	21	25
35	Soepeend	30	26	63	12	8	10
36	Grote Bonte Specht	59	34	32	23	16	14
37	Staartmees	36	4	26	8	2	7
38	Boomkruiper	41	37	24	15	13	11
39	Fuut	28	19	32	14	7	10
40	Aalscholver	36	14	24	15	8	6
41	Putter	36	24	14	12	7	6
42	Boerenzwaluw	3	18	35	2	2	4
43	Kuifeend	34	22	19	10	6	3
44	Fitis	22	28	8	10	12	4
45	Huiszwaluw	0	4	34	0	1	2
46	Groene Specht	24	8	9	12	8	4
47	Grauwe Gans	24	2	2	3	1	1
48	Stormmeeuw	18	9	3	3	3	2
49	Nachtegaal	17	12	0	3	5	0
50	Kleine Karekiet	2	10	10	2	5	5
51	Boomklever	13	3	2	7	3	2
52	Fazant	11	6	2	5	3	1
53	Tuinfluit	3	10	5	2	8	4
54	Krakeend	12	3	0	4	1	0
55	Holenduif	5	5	7	5	2	4
56	Grote Mantelmeeuw	0	10	1	0	1	1
57	Kievit	0	5	11	0	1	2
58	Sijs	10	0	0	4	0	0
59	Rietzanger	5	5	1	1	2	1

geerd 8 % minder dan in 2012) en in de 3-de 8.601, maar liefst 14 % minder dan in 2012. Vooral in deze avondronde werd dit veroorzaakt door het ontbreken van grote groepen kauwen, houtduiven, halsbandparkieten en wilde eenden die allemaal een stevige veer moesten laten ten opzichte van de 3-de ronde in 2012. Daarnaast werden, zoals gebruikelijk, van alle kleine zangvogels er in de 3-de ronde veel minder gezien en gehoord dan in de eerste twee rondes.

In de eerste ronde werden een aantal soorten gezien die niet tot onze broedvogels behoren zoals kramsvogel en sijs. Ook witte kwikstaart en brandgans werden alleen in die ronde gezien, evenals bijna alle krakeenden. Daarentegen werden typische zomervogels als zwaluwen vrijwel uitsluitend in de derde ronde waargenomen. Zwartkop en tuinfluiter hadden duidelijk hun piek in de 2-de telronde. Een grote groep visdieven vloog tijdens de 3de ronde boven de Scheveningse haven rond. De nachtegale daarentegen waren, ondanks hun naam, in deze avondronde kennelijk uitgezongen want ze werden alleen in de eerste twee rondes gehoord.

Merkwaardig was dat staartmezen vrijwel alleen in de 1-ste en 3-de ronde (resp. 36 en 26) werden waargenomen maar nauwelijks in de 2-de (slechts 4 stuks).

In de eerste telronde werden veruit de meeste soorten waargenomen, namelijk 78, maar hieronder zaten maar liefst 8 soorten waarvan het enige exemplaar in de hele MUS-telling in de Haagse regio van 2013 werd gezien: dodaars, mandarijneend, torenvalk, tureluur, grote gele kwikstaart, glanskop, sprinkhaanzanger en rietgors. In de 2-de en 3-de werden resp. 71 en 69 verschillende soorten waargenomen. De eenlingen waren in de 2-de havik, spotvogel en goudvink en die in de 3-de de wespindief.

4. Resultaten per PC-gebied (tabel 4a en 4b)

Sinds de start van het MUS-project in 2007 is nu in 61 van de in totaal 87 PC-gebieden (70 %) tenminste één telling verricht. Hiervan werden er vanaf het opstarten van het MUS-project in de Haagse regio in 2010 in totaal 25 gebieden alle vier jaar geteld. Zeven hiervan al sinds 2007 en 3 vanaf 2008. Verder zijn er 13 gebieden in drie jaren geteld, 10 in twee jaren en 13 in één jaar.

Het aantal exemplaren kan per PC-gebied in de loop van de jaren sterk variëren. Vrijwel altijd is het al

dan niet waarnemen van een grote groep van een bepaalde soort de belangrijkste verklaring. Slechts een enkele keer komt dit door verandering van teller, zoals bijvoorbeeld in het Bezuidenhout oost waar na een jaar van onderbreking in 2012 een andere teller is gaan tellen dan in 2011. Dit leidde tot een aanzienlijke groei in het aantal soorten en het aantal exemplaren.

Een ander PC-gebied met een flinke toename is Bouwlust west, waar in 2013 maar liefst vier soorten in aantallen werden gezien die hoger lagen dan de 29 stuks van de kauw die in 2012 de meest waargenomen soort was.

In Laakkwartier oost werden vooral meer meeuwen en huismussen geturfd dan in 2012, in Duinoord ging het onder meer om een grote groep kokmeeuwen die in 2012 niet gezien werd. In Oostdorp werden veel meer gierzwaluwen en zilverbmeeuwen geteld, in Voorburg oost werd een twee keer zo grote groep kauwen geturfd en in Deyleroord was de toename niet toe te rekenen aan een bepaalde soort, maar waren de aantallen van heel veel soorten wat hoger. In Vrederust, Morgenstond west, Ypenburg noord, het Regentessekwartier en in de Bomenbuurt werden aanzienlijk kleinere aantallen gemeld, alle verklaarbaar doordat in tegenstelling tot 2012 van bepaalde soorten geen grote groepen werden gezien.

Gauwe vliegenvanger

In Duttendel werden de meeste exemplaren geteld (628), gevolgd door de Vogelwijk (584) en Duinoord (581). Ook De Put e.o. (Rijswijk), Oud Scheveningen en de Molenwijk scoorden 500 of meer vogels.

In het Zeeheldenkwartier west werden de minste vogels geteld (slechts 96). Verder waren er verspreid over het waarnemingsgebied nog 7 PC-gebieden

Tabel 4a. Aantal soorten en exemplaren per PC-gebied								
	Aantal soorten				Aantal exemplaren			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
DEN HAAG								
Centrum								
Centrum	-	15	18	-	-	343	494	-
Centrum-zuid	15	17	-	-	271	516	-	-
Zeeheldenkwartier oost	-	26	29	29	-	261	196	275
Willemspark	-	-	-	19	-	-	-	131
Stationsbuurt	26	27	26	-	283	687	475	-
Schilderswijk zuid	23	28	22	23	292	366	246	324
Zeeheldenkwartier west	17	15	-	16	223	186	-	96
Archipelbuurt	31	34	35	30	316	353	375	341
Escamp								
Vrederust	-	-	35	23	-	-	508	262
Bouwlust oost	34	39	34	32	384	435	380	353
Bouwlust west	-	22	24	21	-	204	185	307
Morgenstond west	20	24	21	22	256	274	363	197
Leyenburg west	-	28	-	-	-	268	-	-
Leyenburg oost	-	-	-	35	-	-	-	453
Wateringse Veld	42	30	36	35	272	287	270	227
Oostbroek	-	-	-	14	-	-	-	244
Haagse Hout								
Mariahoeve noord	24	27	25	-	235	423	326	-
Mariahoeve midden	26	31	-	-	327	306	-	-
Bezuidenhout oost	-	23	-	38	-	177	-	420
Marlot	30	23	18	25	143	131	119	156
Bezuidenhout midden/west	-	-	-	26	-	-	-	326
Benoordenhout	20	23	24	21	219	240	228	188
Duttendel	11	18	51	43	104	156	707	628
Laak								
Molenwijk	-	-	-	34	-	-	-	500
Laakkwartier oost	-	27	25	25	-	340	251	353
Leidschenveen-Ypenburg								
Leidschenveen	31	27	31	23	208	261	363	213
Leidschenveen Lanen	36	27	-	22	214	169	-	243
Ypenburg noord	49	49	54	45	462	527	652	425
Ypenburg Singels/Waterwijk	-	-	38	38	-	-	414	368
Loosduinen								
Houtwijk	35	34	30	30	369	551	339	260
Kijkduin	29	31	39	32	237	234	302	251
Bohemen	30	32	28	32	454	351	327	327
Scheveningen								
Duinoord	37	36	43	45	553	588	370	581
Duindorp	-	-	-	20	-	-	-	300
Oud-Scheveningen	-	-	-	35	-	-	-	572
Statenkwartier	-	12	-	-	-	105	-	-
Belgisch Park	-	32	-	29	-	323	-	202
Segbroek								
Valkenboskwartier	25	-	-	-	246	-	-	-
Regentessekwartier	20	21	19	16	513	609	516	326
Vruchtenbuurt	-	-	28	36	-	-	217	271
Bomenbuurt	50	43	45	43	838	584	717	478
Vogelwijk	54	50	52	54	753	578	584	584
WASSENAAR								
Deyleroord	31	23	25	27	671	473	269	351
Oostdorp	25	-	16	29	394	-	111	199
De Kievit e.o.	-	-	-	25	-	-	-	197
Kerkehout	-	28	26	19	-	240	128	112
LEIDSCHENDAM								
De Zijde	32	31	28	30	205	279	176	235
De Heuvel	-	-	38	37	-	-	423	383
Prinsenhof	-	-	-	28	-	-	-	374
Raadhuiskwartier	27	26	27	28	314	246	259	290
De Rietvink	32	29	31	-	250	218	220	-
VOORBURG								
Voorburg oost	40	39	38	41	302	298	276	362
Essesteijn/Damsigt	42	37	43	38	454	348	524	472
Voorburg noord/'t Loo	35	41	36	39	286	464	435	413
Voorburg oud	23	28	28	30	305	288	368	279
Voorburg west	-	27	30	27	-	204	256	221
RIJSWIJK								
Cromwijk/Leeuwendaal	40	33	26	-	520	392	254	-
Te Werve	-	20	20	23	-	691	548	291
De Put e.o.	-	26	-	50	-	321	-	533
De Strijp	-	-	-	27	-	-	-	169
Steenvoorde zuidwest	43	45	45	37	262	300	266	231

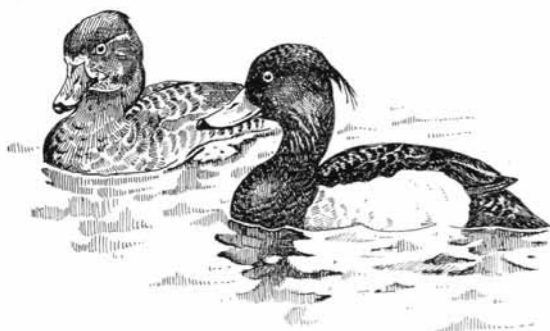
waarin minder dan 200 exemplaren werden gezien. Opvallend is dat alle zes top-wijken geteld werden door ervaren tellers, waaruit je de conclusie kan trekken dat ervaring kennelijk van positieve invloed is op het aantal getelde exemplaren. Anderzijds waren er bij de 8 gebieden met het minste aantal ook twee gebieden die door ervaren tellers zijn geteld. Van de overige hadden er twee weinig ervaring en vier een gemiddelde ervaring.

Gemiddeld werden er 322 exemplaren per PC-gebied geteld. Van de 22 ervaren tellers zaten er 16 boven het gemiddelde en slechts 6 eronder. Van de 28 tellers met weinig of een gemiddelde ervaring zaten er echter slechts 8 boven het gemiddelde en 20 eronder. Ook dit is een aanwijzing dat ervaring een rol kan spelen bij het aantal getelde exemplaren.

Een andere factor die van invloed kan zijn op het getelde aantal exemplaren is de mate van verstedelijking van het gebied. Hiertoe is er een onderverdeling in drie typen postcodegebieden:

- a: gebieden zonder een enkel telpunt in het groen; sterk verstedelijkt (41);
- b: gebieden met enkele telpunten in het groen (29);
- c: gebieden met veel telpunten in het groen (17).

In het MUS-project is de eerste groep echter helaas sterk ondervertegenwoordigd (41 % geteld) en zijn de twee groepen met meer groen oververtegenwoordigd (resp. 79 % en 59 %). Van de 6 top-wijken blijken er weliswaar vier duidelijk groene wijken te zijn,

Kuifeendjes

maar evenzeer twee sterk verstedelijkt. Van de 8 wijken met het minste aantal exemplaren hadden er 2 veel telpunten in het groen, drie enkele telpunten in het groen en waren er ook drie sterk verstedelijkt. Zes van de 10 groene wijken blijken bovengemiddeld te scoren, vier niet. Van de sterk verstedelijkte wijken waren er 9 bovengemiddeld en 8 ondergemiddeld. Een duidelijke relatie met de mate van verste-

delijking is dus niet zonder meer aantoonbaar.

Het gemiddeld aantal soorten bedroeg 30. Ook hier is er een duidelijke relatie met de ervaring van de tellers. Tellers met veel ervaring telden er gemiddeld 34, die met een gemiddelde of met weinig ervaring slechts resp. 27 en 28. Top-wijk is de Vogelwijk; hier nam de teller maar liefst 54 verschillende soorten waar. De Put en omgeving in Rijswijk volgde met 50 soorten, Duinoord en Ypenburg noord met 45 en de Bomenbuurt en Duttendel met 43 soorten. In sterk verstedelijkte gebieden werden gemiddeld beduidend minder soorten geteld dan in andere gebieden: 12 gebieden scoorden onder het gemiddelde en slechts 5 erboven. De soortenarmste PC-gebieden waren Oostbroek, Zeeheldenkwartier west en het Regentessekwartier met resp. 14, 16 en 16 soorten. Alle drie zijn sterk verstedelijkt. Gebieden met veel telpunten in het groen waren het soortenrijkst: van de zes top-wijken waren vijf wijken groen, terwijl 8 gebieden met veel groen bovengemiddeld qua aantal soorten scoorden en slechts twee ondergemiddeld.

De kauw was in maar liefst 22 van de 50 onderzochte gebieden de meest getelde soort (31 %). Opvallend is dat met name in de randgemeenten het vaakst de kauw de meest dominante soort is. In 12 van de 17 PC-gebieden (71 %) aldaar stond de kauw op de eerste plaats, in Wassenaar (alle 4), Voorburg (3 van de 5), Leidschendam (3 van de 4) en Rijswijk (2 van de 4). In Den Haag zelf slechts in 10 van de 33 PC-gebieden (30 %). Het aantal PC-gebieden waar een meeuwensoort het meest werd geteld, nam van 2012 op 2013 verder toe van 6 tot 11. In de overige 17 gebieden werd een andere soort het meest geteld. In totaal ging het hierbij om 8 verschillende soorten, waarvan houtduif, wilde eend en gierzwaluw samen meer dan de helft voor hun rekening namen.

5. Resultaten per soortgroep (tabel 5a, 5b en 5c)

a _____ watervogels

Watervogels maken in de Haagse regio ongeveer 15 % van het totaal voor MUS getelde exemplaren uit. Rijswijk is het meest gezegend met watervogels (22 % van het totaal) en Wassenaar is het armst aan watervogels met slechts 9 % van het totaal. Het

stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg is in Den Haag het rijkst met 29 %. Ook Escamp en dan vooral Bouwlust-west, Morgenstond-west en het Wateringse Veld, scoort goed met 24 %. Watervogelarme stadsdelen zijn Haagse Hout en Segbroek.

In totaal gaat het om 21 soorten w.v. 7 exoten die samen 29 % van het totale aantal watervogels uitmaken. Wilde eend en meerkoet zijn veruit het meest waargenomen en maken samen 37 % van het totale aantal watervogels uit. Echte krenten in de pap zijn mandarijneend en dodaars waarvan van elk één exemplaar werd gezien. Van de 6 Carolina-eenden die landelijk in 2013 werden opgemerkt stammen er maar liefst 4 uit het Haagse. Vrijwel alle soorten watervogels scoren op de ranglijst van meest waargenomen soorten hoger dan op de landelijke lijst. Wilde eend en meerkoet met hun 9-de en 12-de plaats slechts 3 plaatsen hoger, maar exoten als bijvoorbeeld Canadese gans en nijlgans staan in de Haagse regio op resp. 14-de en 16-de plaats maar vinden we landelijk pas op resp. de 42-ste en 33-ste plaats terug.

Van de meeste watervogels lijkt de stand in de loop van de jaren vrij stabiel. Aalscholver en kraakeend worden wel steeds vaker gezien terwijl de blauwe reiger juist iets in aantal lijkt af te nemen.

b _____ zangvogels

In 2013 zijn exemplaren van 38 soorten zangvogels (excl. kraaiachtigen en gebouwbroeders, zie aldaar) in MUS waargenomen. Ze maken 24 % van het totaal aantal vogels uit. De stadsdelen Loosduinen en Segbroek zijn het rijkst gezegend met zangvogels. Ook alle vier de rand(deel)gemeenten scoren aanzienlijk hoger dan het gemiddelde. De meeste wijken in Escamp, de Molenwijk en Duindorp zijn opvallend arm aan zangvogels. Het zijn in de regel PC-gebieden met geen of heel weinig telpunten in het groen die een duidelijk lager percentage aan zangvogels tellen. De top-twee soorten zijn merel en koolmees die op de 5-de en 7-de plaats op de ranglijst van meest waargenomen staan; zij maken 45 % van het totaal aan zangvogels uit.

Als we de ranglijst van alleen zangvogels bekijken dan zien we dat veel van de meest algemene zangvogels de Haagse regio beduidend beter scoren dan landelijk. Voorbeelden zijn: winterkoning (4-de in het Haagse, 6-de landelijk), heggenmus (6-de tegen 8ste landelijk), roodborst (7-de tegen 11-de landelijk) en

staartmees (12-de tegen 20ste landelijk). Extreem goed doet de nachtegaal het: op de lijst van alle soorten staat hij in de Haagse regio 49ste en lande-

Huiszwaluw

lijk slechts 76-ste. Zaaetende zangvogels doen het echter slecht in de Haagse regio. Vink en groenling vinden we op de lijst van zangvogels pas op de 8-ste resp. 11-de plaats terug, maar ze staan landelijk op de 3-de resp. 7-de plaats. Volledig ontbreken zelfs ringmus en kneu, landelijk toch nog altijd goed voor een 63-ste en 64-ste plaats. De ene grote gele kwikstaart die in 2013 tijdens MUS in de Haagse regio werd vastgesteld is één van de vier die in totaal landelijk in MUS zijn waargenomen. In 2013 werden opvallend veel putters waargenomen. De zwartkop heeft sinds 2011 een duidelijk dalende trend, de heggenmus doet het echter sinds 2011 steeds beter. Voor het overige lijken de meeste soorten zangvogels in MUS redelijk stabiel, ook de winterkoning lijkt weinig hinder van de strengere winters van de laatste jaren te hebben ondervonden.

c _____ kraaiachtigen

De kraaiachtigen worden gedomineerd door de kauw die 64% van het totaal aantal uitmaakt. Van het totaal van alle soorten maakt de kauw 13,2 % uit, terwijl dit landelijk 11,8 % is; kennelijk zijn er dus iets meer kauwen in de Haagse regio dan gemiddeld. De zwarte kraai is goed voor 17 %, de ekster voor 15 % en de gaai voor 3,5 %. Landelijk gezien doet ook de roek mee die dan op de 25-ste plaats staat en dat is nog hoger dan de gaai die daar pas de 33-ste plaats inneemt. De roek is nog niet in de Haagse

MUS-tellingen gescoord.

Tussen 2010 en 2013 is de verhouding tussen zwarte kraai en ekster in het Haagse redelijk constant.

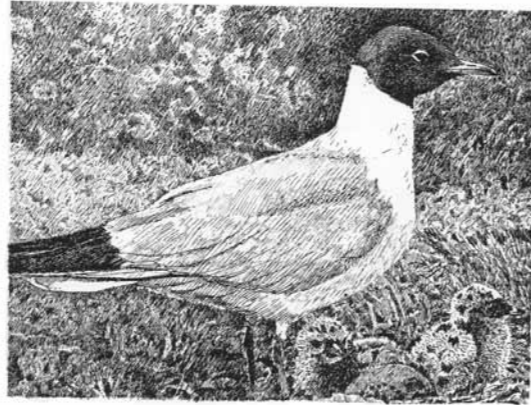
Jaarlijks vinden we beide soorten tussen de 10de en 12-de plaats op de ranglijst terug welke nagenoeg overeenkomt met die op de landelijke ranglijst.

Kraaiachtigen nemen circa 20 % van alle soorten in de Haagse regio voor hun rekening. Ze kennen ook als een van de weinige soorten een verspreiding over alle stadsdelen, wijken en (deel)gemeenten. Alleen de aantallen per PC-gebied lopen wat uiteen, Wassenaar scoort veruit het hoogst met 35 %, hoofdzakelijk door het grote aantal kauwen aldaar. In de stadsdelen Laak en Leidschenveen/Ypenburg worden wat minder kraaiachtigen gezien. De gaai is typisch een vogel voor wat groenere wijken en scoort vooral in Duttendel, Houtwijk, Leidschendam en Rijswijk goed, maar is niet in Wassenaar gezien tijdens MUS.

d _____ meeuwen

Hoewel er vijf soorten meeuwen in het Haagse bij MUS zijn waargenomen wordt het aantal meeuwen gedomineerd door drie soorten, zilvermeeuw, kleine mantelmeeuw en kokmeeuw. De stormmeeuw met 23 en de grote mantelmeeuw met 11 exemplaren nemen met hun 48-ste en 55-ste plaats een uiterst bescheiden plaats in op de ranglijst. Het aandeel aan meeuwen in MUS is van 2010 tot 2013 opgelopen van 10 % tot 14 %. Ze zijn in alle stadsdelen in vergelijkbare mate gesignaleerd, alleen in Loosduinen wat minder. De minste meeuwen zitten in de randgemeenten, hoewel het aandeel in Leidschendam in de loop van de jaren wel is opgelopen van 5% tot 12 %. Het overgrote deel wordt gevormd door zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen, samen goed voor 89% van het totaal. Van beide soorten is het aantal per postcodegebied van 2010 op 2013 fors toegenomen. De zilvermeeuw ging van 20,8 exemplaren per PC-gebied in 2010 naar 24,7 in 2013 en de kleine mantelmeeuw van 15,1 tot 25,5. De kleine mantelmeeuw is in MUS dan ook veel sterker toegenomen in aantal dan de zilvermeeuw. Bedroeg de verhouding tussen zilver- en kleine mantelmeeuw in 2010 nog 1,8, in 2013 was die nog maar 1,2. Als deze stijging doorzet is de kans groot dat de kleine mantelmeeuw de zilvermeeuw voorbij gaat. Dat zien wij al bij de landelijke cijfers waarbij de kleine mantelmeeuw op de 18-de plaats staat en de zilvermeeuw

op de 20-ste. In de Haagse regio steeg de zilvermeeuw op deze ranglijst van de 6-de plaats in 2010 naar de 3-de in 2013 en de kleine mantelmeeuw van de 11-de naar de 6-de plaats. Beide soorten zijn dus

Kokmeeuw

de laatste jaren uitgesproken Haagse soorten geworden in vergelijking tot de landelijke MUS-uitkomsten. De kokmeeuw doet het bij ons minder in MUS dan landelijk: bij ons staat hij 20-ste, landelijk 9-de. In veel stadsdelen wordt hij nauwelijks vastgesteld. Veruit de meeste werden geteld in Leidschenveen/Ypenburg met ruim de helft van het totaal. Ook Scheveningen scoort heel behoorlijk met vooral kokmeeuwen in Duindorp en Duinoord. Verder is de soort vooral een vogel van de randgemeenten waar met name in Voorburg en Leidschendam flinke aantallen werden geteld.

e _____ duiven

Er zijn vier soorten duiven geteld in de Haagse regio, houtduif, holenduif, Turkse tortel en stadsduif. Samen nemen ze ongeveer 11 % van het totaal aantal vogels voor hun rekening. Alleen in het stadsdeel Centrum is dit aandeel iets hoger (16 %) en in Leidschenveen/Ypenburg duidelijk lager (5 %). De houtduif maakt qua aantal hiervan 67% uit en de stadsduif 26 %. De stadsduif is zeer waarschijnlijk sterk onderteld in Den Haag omdat veel PC-gebieden in het stedelijk gebied niet geteld worden.

De houtduif is na de kauw, de meest algemene soort in MUS. Landelijk moet hij de merel nog voor laten gaan en staat hij op plaats 3. Hij is in alle PC-gebieden waargenomen, vrijwel altijd in aantallen variërend van 10 tot 50 exemplaren. Slechts in 7 van de 51 gebieden haalt hij de 10 niet. In totaal maakt de houtduif tweederde van het totaal aantal duiven uit.

De aantallen kunnen van jaar op jaar flink fluctueren. In 2013 werden er aanzienlijk minder geteld dan in 2012.

De stadsduif maakt een kwart van het aantal duiven uit. Sinds 2011 is de trend duidelijk negatief. Hij staat 13de op de ranglijst van meest waargenomen soorten en dat is vergelijkbaar met de landelijke lijst (14-de). Alleen in de stadsdelen Segbroek en Leidschenveen/Ypenburg worden bescheiden aantallen gemeld. In de randgemeenten wordt hij nauwelijks gezien.

De Turkse tortel is bepaald geen Haagse vogel, hij is slechts in vier van de 16 PC-gebieden in de stadsdelen Centrum, Escamp, Laak, Scheveningen en Loosduinen waargenomen. Beter doet hij het in Haagse Hout en Segbroek. De meeste Turkse tortels in Haagse wijken werden echter gezien in twee wijken in Leidschenveen/Ypenburg met resp. 6 en 7 stuks. Op drie PC-gebieden na werd zijn aanwezigheid wel in alle gebieden in de randgemeenten vastgesteld. Het Raadhuiskwartier in Leidschendam telde de meeste: 13.

De holenduif is de zeldzaamste soort, met zijn 11 waargenomen exemplaren staat hij pas op de 57-ste plaats op de ranglijst van meest getelde soorten en dat is ook een flink stuk lager dan op de landelijke lijst, waar hij op de 46-ste plaats staat.

f _____ gebouwbroeders

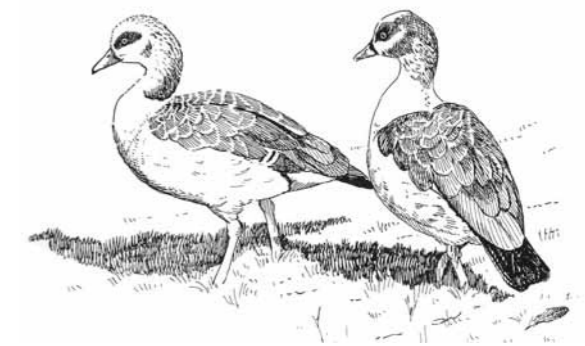
De gebouwbroeders betreffen 4 soorten, gierzwaluw, huismus, spreeuw en zwarte roodstaart. De zwarte roodstaart, toch een typische soort van bebouwing, blijft verder buiten beschouwing. De 5 getelde exemplaren zetten hem op 70-ste plek van meest getelde soorten neer (landelijk 57-ste). De spreeuw is niet voor 100 % een gebouwbroeder, want hij broedt ook in daarvoor geschikte oude bomen in groengebieden. Ca. 12 % van het totaal aantal waargenomen vogels bestond in 2013 uit gebouwbroeders. Alle randgemeenten zaten onder dit gemiddelde, evenals de stadsdelen Escamp, Loosduinen en Segbroek.

De gierzwaluw is de meest algemene soort met 64 % van het totaal. Hij staat op een keurige 4-de plaats in de rangorde van meest waargenomen soorten en dat is zelfs één plaats hoger dan op de landelijke lijst. Een groot deel (37 %) van het totaal aantal gierzwaluwen wordt gevormd door drie grote groepen: 172 in Duttendel, 109 in Oud-Scheveningen en 86 in Bezuidenhout oost. Leyenburg oost is de enige wijk

in Escamp met gierzwaluwen. Na een dip in 2012 is het aantal gierzwaluwen per PC-gebied in 2013 weer gestegen.

De huismus lijkt zich in 2013 te herstellen van de dalende trend en laat een stabilisatie zien van de aantallen. In alle PC-gebieden waar in 2012 een flinke (meer dan 10 exemplaren) groep werd gezien, was die ook in 2013 aanwezig en soms zelfs werden er iets meer gezien. In Wassenaar werden in alle vier de getelde gebieden huismussen gescoord, terwijl in 2012 hier geen enkele huismus werd gezien. Verheugend was ook dat in liefst vier gebieden die voor het eerst geteld werden behoorlijke aantallen huismussen werden gesignaleerd. Hieronder de bekende kolonie in Duindorp (35 stuks in MUS), maar ook Oud-Scheveningen (35), de Molenwijk (20) en Leyenburg oost (15) hadden een aardige populatie. Hij steeg daarom 2 plaatsen op de ranglijst naar de 19-de plaats van meest waargenomen soorten. Ook het gemiddeld aantal exemplaren per PC-gebied kwam met 11,0 weer aardig in de buurt van de top in 2010 (12,0).

Ook de spreeuw deed het in 2013 niet slecht. Er werden net iets meer spreeuwen dan huismussen in MUS geteld, maar wel in beduidend meer PC-gebieden (32 om 24). Dat betekent dus gemiddeld minder per gebied. Een top-wijk was Ypenburg Waterwijk waar 56 exemplaren werden gezien en omdat ook in Leidschenveen een flink aantal van 29

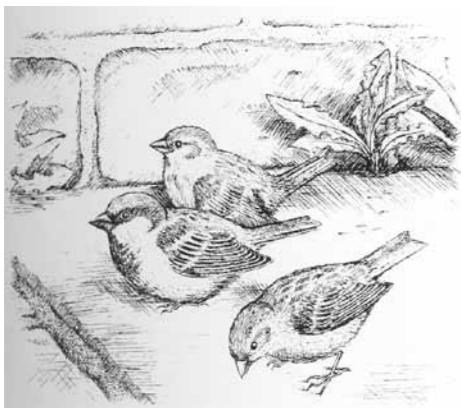

Nijlganzen

spreeuwen werd geteld, deed de spreeuw het erg goed in dit stadsdeel. Escamp is daarentegen erg arm aan spreeuwen. In het Centrum werd alleen in de Schilderswijk een groep van enige betekenis gezien (26 stuks). Van de randgemeenten is Voorburg de enige waar in alle PC-gebieden spreeuwen werden opgemerkt. Zowel de index als het gemid-

delde aantal spreeuwen per PC-gebied nam toe van 2012 op 2013.

Toch blijven huismus en spreeuw ver achter bij het landelijk beeld van MUS. De 19-de plaats op de ranglijst van de huismus staat in schril contrast met de 4de landelijk en ook die van de spreeuw (18-de in de Haagse regio tegen 7-de landelijk) geeft aan dat ten opzichte van veel andere soorten beide soorten

Huisvinken

bepaald zeldzaam zijn te noemen in het Haagse.

g halsbandparkiet

De halsbandparkiet heeft al sinds 2011 in MUS een dalende tendens. Grote groepen worden steeds minder vaak waargenomen. Het totaal aantal waargenomen exemplaren is van 2011 op 2013 ongeveer gehalveerd en hetzelfde geldt voor het aantal exemplaren per postcodegebied. Op de ranglijst van meest waargenomen soorten is hij gekelderd van de 2-de plaats in 2010 tot de 8-ste plaats in 2013. Desondanks blijft het een typisch Haagse soort, op de landelijke lijst vinden we hem immers pas op 26ste plaats terug. Het aandeel in het totaal aantal exemplaren per soortgroep is ook teruggelopen van 8 % in 2011 tot 4 % in 2013. De relatief grootste aantallen zijn nog geteld in het stadsdeel Centrum en in Voorburg. Het verminderde aantal dat slaapt op de gemeenschappelijke slaappleatsen rond de Hofvijver is er waarschijnlijk de oorzaak van, evenals het ontstaan van meer kleinere slaappleatsen. De indruk bestaat niet dat het totaal aantal halsbandparkieten in de Haagse regio is afgenomen. Ze worden onveranderd nog steeds in bijna alle postcodegebieden tijdens MUS waargenomen.

h overige soorten

Het aandeel aan overige soorten is sinds 2010 klein

maar constant op ca. 2 % van het totaal aantal soorten. In totaal ging het in 2013 om 14 soorten waarvan de helft roofvogels betreffen. Het aantal exemplaren van deze 7 soorten bedraagt in alle gevallen echter minder dan 10. Het aantal waargenomen soorten roofvogels is in de loop van de jaren wel gegroeid van 4 in 2010 tot 7 in 2013. Nog sterker is de groei van het aantal getelde exemplaren geweest: van 8 in 2010 tot maar liefst 26 in 2013. De buizerd werd het vaakst gezien (9 stuks), van de wespandief, torenvalk en havik ieder één exemplaar. Die ene wespandief was overigens wel één van de drie die landelijk in MUS werden gezien en de havik één van de 7. Deze volgorde komt vrijwel overeen met die landelijk in MUS. Alleen werden in Den Haag relatief wat meer slechtvalken en wat minder torenvalken geturfd.

Tweederde van alle overige soorten bestond echter uit scholeksters en visdieven. In Duindorp werd een groep van 62 visdieven geteld die 67% van alle Haagse visdieven uitmaakten. De visdief werd overigens maar in slechts 10 andere gebieden gezien. De scholekster is in 27 postcodegebieden vastgesteld. De Prinsenhof in Leidschendam was koploper met 10 stuks. Grote aantallen werden ook gezien in Kijkduin, Bohemen en in het stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg, terwijl 5 van de 7 wijken in Escamp ook scholeksters hadden. Merendeels zal dit wel dakbroedende exemplaren betreffen. Ze staan vlak bij elkaar op plaats 33 en 34 wat nagenoeg dezelfde plaats is als landelijk in MUS.

Na scholekster en visdief neemt de grote bonte specht de derde plaats in bij de overige soorten. Er is een duidelijke correlatie met de hoeveelheid groen in de wijk bij deze soort. In alle wijken met een uitgesproken groen karakter werd hij vastgesteld evenals in 7 % van de wijken met een aantal telpunten in het groen. In echt stedelijke wijken was hij maar in 23 % van de gevallen present. Op de Archipelbuurt na ontbreekt hij in alle getelde MUS-wijken in de stadsdelen Centrum, Escamp en Laak.

De groene specht, waarvan de Haagse regio ongeveer 10 % van het landelijk totaal in MUS voor zijn rekening neemt, doet het opvallend goed in onze regio, landelijk op de 62ste plaats, bij ons op de 48-ste.

6. Indexen (tabel 6)

Het belangrijkste doel van het MUS-project is het onderzoeken van de aantalsontwikkelingen van zoveel mogelijk soorten in het stedelijk gebied. Daartoe worden trends berekend die gepresenteerd worden in indexen, waarbij het beginjaar op 100 wordt gesteld.

Hiervoor moeten de basisgegevens wel aan een drietal voorwaarden voldoen:

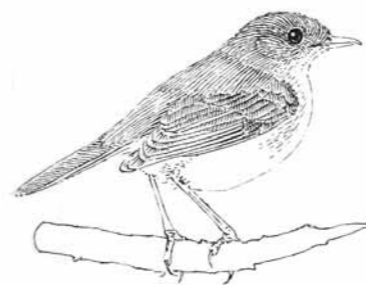
1. Er moeten voldoende waarnemingen van de betreffende soorten beschikbaar zijn;
2. De reeks van jaren moet voldoende groot zijn;
3. Er moeten van een voldoende aantal postcodegebieden gegevens zijn.

Landelijk zijn inmiddels voldoende soorten, PC-gebieden en jaren beschikbaar om deze indexen nauwkeurig te berekenen.

Voor de Haagse gegevens ligt dit lastiger.

Wat betreft criterium 1 is arbitrair gesteld dat er tenminste 50 exemplaren in totaal geturfd moeten zijn. In de praktijk komt dat erop neer dat van ca. 40% van de soorten een index mogelijk is.

Het MUS-project startte landelijk al in 2007, zodat landelijk al een reeks van 7 jaren mogelijk is. In de Haagse regio begon het echter pas goed te lopen in 2010. Een reeks van 4 jaren is wel het absolute minimum, maar zelfs dan zijn fluctuaties zichtbaar die het

Nachttegaal

beeld vertekenen door het al dan niet waarnemen van grote groepen vogels, zoals kauwen, duiven, meeuwen en halsbandparkiet.

Bij criterium 3 geldt dat indexen alleen berekend kunnen worden in vergelijkbare PC-gebieden. Het is daarom van groot belang dat de gebieden zo continu mogelijk worden geteld. Hoewel er sinds de start van het MUS-project in totaal in 60 gebieden tenminste één keer is geteld, wordt er van jaar op jaar slechts gemiddeld in 35 gebieden in beide jaren geteld. Omdat ook nog eens deze 35 gebieden van jaar op jaar verschillen, maakt dit de Haagse indexen slechts

beperkt toepasbaar. Het aantal van 25 gebieden die alle 4 jaren zijn geteld is statistisch gezien wel erg weinig voor bindende uitspraken. Van 2010 op 2011 werden daarnaast nog 8 andere postcodegebieden in de index betrokken, maar van 2012 op 2013 10 daarvan verschillende. Dat betekent dat de index voor een belangrijk deel op verschillende groepen PC-gebieden betrekking heeft.

Nu zijn er wel methoden waarbij de ontbrekende gegevens van gebieden en jaren kunnen worden bijgeschat aan de hand van wel getelde. Daarmee worden extreme verschillen wat afgezwakt, blijft echter dat ook deze bijstellingen in feite gebaseerd zijn op de verschillen door de al dan niet aanwezigheid van grote groepen. De nauwkeurigste indexen kunnen worden samengesteld bij soorten die in de regel niet in grote groepen opereren zoals de meeste zangvogels. Bij de conclusies kunnen we rekening houden met de lagere aantallen in 2013 omdat in dat jaar minder grote groepen gezien zijn.

Het blijkt dat de index van maar heel weinig soorten op een echt duidelijke trend wijst. Bij veruit de meeste soorten schommelt de index sterk zonder dat van een toename of afname sprake is. Dit is trouwens een indicatie dat de stand van de meeste van de ca. 45 meest getelde soorten in MUS in de Haagse regio redelijk stabiel is. Bij de zangvogels valt bijvoorbeeld op dat de winterkoning niet erg te lijden heeft gehad van de paar strengere winters de afgelopen jaren. Dit in tegenstelling tot de blauwe reiger waar een lichte afname te bespeuren valt. Vanaf 2011 lijkt het aantal zwartkoppen wat terug te lopen. Na een dip in 2011 zit de heggemus daarentegen in de lift. De sterke opleving van de kuifeend gevolgd door de sterke daling in 2013 kan geheel worden toegeschreven aan het feit dat een grote groep van 40 exemplaren Ypenburg noord wel in 2012 maar niet in 2013 werd gezien. Uit de indexen wordt ook bevestigd dat de huismus in 2013 uit het dal lijkt te kruipen en niet verder afneemt in aantal. Over de veranderingen bij de meeuwensoorten en de halsbandparkiet werd al in de vorige paragraaf gesproken.

Tabel 4b. Aantal vogels en meest getelde soort per PC-gebied, 2013				
	Aantal soorten	Aantal exemplaren	Meest getelde soort naam	aantal
DEN HAAG				
Centrum				
Zeeheldenkwartier oost	29	275	Halsbandparkiet	60
Willemspark	19	131	Gierzwaluw	32
Schilderswijk zuid	23	324	Kauw	20
Zeeheldenkwartier west	16	96	Houtduif	38
Archipelbuurt	30	341	Kauw	48
Escamp				
Vrederust	23	262	Kauw	84
Bouwlust oost	32	353	Zilvermeeuw	41
Bouwlust west	21	307	Canadese Gans	59
Morgenstond west	22	197	Wilde Eend	31
Leyenburg oost	35	453	Kleine Mantelmeeuw	84
Wateringse Veld	35	227	Wilde Eend	25
Oostbroek	14	244	Zilvermeeuw	80
Haagse Hout				
Bezuidenhout oost	38	420	Gierzwaluw	86
Marlot	25	156	Stadsduif	41
Bezuidenhout midden/west	26	326	Kauw	71
Benoordenhout	21	188	Kauw	29
Duttendel	43	628	Gierzwaluw	172
Laak				
Molenwijk	34	500	Kleine Mantelmeeuw	95
Laakkwartier oost	25	353	Zilvermeeuw	62
Leidschenveen-Ypenburg				
Leidschenveen	23	213	Canadese Gans	33
Leidschenveen Lanen	22	243	Zilvermeeuw	33
Ypenburg noord	45	425	Kauw	44
Ypenburg Singels/Waterwijk	38	368	Spreeuw	56
Loosduinen				
Houtwijk	30	260	Houtduif	33
Kijkduin	32	251	Zilvermeeuw	36
Bohemen	32	327	Kauw	42
Scheveningen				
Duinoord	45	581	Wilde Eend	78
Duindorp	20	300	Zilvermeeuw	80
Oud-Scheveningen	35	572	Gierzwaluw	109
Belgisch Park	29	202	Kauw	50
Segbroek				
Regentessekwartier	16	326	Kleine Mantelmeeuw	72
Vruchtenbuurt	36	271	Kauw	36
Bomenbuurt	43	478	Kleine Mantelmeeuw	58
Vogelwijk	54	584	Kauw	94
WASSENAAR				
Deyleroord	27	351	Kauw	55
Oostdorp	29	199	Kauw	75
De Kievit e.o.	25	197	Merel	47
Kerkehout	19	112	Kauw	65
LEIDSCHEENDAM				
De Zijde	30	235	Kauw	87
De Heuvel	37	383	Houtduif	46
Prinsenhof	28	374	Kauw	22
Raadhuiskwartier	28	290	Houtduif	25
VOORBURG				
Voorburg oost	41	362	Kauw	95
Essesteijn/Damsigt	38	472	Kauw	59
Voorburg noord/t Loo	39	413	Kauw	69
Voorburg oud	30	279	Zilvermeeuw	38
Voorburg west	27	221	Merel	32
RIJSWIJK				
Te Werve	23	291	Kauw	127
De Put e.o.	50	533	Kauw	57
De Strijp	27	169	Kauw	52
Steenvoorde zuidwest	37	231	Kauw	20

Tabel 5a. Percentage soortgroepen Den Haag per PC-gebied, 2013										
	Totaal	Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbroeders ¹⁾	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
	%									
DEN HAAG										
Centrum										
Zeeheldenkwartier oost	275	17	14	10	11	24	2	22	0	100
Willemspark	131	21	8	11	6	24	30	0	1	100
Schilderswijk zuid	324	8	30	20	0	13	19	10	0	100
Zeeheldenkwartier west	96	5	17	31	14	19	11	3	0	100
Archipelbuurt	341	19	13	28	18	11	7	2	2	100
Escamp										
Vrederust	262	25	19	38	9	6	0	2	1	100
Bouwlust oost	353	26	20	12	23	9	0	8	2	100
Bouwlust west	307	37	8	18	23	12	0	2	0	100
Morgenstond west	197	40	9	13	22	13	0	1	2	100
Leyenburg oost	427	7	16	21	24	13	12	5	2	100
Wateringse Veld	227	37	22	15	15	7	2	0	2	100
Oostbroek	244	1	11	20	33	18	15	2	0	100
Haagse Hout										
Bezuidenhout oost	420	5	22	17	15	13	23	4	1	100
Marlot	156	18	21	21	3	31	0	2	4	100
Bezuidenhout midden/west	326	7	22	29	24	12	2	4	0	100
Benoordenhout	188	6	23	22	14	13	14	6	2	100
Duttendel	628	8	22	10	14	9	30	6	1	100
Laak										
Molenwijk	500	9	9	17	29	15	15	5	1	100
Laakkwartier oost	353	8	22	14	26	9	19	2	0	100
Leidschenveen-Ypenburg										
Leidschenveen	213	34	11	13	13	5	19	1	4	100
Leidschenveen Lanen	243	26	16	21	24	8	2	0	3	100
Ypenburg noord	425	31	23	16	12	6	4	6	2	100
Ypenburg Singels/Waterwijk	368	25	24	12	10	3	20	3	3	100
Loosduinen										
Houtwijk	260	22	31	16	10	13	4	3	1	100
Kijkduin	251	6	39	23	14	9	5	0	4	100
Bohemen	327	24	30	20	2	8	12	2	2	100
Scheveningen										
Duinoord	581	34	18	6	9	8	16	7	2	100
Duindorp	300	8	4	18	34	3	12	0	21	100
Oud-Scheveningen	572	4	14	19	16	17	29	0	1	100
Belgisch Park	202	5	25	31	19	11	5	2	2	100
Segbroek										
Regentessekwartier	326	0	19	17	39	17	5	3	0	100
Vruchtenbuurt	271	15	27	23	8	17	6	3	1	100
Bomenbuurt	478	9	33	14	17	10	8	6	3	100
Vogelwijk	584	8	36	22	11	8	9	3	3	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

Tabel 5b. Percentage soortgroepen rand(deel)gemeenten per PC-gebied, 2013										
	Totaal	Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbroeders 1)	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
	%									
WASSENAAR	859	9	32	35	3	11	7	2	1	100
Deyleroord	351	14	22	38	3	12	6	4	1	100
Oostdorp	199	2	29	31	5	12	18	1	2	100
De Kievit e.o.	197	4	50	38	2	4	1	0	1	100
Kerkehout	112	14	40	25	0	19	1	0	1	100
LEIDSCHEMENDAM	1282	12	31	24	12	9	7	3	2	100
De Zijde	235	16	36	28	6	11	2	1	0	100
De Heuvel	383	25	12	25	17	8	9	2	2	100
Prinsenhof	374	3	47	17	19	5	2	3	4	100
Raadhuiskwartier	290	4	34	27	0	14	15	5	1	100
VOORBURG	1748	13	27	25	11	10	5	7	2	100
Voorburg oost	362	9	20	33	3	11	6	16	2	100
Essesteijn/Damsigt	473	21	22	23	11	12	5	3	3	100
Voorburg noord/t Loo	413	10	27	24	19	8	5	4	3	100
Voorburg oud	279	13	27	21	19	7	4	9	0	100
Voorburg west	221	7	47	20	3	10	4	8	1	100
RIJSWIJK	1224	22	27	23	8	10	2	4	4	100
Te Werve	291	14	10	42	22	10	0	2	0	100
De Put e.o	533	26	31	17	6	10	3	3	4	100
De Strijp	169	23	37	22	0	8	0	8	2	100
Steenvoorde zuidwest	231	26	33	14	1	12	1	4	9	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

Tabel 5c. Percentage soortgroepen totaal										
	Totaal	Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbroeders 1)	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
	%									
DEN HAAG										
2010	8189	15	23	18	11	15	11	5	2	100
2011	10842	15	19	16	13	16	11	8	2	100
2012	9924	17	19	20	15	14	8	6	2	100
2013	11129	16	21	18	17	11	12	4	2	100
Centrum										
2010	1385	8	19	16	15	23	11	8	1	100
2011	2716	7	11	11	15	25	10	21	0	100
2012	1786	10	12	15	15	24	6	16	1	100
2013	1168	15	18	20	10	16	12	9	1	100
Escamp										
2010	912	30	19	13	10	19	2	5	3	100
2011	1468	25	15	17	18	13	6	4	2	100
2012	1706	22	14	31	15	13	2	3	1	100
2013	2017	24	15	19	22	11	5	3	1	100
Haagse Hout										
2010	1028	15	23	28	10	13	6	3	1	100
2011	1434	17	21	30	10	11	6	5	1	100
2012	1380	12	22	21	14	10	12	7	1	100
2013	1691	8	21	18	15	13	19	5	1	100
Laak										
2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2011	340	14	12	13	16	18	21	6	1	100
2012	251	6	26	14	18	9	19	6	2	100
2013	853	9	14	15	27	13	17	4	1	100
Leidschenveen/Ypenburg										
2010	884	30	23	18	13	4	5	2	5	100
2011	958	26	23	17	11	8	7	4	4	100
2012	1429	37	16	13	17	3	10	2	3	100
2013	1250	29	20	15	14	5	11	3	3	100
Loosduinen										
2010	1061	17	24	17	12	10	14	5	2	100
2011	1136	23	24	18	10	11	13	1	1	100
2012	968	15	26	22	8	10	13	5	2	100
2013	838	18	33	20	8	10	7	2	2	100
Scheveningen										
2010	553	19	21	18	7	10	14	9	2	100
2011	1017	13	22	17	11	12	20	4	2	100
2012	370	25	24	27	4	12	2	4	2	100
2013	1655	15	15	16	17	11	18	3	5	100
Segbroek										
2010	2366	7	27	16	9	18	15	5	2	100
2011	1773	6	29	13	12	16	17	4	2	100
2012	2034	7	23	16	18	19	11	4	2	100
2013	1659	8	30	19	18	12	7	4	2	100
WASSENAAR										
2010	1065	7	14	38	4	5	4	26	1	100
2011	715	9	21	22	2	6	2	29	10	100
2012	508	9	36	30	5	16	3	1	1	100
2013	859	9	32	35	3	11	7	2	1	100
LEIDSCHEMENDAM										
2010	769	16	34	15	5	13	13	3	1	100
2011	743	12	33	23	7	14	8	3	1	100
2012	1078	19	26	21	8	11	8	4	3	100
2013	1282	12	31	24	12	9	7	3	2	100
VOORBURG										
2010	1347	12	29	18	8	14	12	6	2	100
2011	1602	10	29	19	10	14	12	6	1	100
2012	1859	14	25	22	9	12	8	8	1	100
2013	1748	13	27	25	11	10	5	7	2	100
RIJSWIJK										
2010	788	10	24	20	8	14	13	9	2	100
2011	1707	22	16	26	10	11	8	6	1	100
2012	1068	29	18	20	8	14	2	7	1	100
2013	1224	22	27	23	8	10	2	4	4	100
TOTAAL										
2010	12158	14	24	19	10	14	11	7	2	100
2011	15609	15	21	18	11	14	11	8	2	100
2012	14437	17	21	21	13	13	8	6	2	100
2013	16242	15	24	20	14	11	10	4	2	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

Tabel 6. Indexen van soortgroepen en soorten
(in vergelijkbare PC-gebieden)

	2010	2011	2012	2013
Totaal aantal exemplaren	100	105	96	92
Aantal exemplaren per groep				
watervogels	100	103	104	101
zangvogels	100	99	94	95
kraaiachtigen	100	101	102	101
meeuwen	100	118	127	108
duiven	100	103	99	96
gebouwbreeders 1)	100	109	72	66
halsbandparkiet	100	126	74	59
overige vogelsoorten	100	94	71	76
Aantal exemplaren per soort 2)				
Fuut	100	91	156	92
Blauwe Reiger	100	96	94	89
Knobbelzwaan	100	106	78	128
Canadese Gans	100	145	140	66
Nijlgans	100	114	81	94
Wilde Eend	100	95	97	101
Soepeend	100	115	91	88
Kuifeend	100	124	157	64
Waterhoen	100	97	96	119
Meerkoet	100	91	118	89
Schalekster	100	82	85	89
Kokmeeuw	100	111	148	71
Kleine Mantelmeeuw	100	155	138	107
Zilvermeeuw	100	99	115	81
Stadsduif	100	130	71	98
Houtduif	100	88	118	75
Turkse Tortel	100	134	86	101
Halsbandparkiet	100	126	74	87
Gierzwaluw	100	105	70	87
Grote Bonte Specht	100	114	80	96
Winterkoning	100	99	104	88
Heggenmus	100	91	97	118
Roodborst	100	94	86	101
Merel	100	96	91	99
Zanglijster	100	85	123	90
Zwartkop	100	121	99	86
Tjiftjaf	100	99	101	102
Fitis	100	94	123	98
Staartmees	100	79	121	108
Pimpelmees	100	113	92	116
Koolmees	100	93	86	104
Boomkruiper	100	108	85	113
Gaai	100	119	102	115
Ekster	100	102	96	107
Kauw	100	103	101	83
Zwarte Kraai	100	91	111	91
Spreeuw	100	149	69	124
Huismus	100	96	87	120
Vink	100	140	89	112
Groenling	100	131	123	90
Putter	100	92	71	116

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

2) Alleen soorten met in 2013 40 of meer exemplaren

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2013
(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Den Haag													
	Centrum					Escamp					Laak			
	Zeeheldenkwartier oost	Willemspark	Zeeheldenkwartier west	Schilderswijk zuid	Archipelbuurt	Vrederust	Bouwlust oost	Bouwlust west	Morgenstond west	Leyenburg oost	Wateringse Veld	Oostbroek	Molenwijk	Laakkwartier oost
Fuut	2	-	-	3	3	-	-	-	-	1	4	-	2	-
Aalscholver	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	2	-	2	-
Blauwe Reiger	1	-	-	-	3	2	1	2	4	3	5	-	3	1
Knobbelzwaan	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	3	-
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Canadese Gans	-	-	-	-	37	7	7	59	18	1	2	-	3	4
Nijlgans	6	-	2	6	11	4	20	7	8	6	6	3	14	4
Krakeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wilde Eend	8	10	-	6	4	17	39	38	31	3	25	-	11	7
Soepeend	4	-	-	2	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Kuifeend	13	-	-	-	-	2	2	-	2	-	2	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	1	-	-	3	-	1	5	-	2	-	7	-	-	5
Meerkoet	5	13	3	6	7	31	19	11	13	12	21	-	8	6
Schalekster	-	-	-	-	1	4	8	-	4	3	3	-	2	1
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	-	-	-	-	5	-	-	-	4	5	9	-	5	-
Stormmeeuw	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	9	-	9	-	24	11	38	24	27	84	15	-	95	32
Zilvermeeuw	22	7	2	-	32	12	41	46	13	15	10	80	44	62
Grote Mantelmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Visdief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-
Stadsduif	42	18	12	-	-	4	10	26	6	26	-	25	59	-
Holenduif	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Houtduif	23	9	6	38	37	12	17	8	19	29	16	19	17	33
Turkse Tortel	-	2	-	3	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-
Halsbandparkiet	60	-	3	33	5	6	27	5	2	21	1	5	26	7
Gierzwaluw	6	32	11	18	24	-	-	1	-	32	1	35	47	24
Groene Specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	-	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boerenzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	4	-	-	8	1	-	5	-	3	5	4	-	9	6
Heggenmus	3	-	2	8	-	-	4	1	-	11	4	-	2	-
Roodborst	-	1	-	3	7	8	3	-	-	1	2	3	-	-
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	8	5	5	30	20	14	13	10	12	23	12	11	6	31
Zanglijster	-	-	-	-	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Tuinfluit	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwartkop	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	2
Tjiftjaf	2	-	-	8	-	4	7	-	-	4	7	-	5	1
Fitis	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Staartmees	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pimpelmees	7	-	-	15	3	2	11	4	1	5	6	1	6	4
Koolmees	10	5	11	21	5	16	19	7	1	14	8	12	8	13
Boomkruiper	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gaai	1	-	3	-	1	-	1	1	-	2	2	-	-	1
Ekster	5	7	3	24	23	2	7	8	7	4	8	3	11	10
Kauw	14	6	20	15	48	84	17	36	4	71	14	37	54	33
Zwarte Kraai	7	1	5	27	24	12	19	8	15	12	10	8	18	4
Spreeuw	-	2	-	26	1	-	-	-	-	2	4	3	9	6
Huismus	-	5	-	18	-	-	-	-	-	15	-	-	20	36
Vink	-	-	-	-	4	5	1	-	-	-	-	-	-	20
Groenling	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	-
Putter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	6	-
Sijs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Zeeheldenkwartier oost: Grote Canadese Gans 5

Bouwlust oost: Muskuseend 1, Grasmus 1

Leyenburg oost: Slechtvalk 5, Zwarte Roodstaart 2

Molenwijk: Soepgans 3, Witte Kwikstaart 2, Zwarte Roodstaart 2

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2013 (vervolg)
(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Den Haag					Loosduinen			Scheveningen			
	Haagse Hout					Houtwijk	Kijkduin	Bohemien	Duinoord	Duindorp	Oud-Scheveningen	Belgisch Park
	Bezuidenhout oost	Marlot	Bezuidenhout midden/west	Benoordenhout	Duttendel							
Fuut	-	-	-	-	-	5	-	-	-	4	-	1
Aalscholver	1	-	-	-	1	2	-	-	1	18	-	1
Blauwe Reiger	2	-	-	-	-	-	1	2	2	1	1	-
Knobbelzwaan	-	-	4	-	-	7	-	11	13	-	11	-
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Canadese Gans	2	-	2	-	-	-	-	15	16	-	-	-
Nijlgans	1	8	8	2	31	8	1	20	17	2	3	-
Krakeend	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Wilde Eend	7	7	4	-	8	12	4	20	78	-	3	2
Soepeend	4	3	-	7	-	-	-	-	1	-	-	-
Kuifeend	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Waterhoen	2	3	-	-	1	8	1	3	19	-	-	-
Meerkoet	4	4	1	1	-	14	7	11	42	-	4	7
Scholekster	-	3	-	1	-	-	5	5	-	-	-	-
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	4	-	-	-	2	-	-	-	33	19	-	-
Stormmeeuw	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	39	1	26	10	54	9	-	-	14	-	23	-
Zilvermeeuw	20	3	51	17	31	18	36	6	7	80	71	38
Grote Mantelmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Visdief	1	-	-	-	-	-	-	-	62	3	-	-
Stadsduif	23	41	-	-	22	-	5	5	27	4	61	8
Holenduif	-	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Houtduif	27	7	34	20	31	33	17	23	21	5	35	14
Turkse Tortel	3	-	-	5	1	-	-	-	-	-	3	-
Halsbandparkiet	15	3	12	11	40	8	1	8	41	-	1	3
Gierzwaluw	86	-	5	26	172	2	4	32	55	-	109	3
Groene Specht	-	-	-	1	1	2	-	-	1	-	-	2
Grote Bonte Specht	2	4	-	1	2	1	2	3	4	-	3	1
Boerenzwaluw	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	5	1	3	-	10	9	5	18	13	-	3	2
Heggenmus	10	-	5	-	6	9	4	2	7	-	11	2
Roodborst	11	3	1	-	6	1	4	2	5	-	4	2
Nachtegaal	-	-	-	-	1	-	12	-	-	-	-	1
Merel	17	13	15	23	20	13	23	18	17	7	17	11
Zanglijster	2	3	3	1	10	3	4	2	3	-	1	2
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuinfluit	1	-	1	-	1	-	-	2	1	-	-	-
Zwartkop	2	1	-	-	7	4	2	5	5	-	4	-
Tijftjaf	6	-	2	-	2	17	7	3	9	-	4	3
Fitis	1	-	-	-	5	-	5	-	-	-	-	1
Staartmees	-	-	-	-	10	-	-	8	1	-	1	-
Pimpelmees	8	5	4	4	19	9	8	14	9	-	5	4
Koolmees	19	4	36	12	17	13	18	21	16	-	19	16
Boomklever	-	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-
Boomkruiper	-	-	-	2	6	-	-	2	7	-	1	-
Gaai	-	-	2	-	10	17	6	3	-	2	3	1
Ekster	11	1	9	6	8	7	18	14	6	11	17	5
Kauw	43	27	71	29	41	13	20	42	24	19	73	50
Zwarte Kraai	16	5	13	6	4	4	13	8	5	23	15	7
Spreuw	3	-	2	-	23	1	2	6	26	1	21	2
Huismus	7	-	-	-	-	8	6	-	10	35	35	5
Vink	6	3	-	2	5	-	7	-	2	-	3	2
Groenling	6	-	-	-	4	3	-	3	3	-	3	2
Putter	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Sijs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Soorten waarvan un totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Bezuidenhout oost: Braamsluiper 1

Marlot: Ooievaar 3

Bezuidenhout midden/west: Soepgans 4

Duttendel: Brandgans 6, Wespandief 1, Buizerd 1, Gekraagde Roodstaart 1, Goudhaan 1, Glanskop 1

Kijkduin: Sperwer 1, Torenvalk 1

Duinoord: Sperwer 1, Buizerd 1, Boomvalk 4

Duindorp: Witte Kwikstaart 2, Braamsluiper 1

Oud Scheveningen: Sprinkhaanzanger 1, Glanskop 1

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2013 (vervolg)
(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Den Haag							Leidschenveen/ Ypenburg				Leidschendam			
	Segbroek							Leidschenveen	Leidschenveel Lanen	Ypenburg noord	Ypenburg Singels/Waterwijk	De Zijde	De Heuvel	Prinsenhof	Raadhuiskwartier
	Regentessekwartier	Vruchtenbuurt	Bomenbuurt	Vogelwijk											
Fuut	-	-	-	-	1	4	-	4	5	-	2	-	-	-	
Aalscholver	-	1	2	1	3	5	2	1	3	2	1	-	-	-	
Blauwe Reiger	2	-	2	3	-	2	1	4	-	3	-	-	1	-	
Knobbelzwaan	-	2	-	6	-	4	2	10	3	-	-	-	-	-	
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	2	19	2	-	-	-	-	-	-	
Canadese Gans	-	15	1	-	33	-	29	28	-	-	-	-	-	-	
Nijlgans	-	4	5	7	-	-	1	8	11	8	-	-	-	2	
Krakeend	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	
Wilde Eend	-	5	16	16	25	26	17	7	12	20	8	1	-	-	
Soepeend	-	4	1	1	-	-	-	2	2	36	-	-	-	-	
Kuifeend	-	-	-	-	-	-	7	-	2	3	-	-	-	-	
Fazant	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	
Waterhoen	-	2	3	3	-	6	4	5	1	7	4	-	-	-	
Meerkoet	-	7	13	9	9	15	38	17	7	16	1	2	-	-	
Scholekster	-	2	2	4	5	5	-	4	1	2	10	-	-	-	
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	
Kokmeeuw	-	3	-	2	7	25	12	18	-	16	20	-	-	-	
Stormmeeuw	-	2	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kleine Mantelmeeuw	72	4	58	41	4	1	31	-	5	31	45	-	-	-	
Zilvermeeuw	53	13	22	22	3	33	10	18	8	20	5	-	-	-	
Grote Mantelmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Visdief	-	-	-	-	-	3	-	4	-	3	-	-	-	-	
Stadsduif	5	10	4	5	-	-	4	-	2	7	-	-	-	-	
Holenduif	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Houtduif	50	32	41	34	9	12	17	8	23	21	17	29	-	-	
Turkse Tortel	-	4	3	5	1	7	6	-	-	2	-	13	-	-	
Halsbandparkiet	11	9	29	15	3	-	25	12	3	6	12	14	-	-	
Gierzwaluw	-	15	31	47	-	-	11	6	5	26	3	44	-	-	
Groene Specht	-	-	2	3	-	-	6	-	-	-	-	1	-	-	
Grote Bonte Specht	-	1	8	7	-	-	1	-	-	1	3	1	-	-	
Boerenzwaluw	-	-	-	1	-	27	-	16	-	-	-	-	-	-	
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-	-	
Winterkoning	-	5	18	21	-	-	5	2	8	1	27	7	-	-	
Heggenmus	3	4	8	13	-	-	5	2	7	1	5	7	-	-	
Roodborst	-	5	7	9	-	-	-	1	2	4	8	2	-	-	
Nachtegaal	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Merel	24	20	34	42	12	4	20	12	16	12	47	24	-	-	
Zanglijster	-	1	8	12	-	4	4	-	-	1	1	1	-	-	
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	5	4	-	-	-	-	-	-	
Kleine Karekiet	-	-	2	1	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	
Tuinfluit	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Zwartkop	-	1	8	10	-	-	4	-	4	2	11	-	-	-	
Tijftjaf	-	2	10	17	-	-	12	1	11	4	14	8	-	-	
Fitis	-	1	1	2	-	-	1	-	-	2	-	1	-	-	
Staartmees	-	2	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Pimpelmees	17	13	12	16	-	-	8	8	8	7	23	7	-	-	
Koolmees	15	13	20	26	11	4	12	19	19	8	29	23	-	-	
Boomklever	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Boomkruiper	-	1	9	7	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	
Gaai	2	-	3	6	-	-	2	-	1	3	7	2	-	-	
Ekster	2	7	12	18	13	25	8	13	7	17	17	7	-	-	
Kauw	41	36	41	94	9	27	44	13	55	75	26	65	-	-	
Zwarte Kraai	12	19	11	12	4	-	13	19	4	4	13	5	-	-	
Spreuw	-	-	5	3	29	5	5	56	-	7	-	-	-	-	
Huismus	17	-	-	1	11	-	-	12	-	1	3	-	-	-	
Vink	-	4	2	3	-	1	-	1	3	3	10	2	-	-	
Groenling	5	2	10	10	-	-	8	-	-	1	-	6	-	-	
Putter	-	-	3	7	-	-	7	5	-	-	-	6	-	-	
Sijs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Bomenbuurt: Witte Kwikstaart 1, Spotvogel 1, Braamsluiper 1, Goudhaan 1

Vogelwijk: Dodaars 1, Havik 1, Buizerd 1, Gekraagde Roodstaart 1, Braamsluiper 2, Grasmus 1,

Goudvink 1, Appelvink 2

Leidschenveen: Buizerd 1, Tureluur 1

Ypenburg noord: Zwarte Roodstaart 1, Goudhaan 1, Rietgors 1

Ypenburg Singels/Waterwijk: Ooievaar 1

De Zijde: Bosrietzanger 1

Prinsenhof: Buizerd 1

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2013 (vervolg)
(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Wassenaar				Voorburg				Rijswijk				
	Deyeroord	Oostdorp	De Kievit e.o.	Kerkehout	Voorburg oost	Essesteijn/Damsigt	Voorburg noord/t Loo	Voorburg oud	Voorburg west	Te Werve	De Put e.o.	De Strijp	Steenvoorde zuidwest
Fuut	3	-	-	-	1	4	-	-	-	-	6	-	-
Aalscholver	-	-	-	-	-	2	2	1	-	-	-	-	-
Blauwe Reiger	4	-	-	-	7	2	2	2	2	1	8	5	4
Knobbelzwaan	12	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Canadese Gans	-	-	-	-	-	22	-	-	-	13	41	-	-
Nijlgans	-	-	-	11	2	11	7	2	5	2	17	7	7
Krakeend	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	2	-	-
Wilde Eend	17	2	7	1	12	22	15	12	-	20	23	16	24
Soepeend	-	-	-	-	4	1	-	-	2	-	8	-	-
Kuifeend	3	-	-	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	2
Waterhoen	-	-	-	-	1	16	2	7	-	-	7	3	4
Meerkoet	9	2	1	3	2	14	9	12	5	4	26	7	11
Scholekster	-	-	1	-	2	2	8	-	-	-	2	-	5
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Kokmeeuw	-	-	1	-	5	12	4	12	-	3	12	-	-
Stormmeeuw	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	-	1	2	-	3	33	47	3	-	8	10	-	-
Zilvermeeuw	11	10	-	-	3	2	27	38	6	42	8	-	3
Grote Mantelmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-
Visdief	-	-	-	-	2	8	-	-	-	-	2	-	-
Stadsduif	-	-	-	-	8	-	6	-	-	-	-	-	-
Holenduif	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-
Houtduif	32	19	7	19	28	50	26	20	22	27	46	11	25
Turkse Tortel	9	4	-	3	5	6	1	1	1	2	6	3	2
Halsbandparkiet	15	1	-	-	57	13	16	24	18	7	16	13	9
Gierzwaluw	15	24	-	-	11	15	7	9	4	-	15	-	-
Groene Specht	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	6
Grote Bonte Specht	1	2	1	1	1	2	2	-	2	1	4	1	1
Boerenzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-
Winterkoning	5	4	2	1	3	3	13	5	-	-	25	10	11
Heggenmus	1	3	2	-	7	7	12	5	6	-	10	1	2
Roodborst	4	2	12	-	3	5	5	3	4	1	7	5	-
Nachttegaal	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	29	21	24	19	21	35	23	24	32	9	33	12	17
Zanglijster	-	3	2	3	5	5	5	-	1	-	4	4	2
Rietzanger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Tuinfluit	-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Zwartkop	-	4	2	3	-	5	5	1	-	-	12	-	8
Tjiftjaf	5	2	2	4	3	1	10	3	6	1	11	-	6
Fitis	-	-	-	4	4	-	-	-	-	12	-	-	2
Startaar	-	-	-	-	7	-	3	-	7	-	2	3	-
Pimpelmees	8	2	7	-	3	5	7	12	6	3	14	7	6
Koolmees	21	4	20	7	10	36	18	12	10	14	22	11	10
Boomklever	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-
Boomkruiper	-	2	-	-	1	-	3	1	-	-	4	1	-
Gaai	-	1	-	-	2	2	2	3	4	8	9	1	1
Ekster	7	3	10	4	13	22	11	15	1	3	11	7	10
Kauw	127	57	52	20	95	59	69	26	30	87	43	22	10
Zwarte Kraai	1	2	13	4	11	30	16	14	8	23	27	8	11
Spreeuw	4	4	-	-	3	10	8	2	6	-	2	-	-
Huisemus	1	8	2	1	6	-	4	-	-	-	-	-	3
Vink	3	4	11	4	2	1	-	1	2	-	3	4	1
Groenling	-	1	7	-	-	-	9	1	-	-	7	-	6
Putter	-	-	-	-	1	-	2	5	-	-	2	-	2
Sijs	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	4	3	-

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Voorburg oost: Sperwer 1

Essensteijn/Damsigt: Ooievaar 4

Voorburg noord/t Loo: Grasmus 1

De Put e.o.: Sperwer 1, Buizerd 1, Slechtvalk 1, Kramsvogel 3, Bosrietzanger 1

De Strijp: Grote Gele Kwikstaart 1

Steenvoorde Zuidwest: Grote Canadese Gans 2, Muskuseend 5, Kramsvogel 2, Goudhaan 2

Project ringen ooievaars

Door: Caroline Walta.

Om onderzoek te doen naar de Haagse ooievaarspopulatie startte de HVB in 2012 een ooievaarsringproject, gefinancierd en uitgevoerd vanuit de vereniging. Doel is meer inzicht verkrijgen in o.a. de grootte van de regionale ooievaarspopulatie, herkomst, broedsucces, foerageergebied, trekbewegingen en overleving.

Het ringen gebeurt bij jonge ooievaars op het nest. Aangezien een ooievaar op grote(re) hoogte broedt (zoals hoog gebouw of nestpaal), is een goede voorbereiding van belang:

- regelmatig inventariseren van de nesten, met als doel de aanwezigheid en leeftijd van de jongen bepalen (voor het ringen moeten de jongen minimaal vier weken en maximaal zes weken oud zijn). Om de vogels zo min mogelijk te storen gebeurt dit vanaf de grond (met telescoop);
- bepalen of ringen mogelijk is (o.a. wordt gelet op de conditie van de vogels en de veiligheid van de ringer);
- verkrijgen toestemming van eigenaren/beheerders van terreinen/gebouwen en desbetreffende gemeenten en politiekorpsen;
- inschakelen van klimexpert voor het op een veilige en professionele wijze bereiken van de hooggelegen nestlocaties, afstemmen met de gecertificeerde ringers van Vogelringstation Meijndel, informeren van eventuele overige betrokkenen

De lente van 2013 bracht echter weinig jonge ooievaars voort. Mogelijke oorzaken zijn het aanhoudend koude en natte voorjaar en territoriumstrijd tussen diverse oudervogels. Op drie nesten konden wij jongen ringen.

Naast vogelaars die zich actief inzetten om ringen af te lezen, kan iedereen die een ring afleest deze melden via www.vogeltrekstation.nl. Deze informatie is zeer welkom en waardevol voor de projecten.

Voor de enthousiaste medewerking danken wij Stichting Ooievaars Research en Knowhow (STORK, www.ooievaars.eu), klimexpert Peter Waenink (www.bomenkapper.nl) en ringers Vincent van der Spek en Maarten Verrips van VRS Meijndel.

Resultaat 2013

Nestlocatie (plaats)	Ringdatum	Aantal jongen	Vervolg
Molen de Vlieger (Voorburg)	6 juni	2 (en er lag nog 1 dood jong in het nest)	2 nov: 1 jong houdt zich nog op in de regio
Smaragdhorst (Den Haag)	6 juni	2 (één jong was nog te klein om te ringen)	9 aug: jong voor het laatst gezien in de regio
Don Bosco (Rijswijk)	14 juni	2	16 aug: 1 jong overleden in Vogelasiel De Wulp aan inwendige bloedingen na botsing met raam Spinetstraat Rijswijk*
Totaal geringd		5	

Ooievaarswintertelling

Door: Caroline Walta.

Tijdens de landelijke ooievaarswintertelling (12-13 januari 2013) zijn in de Haagse regio 37 ooievaars waargenomen. In de winterperiode is tijd gestoken in het aflezen van de ringen en is de herkomst van deze ooievaars achterhaald. Het blijkt dat tevens ooievaars verder uit de omgeving zich in de winter in Den Haag ophouden.

In het broedseizoen hechten de Haagse ooievaarsparen erg aan hun territorium en dulden ze rondom het nest geen soortgenoten. We kunnen stellen dat zij

in het winterseizoen in groepen in en rond onze stad naar voedsel zoeken. Belangrijke gebieden zijn veld Reigersbergen (Bennoordenhout) en de Duivenvoerdse-Veenzijdse polder (tussen Den Haag en Wassenaar).

Meer informatie over o.a. de landelijke gegevens kunt u terugvinden op de website www.ooievaars.eu van Stichting Ooievaars Research en Knowhow (STORK)

Ringgegevens overwinterende ooievaars Den Haag e.o.

Ringnummer	Ringjaar*	Ringplaats	Geslacht	Broedvogel (huidige nestplaats)
M5909/074	2004#	België, Mechelen	man	Molen de Vlieger (Voorburg)
M5839/0625	2006	België, Mechelen	vrouw	Oostvlietweg (Leidschendam)
M5685/031	2002#	België, Mechelen	man	Hertenkamp (Delft)
9000368	2006#	Den Haag, Vogelasiel De Wulp	man	Koekamp (Den Haag)
9165	2008	Noord-Holland, Heemstede	man	Smaragdhorst (Den Haag)
9163	2008	Noord-Holland, Heemstede	onbekend	onbekend
2050	1993	Utrecht, Woerden	man	Don Bosco (Rijswijk)
1907	1993	Gelderland, Herwijnen	vrouw	Marlot (Den Haag)
1536	1991	Groot-Ammers, Het Liesveld	man	Kasteel (Wassenaar)
1398	1991	Wassenaar, Van Ommerenlaan	man	't Geertje (Zoeterwoude)
2400	1994	Wassenaar, Dierenpark	onbekend	Wijk bij Duurstede
2E344	2012	Utrecht, Woerden	onbekend	onbekend (nog jonge vogel)

*) alle vogels zijn als jong geringd op het nest, # deze vogels zijn later als 1e of 2e jaars vogel geringd.

Ooievaarsnesten

Door: Caroline Walta.

Hieronder geven wij u een overzicht van de in onze regio bekende ooievaarsnesten en het broedresultaat van de afgelopen drie jaar.

Nestlocatie (plaats)	Bezetting nest			Aantal uitgevlogen jongen		
	2013	2012	2011	2013	2012	2011
Parelmoerhorst (Den Haag)	nee	ja	ja	0	3	3
Smaragdhorst (Den Haag)	ja	ja	ja	2	2	3
Suzannaland (Den Haag)	ja	ja	ja	1	1	0
Marlot (Den Haag)	nee	nee	ja	0	0	2
Britse School (Den Haag)	ja	ja	ja	0	0	2
Koekamp (Den Haag)	nee	ja	ja	0	1	2
Uithof (Den Haag)	ja	-	-	1	-	-
Molen de Vlieger (Voorburg)	ja	ja	ja	2*	3*	2
Oostvlietweg (Leidschendam)	ja	ja	ja	2	0	2
Noortheylaan (Leidschendam)	ja	ja	-	0*	1	-
Don Bosco (Rijswijk)	ja	ja	ja	2*	2	4
Kasteel (Wassenaar)	ja	ja	ja	0	0	2
Acacialaan (Wassenaar)	ja	ja	-	0	0	-

- = nest(paal) was er nog niet

*) Toelichting:

2013

Algemeen: broedseizoen aanhoudend koud en nat; veel territoriumstrijd.

Molen de Vlieger (Voorburg)

- plotselinge dood van ooievaar-man, start bijvoederactie vrouw, twee jongen gered;
- bij het ringen één recent dood jong op het nest gevonden.

Noortheylaan (Leidschendam)

- bij inventarisatie één dood jong op het nest gevonden.

Don Bosco (Rijswijk)

- één jong na het uitvliegen verongelukt (ringgegevens: 16 augustus in Vogelasiel De Wulp).

2012

Smaragdhorst (Den Haag)

- één jong na uitvliegen gezien in Frankrijk aan de voet van de Pyreneeën (geringde vogel gezien op: 31 oktober 2013).

Molen de Vlieger (Voorburg)

- drie jongen na het uitvliegen verongelukt (geringde vogel gevonden op: 5 en 24 juli 2012 in Voorburg; 15 januari 2013 in Frankrijk).

Don Bosco (Rijswijk)

- één jong na uitvliegen verzwakt opgevangen in Vogelasiel De Wulp, na vrijlating gezien in Oostvoorne polders (ringgegevens: 22 april 2013).

De nesten zijn voornamelijk geïnventariseerd door Caroline Walta, met welkome aanvullingen van Martin van de Reep.

De HVB dankt Stichting Ooievaars Research en Knowhow (STORK, www.ooievaars.eu) voor advies en informatie.

Weet u een nest in de regio dat nog niet op deze lijst staat? Wij horen het graag (info@haagsevogels.nl).

Diverse activiteiten van anderen

In en rond het werkgebied van de Haagse Vogelbescherming zijn ook diverse andere groeperingen actief met het inventariseren en beschermen van vogels. Hieronder een verslag van hun activiteiten. Op hun website is nadere informatie daarover beschikbaar.

Vogelwerkgroep Solleveld

Oppervlakte: ca. 350 ha
 Contactpersoon: Ton van Schie
 Telling: BMP-methode (telgegevens naar Sovon gestuurd)
 Website: www.vogelsinhetwestland.nl

Solleveld omvat de deelgebieden Ockenburgh, Hyacintebos/van Leijdenhof, Ockenrode/Dorestad, het waterwingebied van Dunea en de zeekering van het Hoogheemraadschap Delfland. Het gebied wordt jaarlijks door veertien vrijwilligers geteld en de resultaten worden na autoclustering digitaal doorgezonden naar Sovon.

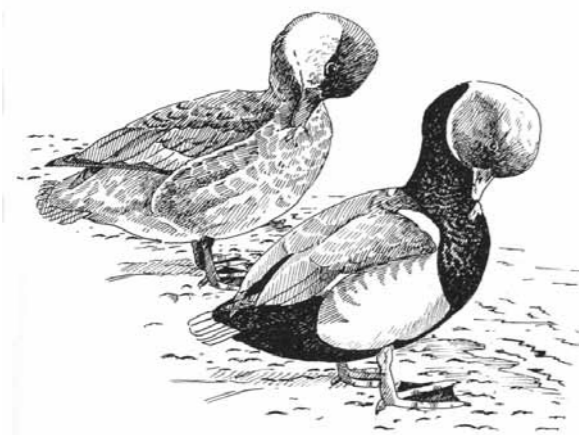
Vogelringstation Meijndel

Contactpersoon: Vincent van der Spek
 Jaaroverzicht aantallen: <http://trektellen.nl/totalen.asp?s=0&telpost=403&site=0&land=1&taal=1&jaar=2013>

Het vogelringstation Meijndel levert een belangrijke bijdrage aan de wetenschappelijke gegevens van trekvogels langs de Nederlandse kust. De gegevens worden actueel bijgehouden op de website trektellen.nl. In de tabel hiernaast zijn de complete aantallen gevangen en geringde vogels op soort terug te

De weersomstandigheden waren in 2013 duidelijk een handicap voor de tellers: het bleef lang ongevoelbaar koud en guur weer tot diep in het voorjaar. In 2013 zijn er 69 soorten vastgesteld en 1402 territoria tegen 67 soorten en 1579 territoria in 2012. De aalscholverkolonie blijft flink groeien: van 59 paren naar 94 paren in 2013; de boomleeuwrik en de grauwe vliegenvanger waren eindelijk na vele jaren weer present met ieder twee paren. De koekoek was in 2013 voor het eerst afwezig. De tellijst van Solleveld staat opgenomen in de tabel "Andere gebieden" op de pagina's 36 t/m 41.

vinden. Het totaal aantal werkuren staat op 465, hetgeen overeenkomt met 58 volle werkdagen, waarvan vanzelfsprekend de meeste tijdens de trektijd in het ringstation werden doorgebracht. Waarbij het weer opvalt dat specifiek januari kramsvogelmaand is en kleine karekieten zich evenals de zwartkop en masse vanaf eind juli tot september in beweging zetten. Dit jaar dus de hele tabel gepubliceerd. Met een beetje passen en meten paste hij net op de pagina.

Krooneenden

Totalen VRS Meijndel (Wassenaar) 2013

alle maanden 2013

Soort	Jan	Feb	Maa	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Totaal	Nieuw geringd	Teruggevangen	Maximum	Presentie (%)	Presentie (dagen)	Eerste	Laatste
1 Sperwer	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	1	27-sep	27-sep	
2 Buizerd	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	15-jan	15-jan	
3 Kwartel	0	0	0	0	0	3	0	6	0	0	0	0	9	9	0	3	7	7-aug	26-aug	
4 Wateral	0	0	0	0	0	0	0	2	13	17	4	0	36	36	0	10	13	2-okt	8-nov	
5 Porseleinhoen	0	0	0	0	0	0	0	9	0	0	0	0	9	9	0	3	5	2-aug	26-aug	
6 Goudplevier	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	29-aug	29-aug	
7 Bekje	0	0	1	0	0	0	0	0	4	2	0	0	7	7	0	3	5	31-okt	16-nov	
8 Watersnip	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3	3	0	2	2	24-aug	24-aug	
9 Regenwulp	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	7-aug	7-aug	
10 Wulp	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2	2	2	2	20-jan	22-jan	
11 Groenpootruiter	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	2	0	1	2	21-jul	20-aug	
12 Wilget	0	0	0	0	0	5	4	0	0	0	0	0	9	9	0	2	8	7-jul	7-aug	
13 Bosruiter	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1-aug	1-aug	
14 Stormmeeuw	12	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	16	15	0	4	8	7-jan	17-aug	
15 Gierzwaluw	0	0	0	0	0	0	13	0	0	0	0	0	13	12	1	6	7	10-jul	27-jul	
16 IJsvogel	0	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0	4	4	0	2	4	3	14-jul	26-sep
17 Draaihals	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	7	5	2	2	5	4	20-aug	27-aug
18 Grote Bonte Specht	0	0	0	0	0	2	1	0	0	1	0	0	4	3	1	1	5	4	18-jun	18-okt
19 Kleine Bonte Specht	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	4	4	0	2	4	3	6-jul	23-jul
20 Boomleeuwrik	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0	2	1	1	19-okt	19-okt
21 Veldleeuwrik	7	0	0	0	0	0	0	0	0	200	2	0	209	207	2	179	8	7	15-jan	8-nov
22 Boompieper	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	3	3	0	1	4	3	7-aug	6-sep
23 Graspieper	2	0	0	0	0	1	0	102	39	0	0	0	144	143	1	29	19	16	26-jan	19-okt
24 Grote Gele Kwikstaart	0	0	0	0	0	0	0	0	7	9	0	0	16	16	0	4	8	7	21-sep	16-okt
25 Witte Kwikstaart	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	23-aug	23-aug
26 Winterkoning	0	0	0	1	1	1	6	8	7	9	4	0	37	28	9	3	31	26	6-apr	15-nov
27 Heggenmus	0	0	0	6	2	4	7	17	36	4	5	0	81	69	12	11	45	38	6-apr	15-nov
28 Roodborst	2	0	0	1	0	4	2	16	97	62	24	0	208	190	18	37	45	38	15-jan	17-nov
29 Nachtegaal	0	0	0	5	3	11	27	28	1	0	0	0	75	58	17	8	38	32	21-apr	6-sep
30 Blauwborst	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	7-aug	7-aug
31 Gekraagde Roodstaart	0	0	0	1	2	4	10	10	7	0	0	0	34	30	4	4	25	21	28-apr	25-sep
32 Paapje	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	2	0	1	2	2	23-aug	27-aug
33 Roodborsttapuit	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2	2	0	1	2	2	20-aug	22-sep
34 Merel	3	0	0	1	0	3	5	2	2	18	22	2	58	50	8	9	29	25	19-jan	7-dec
35 Kramsvogel	693	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	695	665	30	222	15	13	15-jan	15-nov
36 Zanglijster	0	0	0	2	0	1	2	1	20	45	6	1	78	72	6	11	29	25	21-apr	7-dec
37 Koperwiek	2	0	0	0	0	0	0	0	0	15	2	0	19	19	0	5	12	10	15-jan	8-nov
38 Grote Lijster	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	2	1	1	17-jan	17-jan
39 Sprinkhaanzanger	0	0	0	0	1	2	31	90	12	0	0	0	136	113	23	11	42	36	12-mei	28-sep
40 Snor	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	4	4	0	2	4	3	14-aug	27-aug
41 Waterrietzanger	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	7-aug	7-aug
42 Rietzanger	0	0	0	1	0	0	4	18	1	0	0	0	24	24	0	7	16	14	21-apr	26-sep
43 Bosrietzanger	0	0	0	0	0	2	20	23	2	0	0	0	47	44	3	6	27	23	7-jun	27-sep
44 Kleine Karekiet	0	0	0	0	3	4	56	489	36	9	0	0	597	527	70	54	59	50	12-mei	19-okt
45 Grote Karekiet	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	2	0	1	2	2	23-jul	7-aug
46 Spotvogel	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	2	0	1	2	2	14-aug	20-aug
47 Sperwergrasmus	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	23-aug	23-aug
48 Braamsluiper	0	0	0	2	4	5	16	7	2	0	0	0	36	36	0	6	28	24	21-apr	27-sep
49 Grasmus	0	0	0	2	8	27	41	54	5	0	0	0	137	101	36	13	46	39	21-apr	4-sep
50 Tuinfluits	0	0	0	0	3	1	12	99	9	2	0	0	126	125	1	13	35	30	12-mei	19-okt
51 Zwartkop	0	0	0	1	2	6	36	161	387	164	12	0	769	753	16	74	68	58	21-apr	15-nov
52 Tjiftjaf	0	0	0	8	1	9	49	32	38	32	3	0	172	166	6	13	56	48	6-apr	15-nov
53 Siberische Tjiftjaf	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1	0	5	5	0	2	5	4	6-okt	8-nov
54 Fitis	0	0	0	14	6	12	89	50	2	0	0	0	173	158	15	16	40	34	21-apr	26-sep
55 Noordse Fitis (spp aedreula)	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2	2	0	1	2	2	26-aug	27-sep
56 Goudhaantje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	4	0	17	17	0	6	9	8	6-okt	15-nov
57 Vuurgoudhaantje	0	0	0	0	0	0	0	1	16	34	15	0	66	62	4	10	21	18	28-aug	17-nov
58 Bonte Vliegenvanger	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	3	3	0	1	4	3	20-aug	6-sep
59 Baardmannetje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1	1	7	6	1	3	5	4	16-okt	7-dec
60 Staartmees	0	0	0	5	1	2	1	2	0	7	14	0	32	26	6	13	13	11	6-apr	8-nov
61 Glanskop	0	0	0	0	0	3	3	1	1	0	0	0	8	7	1	3	7	6	30-jun	21-sep
62 Pimpelmees	1	1	0	4	0	17	52	21	40	44	110	3	293	259	34	39	52	44	16-jan	7-dec
63 Koolmees	4	0	0	6	4	36	149	29	15	48	37	0	328	281	47	26	59	50	15-jan	17-nov
64 Boomkruiper	0	0	0	0	0	0	16	4	2	5	2	0	29	22	7	4	19	16	6-jul	2-nov
65 Buidelmees	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	2	0	1	2	2	19-okt	2-nov
66 Gaai	5	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	7	2	5	1	8	7	15-jan	30-jun
67 Zwarte Kraai	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	7-jun	7-jun
68 Spreeuw	1	0	0	0	0	1	18	0	0	3	3	0	26	26	0	6	18	15	15-jan	8-nov
69 Ringmus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	0	2	1	1	15-nov	15-nov
70 Vink	0	0	0	1	0	0	1	1	2	1	6	0	12	12	0	2	11	9	28-apr	17-nov
71 Keep	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	1	15-nov	15-nov
72 Groenling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	2	0	1	2	2	16-okt	8-nov
73 Putter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	1	1	1	19-okt	19-okt
74 barmseis spec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	1	8-nov	8-nov
75 Grote Barmseis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	6	0	18	18	0	5	6	5	16-okt	15-nov
76 Kleine Barmseis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	3	0	9	9	0	3				

Weidevogelwerkgroep Nootdorp-Leidschendam

Website: www.wgnl.nl

Contactpersoon: Martin van de Reep

Gegevens verzonden naar land-
schapsbeheer Nederland

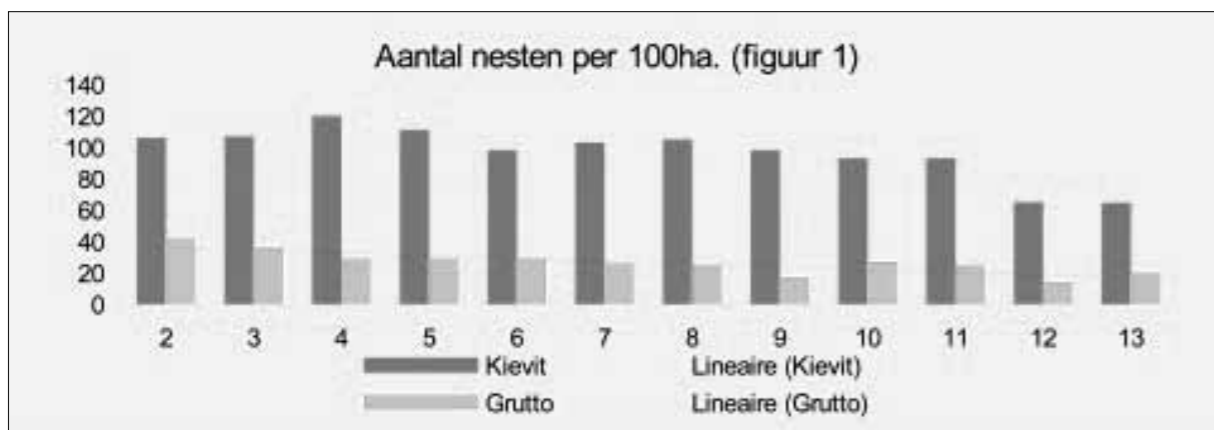
Het seizoen

Het afgelopen seizoen kenmerkte zich door een heel koud en droog voorjaar. Insecten en bodemdieren waren mondjesmaat beschikbaar. Hierdoor duurde het 'opvetten' van de teruggekeerde weidevogels aanmerkelijk langer en werd de eileg uitgesteld. De eerste broeders stopten zelfs met broeden. Ook de grutto nam veel tijd om het broedterritorium te gaan bezetten en toen het eerste grutto-ei al was gevonden liepen er nog steeds groepen van wel zeventig grutto's in de polder te foerageren. Veel grutto's zochten naar voedsel in de haast drooggevalen sloten. Jammer dat er door het Hoogheemraadschap zo star wordt omgegaan met de peilniveaus. Heel verheugend was ook weer te constateren, dat er ten minste drie paar zomertalingen in ons gebied vertoefden en dat er zelfs een broedgeval is waargenomen.

De oproep voor nieuwe vrijwilligers heeft in 2013 tot veel reacties geleid. Uiteindelijk zijn er drie vrijwilligers geweest die zich helaas al weer vrij snel afgemeld hebben, maar zijn er negen vrijwilligers actief bezig geweest met het beschermingswerk. Geweldig! Het blijkt dat de predatie in de Drooggemaakte Grote polder en de Nieuwe Driemanspolder erg hoog is en grotendeels te wijten is aan de vos, hoewel ook

de kraaien en een hermelijn behoorlijk huis hebben gehouden. Deze predatie is vooral te wijten aan het feit, dat er al vrij vroeg in het jaar een gebrek aan muizen was. Waarschijnlijk is dit het gevolg geweest van het koude en natte voorjaar. Predatoren als vos en hermelijn gebruiken voor een groot deel muizen als stapelvoedsel. Bij gebrek aan voldoende muizen gaan ze dan snel over op predatie van grondbroeders zoals 'onze' weidevogels. In 2014 willen we dit met een Wildlife Camera proberen vast te leggen. In 2013 scoren we dus heel slecht met een minimaal uitkomstpercentage van 48,8%, een maximale predatie van 34%, een maximaal verlies van 3,6% bij werkzaamheden (voornamelijk veroorzaakt door predatie door kokmeeuwen) tijdens het bewerken van het land en een aantal onbekende verliezen van 12%.

In het afgelopen jaar is Landschapsbeheer Zuid-Holland met het Erfgoedhuis en het Zuid-Hollands Landschap gefuseerd tot één samenwerkingsverband om daarmee de wens van de provincie ten uitvoer te brengen om het vrijwilligerswerk te bundelen in 'De Groene Motor'. Minder blij verrast werden we medio 2013 door de mededeling dat Landschapsbeheer Zuid-Holland zich per 31 december 2013 zou opheffen. Gelukkig heeft de provincie, na veel protestre-acties van de Zuid-Hollandse groene clubs, Ed de Meijer en Hein Krantz, tot 1 maart 2014 de kans geboden om als kwartiermakers, met de overgebleven fusiepartners, er voor te zorgen dat de activiteiten van Landschapsbeheer Zuid-Holland vrijwel naadloos kunnen worden overgenomen. Alle hulde dus voor deze actieve natuurbeschermers!! Alle acties zijn tot maart 2014 te volgen op <http://www.startdegroenemotor.nl>

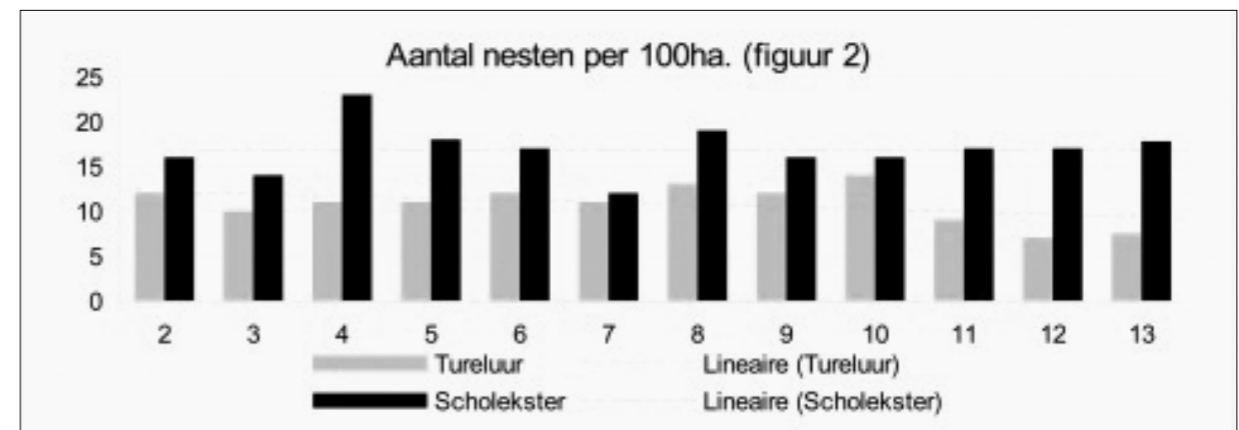

Kievit

In het begin van 2012 zijn er veel slachtoffers onder de kieviten door de tweede koudegolf en de langdurige sneeuwval. Er is in Frankrijk toen melding gemaakt van de massale vondst van dode kieviten langs de snelweg, waar de vogels op de door pekkel sneeuwvrije stukken nog enig voedsel probeerden te vinden. Het is dan ook goed om te constateren, dat het aantal kieviten per hectare vrijwel gelijk is aan het aantal in 2012. Kwalijk is echter wel dat door de sterke achteruitgang van 2012 een haast onomkeerbare daling van de aantallen is ingezet

Grutto

Na het dramatische jaar 2012 waarin maar weinig grutto's tot broeden zijn gekomen, is er in 2013 enige verbetering opgetreden. Door de late maaidata zijn er dus wel veel legsels uitgekomen, maar dit is tevens ook een nadeel. Omdat de gemiddelde maaidatum vrijwel gelijktijdig met de datum van het uitgesteld maaien viel, was er op veel plekken weinig mozaïek en dus weinig voedsel voor de kuikens. De inzet van 'last minute' beheer heeft dit op veel plaatsen nog enigszins kunnen compenseren. Duidelijk dus een aandachtspunt om in jaren met een late maaidatum extra aandacht te besteden aan het instellen van 'last minute' percelen. Bedrijven die dus percelen met 'last minute' beheer hebben aangeboden verdienen een dikke pluim!

Scholekster

Hoewel het landelijk erg slecht gaat met de scholekster, zien we bij ons in het gebied een aardige stabilisatie. Mogelijk dat de toename van de oppervlakte maislandpercelen meer scholeksters naar de polder trekt? Feit is echter wel, dat er door de hoge predatie maar heel weinig vliegvlugge scholeksters worden waargenomen. Leuk is in ieder geval te weten dat uit het in 2013 ingestelde ringonderzoek is gebleken dat 'onze scholeksters' hun winterverblijf rond de Oosterschelde hebben.

Tureluur

De laatste drie jaar zien we een duidelijke afname van het aantal gevonden tureluurnesten! Hiervoor is geen aanwijsbare oorzaak aan te geven. Maar prettig is te constateren dat er toch redelijk wat jongen zijn gezien.

Het koude voorjaar in relatie tot uitgesteld maaien

In 2012 was er voor de kievit en de tureluur nog geen waarneembaar effect te meten, maar het afgelopen jaar werden de jongen drie weken later geboren. Voor de grutto en de scholekster liep dat zelfs op tot 24 dagen. Dit betekent dat in 2013 het positieve effect van het uitgestelde maaien met ten minste drie weken is bekort. Omdat het maaien dus op veel plaatsen samenviel met het maaien van de percelen met een uitgestelde maaidatum, was er niet veel mozaïek meer over. De jonge weidevogels waren in 2013 dus uitsluitend op de percelen met 'last-minute' beheer en de enkele hooilandpercelen aangewezen. Als dit volgend seizoen dus weer aan de orde is, is het van groot belang om zo veel mogelijk 'last-minute' beheer toe te passen.

Soort	Totaal	Bekend	Uit	Niet uit	% uit	Pred.	Bew.	Werk.	Verl.	Ov.	Onb.
Canadese gans	5	4	4	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Eend onbekend	1	1	1	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Grutto	61	53	20	33	37.74	31	0	2	0	0	0
Kievit	258	236	127	109	53.81	55	0	10	5	0	39
Krakeend	3	3	1	2	33.33	2	0	0	0	0	0
Kuifeend	8	7	3	4	42.86	4	0	0	0	0	0
Meerkoet	15	15	8	7	53.33	7	0	0	0	0	0
Scholekster	71	63	27	36	42.86	25	0	2	1	0	8
Slobeend	8	8	1	7	12.50	4	0	0	1	0	2
Tureluur	23	20	10	10	50.00	9	0	0	0	0	1
Wilde eend	7	7	2	5	28.57	5	0	0	0	0	0
Zomertaling	1	1	0	1	0.00	0	0	1	0	0	0
Totaal			204	214	48.80	142	0	15	7	0	50
% van bekend resultaat	461	418	48.8	51.2	48.80	33.97	0	3.59	1.67	0	11.96

Er zijn in 2013 461 nesten beschermd, wat overeenkomt met het aantal in 2012.

Met een uitkomstpercentage van slechts 48,8% is dit het slechtste jaar ooit. Duidelijk is te zien dat dit

lage percentage wordt veroorzaakt door de enorm hoge predatie van 34%; de hoogste predatie tot dit moment was in 2006 met 30%. Voorwaar een dieptepunt in 2013.

Beschermingsactiviteit

Beschermingshandeling

Soort	Totaal	Bekend	Uit	Niet uit	% uit	Pred.	Bew.	Werk.	Verl.	Ov.	Onb.
Totaal			105	29		15	0	7	0	0	7
% van bekend resultaat	139	134	78.36	21.64	78.36	11.19	0	5.22	0	0	5.22

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat van de beschermde nesten 78.36% is uitgekomen, terwijl het uitkomstpercentage bij alle nesten (zie tabel 2) maar 48,8% is. Het is dus niet zo dat nestbescherming per definitie leidt tot een hogere predatie. Dit is ook gebleken bij percelen waarbij de ene helft werd beschermd en de andere helft alleen met de verrekijker is geobserveerd. Het aantal nesten dat gepredeerd werd was nagenoeg gelijk. Het percentage predatie is dus veeleer afhankelijk van de predatiedruk.

Wetenswaardigheden

In de Bieslandsepolder bij het plas-dras gebiedje heeft een kluut gebroed en hebben visdiefjes genesteld op de vloten die afgelopen winter zijn aangelegd. Verder heeft er aan de rand van het gebied, waar andere jaren reigers broeden, nu een lepelaar drie jongen groot gebracht die dagelijks in de polder zijn gezien. Super bijzonder was de waarneming op 19 mei van een kortteenleeuwrik. Het vogeltje is zo groot als een heggenmus en vermoedelijk een exemplaar uit noord/midden Afrika. In de literatuur zijn geen vergelijkbare ondersoorten aangetroffen met zo'n karakteristieke baardtekening.

Ringproject

Binnen enkele jaren zal de bestemming van de Nieuwe Driemanspolder veranderen van weidevogelgebied met akkerland tot waterberging en recreatie. Omdat er nu nog veel weidevogels broeden, is het interessant om na te gaan waar de weidevogels zich zullen gaan vestigen wanneer de bestemmingswijziging daadwerkelijk wordt doorgevoerd. Als onderdeel van dit project zijn in de Nieuwe Driemanspolder achttien scholeksters van een kleurring-combinatie voorzien. De kleurringcombinatie komt overeen met het systeem dat door Sovon bij Wadertrack wordt toegepast. Wanneer er mensen zijn die een kleurringcombinatie aflezen, dan kan de combinatie ingevoerd worden in het programma dat te vinden is op www.wadertrack.nl of per mail naar reespos@casema.nl. Uiteraard is een waarneming met foto nog mooier. Inmiddels zijn de eerste wintermeldingen binnen van vijf gekleurde scholeksters. Vier scholeksters blijken in de Oosterschelde te overwinteren, terwijl een vijfde scholekster aan de Noordzeekust bij de Haringvlietsluizen overwintert.

Veenweidegebieden tussen Leiden - Den Haag

Door Adri Remeeus

In het voorjaar van 2013 werd een weidevogelinventarisatie uitgevoerd in het werkgebied van de Agrarische Natuurvereniging Santvoorde. Dit gebied is gelegen tussen Den Haag, Katwijk en Leiden. De inventarisatie werd verricht in opdracht van de ANV Santvoorde. Deze vereniging is een gezamenlijk initiatief van lokale boeren, tuinders en natuurbeschermers. De uitgangspunten van de vereniging zijn het gebied groen en onbebouwd te houden door landbouw en het beheer van natuur, het landschap en milieu duurzaam te laten samengaan.

De inventarisatie had tot doel een beeld te verkrijgen van de aanwezigheid en verspreiding van territoriumhoudende weidevogels op de agrarische gronden binnen het werkgebied.

Zo'n gebiedsdekkende inventarisatie is noodzakelijk om in aanmerking te komen voor de financiële vergoedingen verbonden aan de Subsiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer. Door het nemen van gerichte

maatregelen, zoals het beschermen van de nesten en het instellen van een rustperiode, waarin percelen niet bewerkt of gemaaid mogen worden, hoopt men ervoor te zorgen dat de weidevogels de tijd krijgen om hun eieren uit te broeden en hun jongen groot te brengen. De pakketten worden voor een periode van zes jaar afgesloten. Tot nu toe had de subsidieregeling vooral een individueel karakter. Inmiddels is bij Economische Zaken het inzicht ontstaan, dat deze versnippering van het agrarisch natuurbeheer niet heeft opgeleverd wat oorspronkelijk werd beoogd. Er worden dan ook stappen gezet om in 2016 te komen tot een meer selectieve inzet van agrarisch natuurbeheer. De kernpunten zijn: verbetering van de ecologische effectiviteit van agrarisch natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer vooral in te zetten in gebieden met goede omstandigheden en, mede om de uitvoeringskosten te drukken, werken met collectieven. Een belangrijk onderdeel daarbij is de professionalisering van de huidige agrarische natuurverenigingen naar professionele collectieven. De inventarisatie werd uitgevoerd volgens de BMP-methode. BMP staat voor Broedvogel Monitoring Project en is een methodiek om vast te stellen hoeveel broedvogels er in een bepaald gebied voorkomen.

Deelgebied	Wintertaling	Zomertaling	Krakeend	Slobeend	Kuifeend	Bergeend	Knobbelzwaan	Scholekster	Kievit	Wulp	Grutto	Tureluur	Visdief	Totale per gebied
DVP1			18	2	18		1	9	19	4	7	8		86
DVP2			12		2	1	4	6	9	2	2	1		39
DVP3	1		20	4	8	1	1	21	44		18	17	2	138
Raaphorst			19	1	2		1	13	17		9	7		69
Duivenvoorde			4					2	5					11
Papenweg - Zuidwijk		1	48	2	18	5	5	37	101		53	32		302
Papenweg zuid			1		2		1	3	12		2			21
Oranjepolder			8		6	1		8	18		10	5		56
Knippolder			2		1			6	10		1	3		23
Oostdorper	1				1		1	2	11			1		17
Ruijgelaan/Zonneveld			2					3	7			1		13
Ommedijksche			6		3	1	1	5	9		1	1		27
Rust & Vreugd					3		1	3	1					8
Reigersbergen/Marlot			4					3	9					16
Totaal	2	1	144	9	64	9	16	121	272	6	103	76	2	825

Het onderzochte gebied bestaat uit zeven polders die deel uit maken van het Hoogheemraadschap Rijnland en uit twee gebieden die in het Hoogheemraadschap Delfland liggen, namelijk de weilanden bij landgoed Rust & Vreugd en de weilanden tussen het Haagsche Bosch, Reigersbergen en Marlot. De totale oppervlakte aan weilanden inclusief sloten en vaarten bedraagt ruim 1051 hectare. In de weilanden van ANV Santvoorde werden in totaal dertien doelsoorten en Sovon weidevogelsoorten als broedvogel vastgesteld. Van deze soorten staan er zes op de Rode Lijst van bedreigde en/of kwetsbare vogelsoorten. Te weten: Slobeend, Zomertaling, Wintertaling, Grutto, Tureluur en Visdief. Daarnaast werden nog zeven andere broedsoorten in het onderzoeksgebied aangetroffen, namelijk Krakeend, Kuifeend, Bergeend, Knobbelswaan, Scholekster, Kievit en Wulp. Hieronder volgt een overzicht van de aantallen vastgestelde territoria per polder.

De Kievit was met 272 territoria de talrijkste broedvogel, gevolgd door Krakeend (144 territoria) en Scholekster (121 territoria).

De vraag is hoe het werkgebied van Santvoorde zich kwalificeert als weidevogelgebied. Dat wordt duidelijk door de broedpaardichtheden in Santvoorde te vergelijken met de vereiste broedpaardichtheden (de 'instapeisen') in de SAN/SNL-pakketten.

Met name de Krakeend heeft een hoge dichtheid in vergelijking met de gemiddelde dichtheid in de weidegebieden van Natuurlijk Platteland West in 2006, hoewel de dichtheden daar inmiddels ook zullen zijn toegenomen. De Kuifeend en de Scholekster scoren qua dichtheid eveneens hoger. Kievit, Grutto en Tureluur scoren inmiddels lager. Ook de Slobeend blijft duidelijk wat achter bij de gemiddelde dichtheid.

Voor de overige soorten is het voorkomen te gering om een betekenisvolle vergelijking te kunnen maken. Bij een vergelijking tussen de verschillende polders valt op, dat de Papenwegse polder, de Zuidwijkse polder en de Oranjepolder een hoge weidevogeldichtheid kennen. Ook het noordelijke deel van de Duivenvoordse-Veenzijdse Polder (DVP3) valt in positieve zin op. Daarentegen heeft met name de Raaphorstpolder (RHP), een stevige veer moeten laten. Met 36,5 kritische soorten per 100 ha voldoet deze polder niet meer aan de instapeis van zeer soortenrijk weidevogelgebied, maar nog wel net aan de instapeis van soortenrijk weidevogelgebied. Net

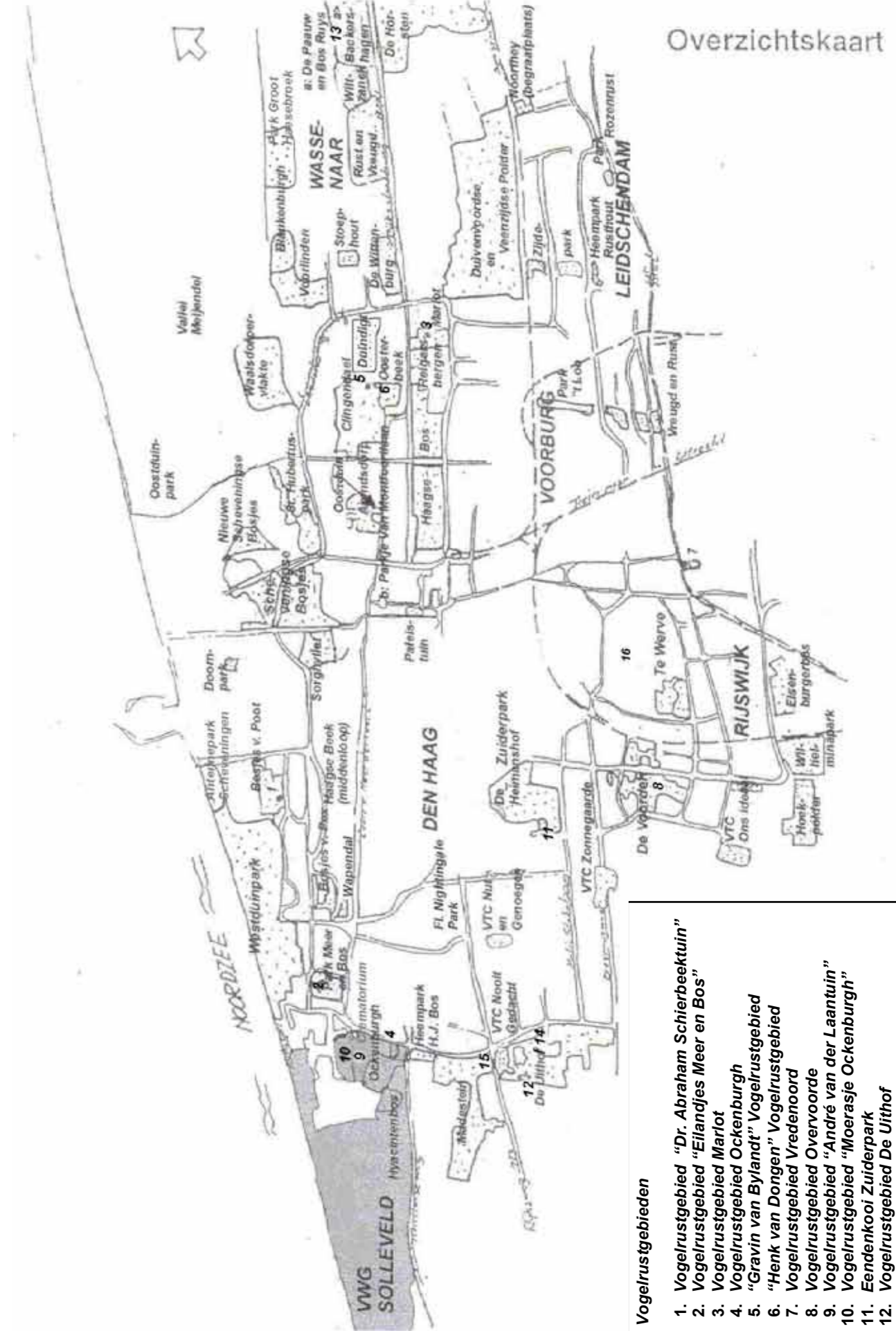

Wintertaling

als in 2010 is ook in 2013 de Krakeend hier wel een bepalende soort.

Opvallend is ook de hoge weidevogeldichtheid in de Oranjepolder tussen de Horstlaan en Rosenburgh. Deze kleinschalige polder (27 hectare) voldoet met 107,4 "kritische" weidevogelparen per 100 hectare aan de zwaarste instapeis. De Grutto heeft hier een bolwerkje met tien paren. De Duivenvoordse-Veenzijdse Polder, van oudsher een bastion voor weidevogels, had de afgelopen jaren stevig ingeleverd, herstelde zich plaatselijk in 2010 en hield dat niveau ongeveer vast. De gemiddelde dichtheid van kritische weidevogelparen ligt met 40 broedparen per 100 hectare op een prima niveau, namelijk dat van soortenrijk weidevogelgebied.

Het volledige rapport is in te zien op de site van de Haagse Vogelbescherming.

- Vogelrustgebieden**
1. Vogelrustgebied "Dr. Abraham Schierbeektuin"
 2. Vogelrustgebied "Eilandjes Meer en Bos"
 3. Vogelrustgebied Marlot
 4. Vogelrustgebied Ockenburgh
 5. "Gravin van Bylandt" Vogelrustgebied
 6. "Henk van Dongen" Vogelrustgebied
 7. Vogelrustgebied Vredenoord
 8. Vogelrustgebied Overvoorde
 9. Vogelrustgebied "André van der Laantuin"
 10. Vogelrustgebied "Moerasje Ockenburgh"
 11. Eendenkooi Zuiderpark
 12. Vogelrustgebied De Uithof
 13. Vogelrustgebied "Paroussia"
 14. Vogelrustgebied "De Uithofwal"
 15. Vogelrustgebied "Witte Vlek Madestein"
 16. Vogelrustgebied "Eiland Den Burgh"

